

Fremtidens Væresteder

Betydningen af brug af velfærdsarkitektur for brugerne og den sociale indsats på tre væresteder

KIRKENS KORSHÆR

**DEN A.P. MØLLERSKE
STØTTEFOND**

Realdania

Fremtidens Væresteder – Betydningen af brug af velfærdsarkitektur for brugerne og den sociale indsats på tre væresteder

© VIVE og forfatterne, 2026

e-ISBN: 978-87-7582-593-6

ISBN: 978-87-7582-598-1

Forsidefoto: ZENI arkitekter

Tryk: Tarm Bogtryk A/S

Oplag: 250

Projekt: 301288

Finansiering: Kirkens Korshær med støtte fra Den A.P. Møllerske Støttefond og den filantropiske forening Realdania

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

VIVE støtter FN's verdensmål og angiver her, hvilket eller hvilke verdensmål der knytter sig til publikationen.

Forord

I denne rapport præsenteres resultater og erfaringer fra en evaluering af projektet *Fremtidens Væresteder*. I projektet har tre af Kirkens Korshærs væresteder gennemgået en fysisk forandringsproces med nybyggeri eller ombygning.

Ud fra tilgangen "sociale mursten" har formålet med projektet været at afprøve, hvordan brug af moderne velfærdsarkitektur og strategisk design kan styrke rammerne for den sociale indsats på værestederne og derigennem også styrke brugernes velfærd og livsmestring. Projektet bidrager med resultater og erfaringer, der illustrerer potentialer på det sociale område for, hvordan de fysiske rammer kan understøtte den sociale indsats.

Vi retter en stor tak til de brugere, frivillige, medarbejdere og ledere på de tre væresteder, der har bidraget til evalueringen. Vi retter også en tak til to anonyme reviewere, der har bidraget med kommentarer til rapporten.

Evalueringen er gennemført af seniorforsker Lars Benjaminson og seniorforsker Lars Fynbo, VIVE.

Evalueringen og projektet er finansieret af Kirkens Korshær med støtte fra Den A.P. Møllerske Støttefond og den filantropiske forening Realdania.

Kræn Blume Jensen

Forsknings- og analysechef
for VIVE Sociale forhold og Arbejdsmarked

Indholdsfortegnelse

Hovedresultater	6
-----------------	---

Afrapportering	15
----------------	----

1	Indledning	16
1.1	Baggrund	16
1.2	Evalueringsens formål og fokus	20
1.3	Metode og data	21
1.4	Læsevejledning	22

2	Projektets værdiprogram	23
2.1	Det tværgående værdiprogram	23
2.2	Tre forskellige forandringer	24
2.3	De lokale værdiprogrammer	25

3	Resultater og erfaringer på tværs af de tre væresteder	27
3.1	Den fysiske dimension	28
3.2	Den basale dimension	35
3.3	Den professionelle dimension	41
3.4	Den sociale dimension	47
3.5	Den subjektive dimension	50
3.6	Opsamling	53

4	Værestedet i Esbjerg	56
4.1	Særlige ønsker for værestedet i Esbjerg	58
4.2	Erfaringer fra værestedet i Esbjerg	59
4.3	Opsamling	75

5	Værestedet i Holbæk	77
5.1	Særlige ønsker for værestedet i Holbæk	78
5.2	Erfaringer fra værestedet i Holbæk	79
5.3	Opsamling	90

6	Værestedet i Nykøbing F	92
6.1	Særlige ønsker for værestedet i Nykøbing F	93
6.2	Erfaringer fra værestedet i Nykøbing F	94
6.3	Opsamling	106

Litteratur	108
------------	-----

Det nye værested i Esbjerg, socialsygeplejersken i sundhedsrummet. Foto: Michael Levin.

Hovedresultater

I denne rapport præsenteres resultaterne af en evaluering af projektet *Fremtidens Væresteder*. I projektet har tre af Kirkens Korshærs væresteder i Esbjerg, Holbæk og Nykøbing F over en flerårig periode gennemgået en fysisk forandring, som har omfattet nybyggeri eller ombygning af værestederne. Formålet med projektet har været gennem brug af moderne velfærdsarkitektur og strategisk design at styrke rammerne for den sociale indsats på værestederne og derigennem forbedre brugernes velfærd og livsmestring.

Sociale mursten

Projektet bygger på tilgangen om "sociale mursten" (Carlberg & Lind, 2017; Carlberg, 2019, 2021). Det er en tilgang til arkitektur med fokus på, hvordan de fysiske rammer kan være med til at understøtte den sociale indsats på sociale tilbud. Ud fra tilgangen om "sociale mursten" har forandringen af de tre væresteder taget afsæt i et tværgående værdiprogram (Carlberg, 2019) for *Fremtidens Væresteder*, der er udviklet i et partnerskab mellem Kirkens Korshær, Den A.P. Møllerske Støttefond og Realdania. De bærende principper for projektet har været, at den fysiske forandring skulle understøtte:

- faglighed – at være attraktive og professionelle arbejdspladser for kompetente socialfaglige medarbejdere
- brobygning til det øvrige velfærdssystem
- trivsel blandt brugerne – at styrke lysten og evnen til at gribe nye muligheder og skabe positive forandringer for sig selv
- et tilvalgssted i lokalmiljøet – fx for borgere, der ønsker at yde en frivillig indsats
- give noget til byen – bryde isolation og indgå i et aktivt samspil med det omkringliggende lokalmiljø.

I projektets indledende fase og med inddragelse af både brugere og medarbejdere blev der også udarbejdet lokale værdiprogrammer for hvert af de tre væresteder. De lokale værdiprogrammer har taget udgangspunkt i lokale behov og ønsker til forandringen og målsætninger for det sociale arbejde på det enkelte værested:

- Esbjerg – fokus på sundhed og på at understøtte det brobyggende arbejde i forhold til det øvrige velfærdssystem
- Holbæk – fokus på at målrette stedet til brugere med komplekse sociale udfordringer og på at synliggøre værestedet udadtil som et "Byens hus" for brugere og sociale aktører i byen
- Nykøbing F – fokus på at skabe mulighed for en mere dynamisk brug af værestedet til forskellige indsatser og aktiviteter i lokalområdet.

Tre forskellige grader af fysisk forandring

De tre væresteder har gennemgået tre forskellige typer af fysiske forandringer, som varierer i forhold til, hvor omfattende fysiske ændringer der er tale om. I så henseende udgør hver af de tre væresteder en prototype for en fysisk forandring af sociale væresteder og bidrager dermed med viden om, hvordan forskellige typer og grader af fysiske forandringer kan have en understøttende virkning på det socialfaglige arbejde, som fremtidige forandringer af sociale væresteder kan lade sig inspirere af.

Den mest gennemgribende forandring er sket i Esbjerg, hvor der på nabogrunden til det oprindelige værested er bygget et nyt værested helt fra bunden af. Den næststørste forandring er foretaget i Holbæk, hvor der er foretaget en gennemgribende istandsættelse af en anden (eksisterende) bygning end den bygning, som det oprindelige værested var beliggende i. Den mindst gennemgribende fysiske forandring er foretaget på værestedet i Nykøbing F, hvor der er foretaget en modernisering af den bygning, som det eksisterende værested er beliggende i.

Evalueringens fokus og metode

VIVE har foretaget en evaluering af projektet, som har fokus på de fysiske forandringers betydning for den sociale indsats på værestederne og resultaterne for værestedernes brugere. Evalueringen dokumenterer resultater og erfaringer inden for fem dimensioner. *Den fysiske dimension* vedrører tilbuddenes fysiske indretning, rumlighed, udeområder mv. *Den basale dimension* vedrører brugernes mulighed for at få dækket basale behov for fx mad, bad og tøjvask. *Den professionelle dimension* handler om de fysiske forandringers betydning for den sociale indsats og medarbejdernes og de frivilliges muligheder for at levere socialt arbejde på værestederne. *Den sociale dimension* har fokus på det sociale miljø og samværet mellem brugerne samt på brugernes deltagelse i sociale aktiviteter, mens *den subjektive dimension* beskriver brugernes udbytte af at benytte værestederne.

Evalueringen er baseret på en før- og eftermåling på hvert af de tre væresteder og på en kombination af kvalitativ og kvantitativ metode. Cirka et halvt år før påbegyndelsen af den fysiske forandring og ligeledes ca. et halvt år efter afslutningen af byggeprocessen har VIVE gennemført casebesøg af 3-5 dages varighed på hvert af de tre væresteder. På disse casebesøg er der gennemført kvalitative interviews med brugere, frivillige, medarbejdere og ledere, og brugerne har desuden udfyldt et spørgeskema.

Markant forbedring af de fysiske rammer på værestederne

Evalueringen viser, at der er sket et stort løft af værestedernes fysiske rammer. Værestederne i Esbjerg og Holbæk, der før omdannelsen begge var meget nedslidte, er blevet genetableret i nye rammer med åbne og lyse rum og uden de dunkle gange, snævre passager og dårlige adgangsforhold, som kendetegnede de to gamle væresteder. I Nykøbing F er der ud over en række konkrete fysiske forbedringer særligt skabt mulighed for fleksibelt at ændre på værestedets indretning gennem brugen af flytbare moduler, der giver mulighed for at ændre indretningen af værestedets opholdsrum, så det hurtigt og let kan tilpasses forskellige former for aktiviteter.

Et væsentligt element i den fysiske forandring er, at der er skabt mere åbne og overskuelige rum. Det er med til at skabe bedre overblik over værestedet for personalet, de frivillige og brugerne, hvilket har en række positive virkninger for den sociale indsats og det sociale miljø på værestedet. For personalet og de frivillige giver de åbne rum bedre mulighed for at overskue værestedet og for at være opmærksomme på brugere, der har brug for støtte, ligesom det også er lettere at tage konflikter i opløbet. De overskuelige rum giver samtidig brugerne bedre mulighed for at vælge fællesskaber til eller fra i selve rummet alt efter behov.

Der er også sket en markant forbedring af fremkommeligheden på værestederne. Alle tre væresteder havde før forandringen betydelige udfordringer med adgangsforholdene for mennesker med fysiske funktionsnedsættelser, fx i forhold til indgangen til værestedet og adgangen til de sanitære faciliteter. Med den fysiske forandring er der sket en forbedring af værestedernes ankomstområde med en lys og venlig entre med adgang til toilet samt adgang til samtalerum, således at brugerne ikke først skal igennem opholdsrummet, hvis de fx skal tale med en medarbejder.

På de gamle væresteder var der et begrænset lysindfald pga. små vinduer og rum, mens der ved den fysiske forandring er lagt stor vægt på at styrke det naturlige lysindfald. Det er mest markant på det nybyggede værested i Esbjerg, hvor store vinduespartier og ovenlysvinduer skaber et naturligt lysindfald, mens det gamle

værested fremstod temmelig mørkt. Også på værestederne i Holbæk og Nykøbing F er lysindfaldet og belysningen forbedret væsentligt.

Et vigtigt gennemgående element har også været at forbedre de sanitære faciliteter, der fremstod nedslidte og med dårlige adgangsforhold på de gamle væresteder. På værestedet i Nykøbing F er der etableret et nyt toilet i stueetagen, mens der før ombygningen kun var et toilet i kælderen, hvilket gav store udfordringer for gangbesværede brugere. På det gamle værested i Holbæk var toilettet placeret i et lille rum i selve opholdsrummet, og mange brugere følte, at det var pinligt og ubehageligt at benytte toilettet. På det nye værested er toilettet placeret i tilknytning til værestedets entre, hvor der også er etableret bedefaciliteter, og flere af de interviewede brugere fremhæver dette som en stor forbedring.

Der har også været fokus på at reducere støj på værestederne gennem både indretning og materialer. Dette er i høj grad lykkedes på værestedet i Esbjerg, hvor der på det nybyggede værested er indtænkt en række støjreducerende tiltag både i forhold til selve rumindretningen og støjdæmpende materialer. Både de kvalitative interviews og spørgeskemabesvarelserne viser, at det på værestedet i Esbjerg i høj grad er lykkedes at reducere støjniveauet sammenlignet med det gamle værested. På værestedet i Holbæk har der også været fokus på støjreducerende tiltag, fx gennem indretning og materialevalg. Der er dog lidt flere af brugerne på det nye værested i Holbæk, der oplever udfordringer med støjniveauet end på det gamle værested. En forklaring på dette er formentlig, at den bygning, der blev fundet til at huse det nye værested, er mindre end det gamle værested, hvilket betyder, at der er blevet mindre plads, mens antallet af brugere er nogenlunde uændret.

Endelig er der lagt vægt på at forbedre værestedernes udearealer. På værestederne i både Esbjerg og Holbæk er der adgang til gårdhaver, som tilbyder brugerne luft og mulighed for åbne fællesskaber, hvor der bl.a. frit kan ryges, og hvor det er muligt for frivillige og medarbejdere at overskue, hvad der foregår på udeområdet. Denne kombination af både *åbne og overskuelige* udeområder har ifølge både brugerne og medarbejderne i vid udstrækning fjernet den illegale stofhandel, som udfoldede sig i de gamle væresteders mere tillukkede udeområder, hvilket også har lagt en dæmper på brugernes stofbrug, og – ikke mindst – dæmpet konfliktniveauet blandt de brugere, som har tilknytning til de lokale stofmiljøer. På værestedet i Nykøbing F har moderniseringen åbnet en adgangsvej til et lille udeområde, som dermed nu let kan benyttes af brugerne.

Bedre faciliteter i forhold til de basale behov

Med projektet er der også skabt bedre fysiske rammer i forhold til at dække basale behov for brugerne. En vigtig funktion for Kirkens Korshærs væresteder er tilbuddet om et billigt nærende måltid. På de gamle væresteder var køkkenfaciliteterne generelt utidssvarende og upraktisk indrettede, hvilket betød, at både personalet og de frivillige måtte bruge meget tid på praktiske opgaver. På alle tre væresteder er der sket en forbedring af køkkenfaciliteterne, ligesom også opbevaringsfaciliteter og aflæsningsmuligheder for varer er markant forbedrede. Der er etableret bedre køle- og frysefaciliteter, hvilket giver mulighed for mere effektiv opbevaring af og overblik over fødevarer, herunder også bedre mulighed for at modtage overskudsmad fra lokalområdet. De forbedrede logistiske faciliteter er i høj grad med til at lette det praktiske arbejde i hverdagen for både personalet og de frivillige, hvilket personalet fremhæver som særligt vigtigt i forhold til rekruttering og fastholdelse af frivillige på værestederne. Samtidig er forbedringen af de logistiske faciliteter med til at frigøre tid og ressourcer, som kan bruges i det sociale arbejde med brugerne i stedet.

Bedre fysiske rammer styrker den sociale indsats

Personalet på værestederne oplever generelt, at den fysiske forandring har givet et markant løft i vilkårene for det sociale arbejde, som de udfører med brugerne. Det kommer til udtryk på mange forskellige måder. Personalet oplever fx, at de store åbne og overskuelige rum uden trange passager giver personalet bedre mulighed for at have overblik over værestedets brugere, hvilket gør det lettere hurtigt at intervenere, når en konflikt er under optrapning. Det giver personalet mere overskud til de mere positive og dybdegående samtaler med brugerne og til at støtte brugerne med praktiske ting, fx omkring digital post og aftaler med aktører uden for værestedet. Personalet giver udtryk for, at de nye fysiske rammer – med bedre muligheder for overblik, ingen stofhandel og betydeligt færre konflikter – har øget sikkerheden på værestederne markant, og de understreger, at følelsen af tryghed i arbejdet er et fundamentalt udgangspunkt for at kunne levere socialt arbejde.

Projektet rummer væsentlige eksempler på, at en målrettet forbedring af de fysiske rammer kan styrke værestedernes muligheder for at udføre specialiserede indsatser og funktioner. Det kommer særligt tydeligt til udtryk i Esbjerg, der som det eneste af de tre væresteder har en socialsygeplejerske tilknyttet, og hvor der er en driftsaftale med Esbjerg Kommune om at dele driftsudgiften til socialsygeplejerskens stilling mellem kommunen og Kirkens Korshær. På det gamle værested udførte socialsygeplejersken sin sundhedspleje i et lille kammer på værestedets førstesal. Dårlige adgangsforhold, utidssvarende rammer for sundhedsfaglige opgaver og manglende nødvendige vanskelliggjorde værestedets ønske om at levere sundhedsindsatser til

målgruppen og gav til tider anledning til utrygge episoder med udadreagerende brugere. På det nye værested er der etableret et moderne sundhedsrum i stueetagen, hvor der bl.a. er plads til en brik til at undersøge brugerne. Rummet har flere adgangsveje og udgange, så socialsygeplejersken kan føle sig tryk i det daglige arbejde. De nye fysiske faciliteter har givet markant bedre vilkår for at varetage den sundhedsfaglige indsats, som samtidig udgør et vigtigt element i det brobyggende arbejde med at støtte brugerne i kontakten til det øvrige velfærdssystem som fx kommunale eller regionale indsatser.

Værestedet i Nykøbing F, der har gennemgået den mindst omfattende fysiske omdannelse af de tre væresteder, udgør et andet eksempel på, hvordan en målrettet ændring af de fysiske rammer har gjort det muligt at udvikle den sociale indsats på værestedet. En innovativ brug af fleksible, flytbare modulelementer gør det muligt på en let og simpel måde at ændre værestedets fysiske indretning. Det har betydet, at værestedet efter genåbningen kan drive to forskellige sociale tilbud i ét; nemlig et traditionelt værested i dagtimerne til voksne i social udsathed og en ny familiecafé i aftentimerne. Den nye familiecafé er etableret med driftsstøtte fra Guldborgsund Kommune og er målrettet socialt udsatte og fattige børnefamilier, en målgruppe, som det med de nye fysiske rammer på det moderniserede værested har været muligt at etablere et tilbud til.

Det kvalitative interviewmateriale viser således, at de fysiske forandringer forbedrer kvaliteten af de sociale og sundhedsmæssige indsatser; både direkte som gennem etableringen af et funktionelt sundhedsrum og en familiecafé og indirekte ved at skabe bedre overblik over værestedet og frigøre ressourcer fra konflikthåndtering til andre socialfaglige opgaver.

Styrkelsen af den sociale indsats på værestedet viser sig også i spørgeskemabesvarelsenerne fra brugerne. Andelen af brugerne, som vurderer, at deres relation til personalet er 'meget god', er vokset fra 44 % ved førmålingen til 59 % ved eftermålingen, en forskel, der også er statistisk signifikant ($p = 0,043$). Set fra både et fagprofessionelt perspektiv og et brugerperspektiv er dette resultat yderst centralt, da det viser, hvordan de fysiske rammer, herunder personalets arbejdsmiljø og arbejdsliv, har betydning for, hvordan brugerne oplever den sociale indsats udtrykt gennem deres oplevelse af relationen til personalet.

Forbedring af brugernes kontakt med de andre brugere

Et væsentligt formål med forbedringen af de fysiske rammer er at styrke det sociale miljø på værestederne. Som tidligere nævnt har de nye væresteders arkitektur

mindsket risikoen for konflikter mellem brugerne bl.a. ved at undgå trange passager og steder, hvor trængsel kan opstå. Ifølge personalet har dette sammen med bedre overblik over opholdsrummene generelt været med til at dæmpe konfliktniveauet mellem brugerne.

Arkitektens positive indvirkning på værestedernes sociale miljø kan også spores i brugernes oplevelse af kontakten med andre brugere målt gennem spørgeskemaet. Set på tværs af de tre væresteder er der ved eftermålingen en væsentligt højere andel af brugerne, der oplever at have en 'meget god' kontakt til de andre brugere. Denne andel er næsten fordoblet – fra 28 % ved førmålingen til 54 % ved eftermålingen – en forskel, der også er statistisk signifikant ($p = 0,0003$). Både reduktionen i antallet af konflikter og de fysiske rammers positive indvirkning på brugernes sociale relationer er centrale resultater, der afspejler, hvordan de fysiske, rumlige rammer har betydning for, hvordan det sociale liv udspiller sig.

Brugernes subjektive udbytte af forandringerne

I de kvalitative interviews giver brugerne generelt udtryk for en meget positiv oplevelse af den fysiske forandring på værestederne. Mange af brugerne beskriver helt konkrete forbedringer, som at der er blevet lysere på værestedet, og at der er kommet ordentlige toiletfaciliteter og lettere adgang for gangbesværede. Der er dog en mindre del af de interviewede brugere, der giver udtryk for, at de nye væresteder er blevet "for pæne". Selv de brugere, som føler sig mindre vel tilpas i de moderne indretninger end i de gamle væresteders dunkle kroge, anerkender dog samtidig, at moderniseringerne er med til at skabe tryggere omgivelser og dermed forbedre forholdene for brugerne.

I spørgeskemaet er brugerne blevet spurgt, om de får det bedre af at komme på værestedet, om opholdet på værestedet gør det lettere for dem at klare ting i hverdagen, og om fremtiden ser lysere ud, når de har været på værestedet. For disse spørgsmål er der ikke nogen væsentlig forskel på svarene fra før- og eftermålingen. Brugere er ligeledes blevet spurgt om deres samlede tilfredshed med værestedet på en skala fra 0 (lav tilfredshed) til 10 (høj tilfredshed). Her er der sket en lille stigning fra en gennemsnitlig tilfredshed på 8,3 ved førmålingen til 8,8 ved eftermålingen ($p = 0,0470$).

De kvantitative målinger af brugernes subjektive udbytte og tilfredshed med værestederne konstaterer således kun små forandringer. Forskellen mellem de mere positive beskrivelser i de kvalitative interviews og de moderate forandringer fra før- til eftermålingen i brugernes selvoplevede udbytte af at komme på værestedet og deres samlede tilfredshed afspejler, at brugerne på værestederne helt overordnet er

glade for, at der overhovedet findes steder i civilsamfundet, som ubetinget tilbyder dem hjælp og støtte. Men når udgangspunktet er en overordnet glæde over, at et værested overhovedet findes, og en høj tilfredshed også i udgangssituationen, bliver det metodisk set vanskeligt at spore positive forandringer i det selvoplevede udbytte og i brugertilfredsheden målt gennem spørgeskemaet. Set på tværs af de forskellige indikatorer i spørgeskemaet, er det således i forhold til den sociale kontakt mellem brugerne og relationen mellem brugerne og personalet, at der er sket den største positive forandring.

Ikke alle ambitioner er indfrie

Selvom det er lykkedes at realisere de fleste af projektets mål, er der også nogle ambitioner, som det ikke er lykkedes at indfri. I Holbæk var der en målsætning om at gøre værestedet til 'Byens hus', der kunne danne ramme om aktiviteter i lokalområdet. Blandt andet er der indrettet et stort mødelokale på værestedets førstesal, som kan benyttes af eksterne aktører og organisationer og herved både "åbne" værestedet op for det omkringliggende samfund med henblik på at skabe et levende og åbent hus og at flytte lokale ressourcer ind på værestedet. Dette mål var endnu ikke indfriet ved casebesøget på værestedet et halvt år efter indvielsen. Der var dog en enkelt civilsamfundsorganisation, som tilbyder idrætsaktiviteter til mennesker i social udsathed, som var begyndt at benytte værestedet som ramme for deres mødeaktivitet ved at afholde lokale planlægningsmøder i værestedets opholdsrum. På værestedet i Holbæk er der således et endnu uudnyttet potentiale for netværksaktiviteter med eksterne aktører.

Et andet uudnyttet potentiale vedrører de nyetablerede sundhedsrum på to af værestederne. På værestederne i Holbæk og Nykøbing F er der således – ligesom i Esbjerg – indrettet separate sundhedsrum, men – modsat i Esbjerg – er der ikke specialiseret personale til at varetage de sundhedsfremmende opgaver. Det har således ikke været muligt at skaffe midler til at bemane sundhedsrummene (fx med en socialsygeplejerske som i Esbjerg), ligesom der ikke er indgået aftaler med frivilligt sundhedsfagligt personale om faste sundhedsfremmende initiativer. Derfor har sundhedsrummene i Holbæk og Nykøbing F endnu ikke opnået den funktion, som de er tiltænkt. I stedet fungerer rummene mere som stillerum, hvor udmattede brugere kan sove, eller som lukkede samtalerum, når der er behov for et enerum til samtaler mellem brugere og personalet.

Til trods for, at der har været lokale målsætninger, som endnu ikke er blevet indfriet, er der et potentiale til stede for at arbejde målrettet med at åbne værestedet op over for det omkringliggende samfund (i Holbæk) eller levere basale sundhedsfremmende indsatser (i Holbæk og Nykøbing F), men det vil formentlig kræve en bland-

ing af organisering, prioritering og tilføjelse af øremærkede driftsmidler, herunder fx kommunale midler, for at indfri disse målsætninger.

Stort potentiale ved forbedring af væresteders fysiske rammer

Fremtidens væresteder giver ny viden om, hvordan fysiske forandringer kan styrke de sociale indsatser på sociale væresteder. Målrættede, innovative og fagligt velfunderede ombygninger kan, uanset om de er meget omfattende (som i Esbjerg), mellemstore (som i Holbæk) eller moderate (som i Nykøbing F), forbedre vilkårene for det sociale arbejde, udvide paletten af konkrete sociale indsatser og være med til at øge livskvaliteten for værestedernes brugere.

Der er mange væresteder i landet, der er nedslidte og har utidssvarende fysiske rammer; sådan som det i særdeleshed var tilfældet på værestederne i Esbjerg og Holbæk. På disse to væresteder har den fysiske forandring givet anledning til et omfattende løft af de fysiske rammer, og resultaterne er tydelige: Reduktion i omfanget og karakteren af konflikter mellem brugere, styrket socialt miljø mellem brugerne, forbedret relation mellem brugerne og personalet, samt nye muligheder for at yde specialiserede indsatser, fx på sundhedsområdet – og i forlængelse heraf et bedre afsæt for brobygning. Tilsvarende har den innovative, men relativt moderate modernisering af værestedet i Nykøbing F gjort det muligt at etablere en ny café målrettet udsatte børnefamilier og samtidig bevare det traditionelle værested i dagtimerne.

I forhold til at forbedre mulighederne for det brobyggende arbejde med at understøtte brugernes kontakt med det øvrige velfærdssystem peger erfaringerne fra projektet på, at for at indfri det brobyggende potentiale vil det typisk også være nødvendigt at supplere de fysiske forbedringer med øremærkede driftsressourcer for at nå helt i mål. For at kunne etablere en mere omfattende brobygning, fx i forhold til sundheds- og behandlingstilbud, og dermed bedre kunne udnytte de potentialer, der opstår med etableringen af sundhedsrum og lignende, er værestederne således afhængige af at kunne allokere tilstrækkeligt med ressourcer på medarbejdersiden, som i eksemplet med socialsygeplejersken på værestedet i Esbjerg. Er sådanne ressourcer i forhold til brobyggende medarbejdere ikke til stede lokalt, kan det derimod være vanskeligere at indfri det potentiale, som en forbedring af de fysiske rammer giver for at styrke den brobyggende funktion på værestedet. Erfaringerne fra projektet peger således på, at de sociale resultater af en fysisk forandring også afhænger af eksterne forhold i den lokale kontekst og af de tilgængelige driftsressourcer. Dette er i sig selv et væsentligt resultat, som peger på, at selve driften bør tænkes med ind helt fra begyndelsen, og at der således optimalt set bør indgås lokale aftaler forud for den fysiske forandringsproces.

> **Afrapportering**

1 Indledning

I denne rapport præsenteres en evaluering af projektet *Fremtidens Væresteder*, der har haft en fysisk forandring af tre af Kirkens Korshærs sociale væresteder i hhv. Esbjerg, Holbæk og Nykøbing F som omdrejningspunkt. De tre væresteder har over en flerårig periode gennemgået en proces med nybyggeri eller ombygning, der har haft til formål gennem en forbedring af de fysiske rammer og den fysiske indretning at understøtte den socialfaglige indsats på værestederne og derigennem styrke trivsel og livsmestring for brugerne.

Projektet er gennemført i et samarbejde mellem Kirkens Korshær, Den A.P. Møllerske Støttefond og Realdania som et udviklingsprojekt, der er en del af Den A.P. Møllerske Støttefonds og Realdanias arbejde med "sociale mursten".

VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd har været tilknyttet projektet som evaluator med henblik på at undersøge og dokumentere betydningen af den fysiske forandring af værestederne for den sociale indsats og for værestedernes brugere.

1.1 Baggrund

Sociale væresteder er tilbud, der primært henvender sig til mennesker i social udsathed. Det er mennesker med komplekse sociale og sundhedsmæssige problematikker, som fx psykiske lidelser, rusmiddelafhængighed, fysiske helbredsproblemer og hjemløshed. De fleste væresteder drives af sociale hjælpeorganisationer, som fx Blå Kors, Frelsens Hær og Kirkens Korshær, men der findes også både private og kommunalt drevne væresteder. De fleste væresteder er åbne tilbud, hvor brugerne kan henvende sig uden forudgående visitation. På værestederne kan brugerne få dækket basale behov – fx for mad og varme – og de kan møde og indgå i sociale fællesskaber med ligesindede. Samtidig foregår et vigtigt relationsarbejde, hvor brugerne får social støtte fra personale og frivillige, ligesom værestederne også varetager et omfattende brobyggende arbejde i forhold til at understøtte brugernes kontakt med det øvrige velfærdssystem, som fx kommunale og regionale indsatser.

Utidssvarende fysiske rammer på mange væresteder

Kirkens Korshærs sociale arbejde driver i dag væresteder i en lang række danske byer. Mange af værestederne har eksisteret i årtier og har ofte til huse i ældre bygninger. Husene kan være nedslidte og med begrænsede fysiske rammer for den

sociale indsats, der udføres på stedet. Samtidig stiller den komplekse udsathed blandt brugerne store krav til den sociale indsats på værestederne, fx i forhold til at kunne håndtere de konflikter, der kan opstå mellem brugerne, og i forhold til brobyggende indsats, der kan understøtte brugernes kontakt til det øvrige velfærdssystem, som fx kommunale sociale indsatser og regionale behandlingstilbud. De utidssvarende fysiske rammer på værestederne udgør imidlertid ofte en barriere for indsatsen. For eksempel kan trange forhold som smalle gange og begrænset plads øge risikoen for sammenstød og konflikter blandt brugerne eller mellem brugere og personale. Der kan også være udfordringer med, at personale og frivillige skal bruge uforholdsmæssigt mange ressourcer på praktiske opgaver, som pga. dårlige køkkenfaciliteter eller begrænset opbevaringsplads er unødigt besværlige, ligesom der også kan mangle plads til, at eksterne aktører, som fx fremskudte medarbejdere fra kommunen, kan sidde på værestedet.

Udgangspunktet for projektet har fra Kirkens Korshærs side været et behov og potentiale for gennem en forbedring af de fysiske rammer at styrke den sociale indsats på værestederne og dermed styrke forudsætningerne for at øge brugernes velfærd og livsmestring. Det gælder både i forhold til kvaliteten af de fysiske rammer i sig selv og i forhold til mulighederne for at kunne understøtte den sociale indsats, fx at kunne tilbyde mere specifikke indsatser på værestederne, så som sundhedsindsatser og andre brobyggende indsatser i forhold til det øvrige velfærdssystem.

Med afsæt i behovet for at forbedre de fysiske rammer på værestederne har projektet haft til formål at opnå erfaringer med, hvordan en forbedring og optimering af de fysiske rammer og indretningen på værestederne kan bidrage til at styrke den sociale indsats og derved også bidrage til at forbedre brugernes trivsel og livsmestring.

Sociale mursten og den sociale effektprisme

Projektet bygger på tilgangen "sociale mursten", der er udviklet i en dansk sammenhæng gennem det sidste årti med afsæt i international litteratur og erfaringer om sociale byggerier, der har fokus på, hvordan arkitektur og design kan være med til at understøtte og styrke den sociale indsats for mennesker i social udsathed. Internationalt opstod denne tilgang bl.a. med Sam Davis' (2004) designprogram for arkitektur målrettet mennesker i hjemløshed (*Designing for the homeless: Architecture that works*), der inden for de seneste årtier har leveret designoplæg og inspiration til mange forskellige byggerier på det sociale område.

I Danmark har der særligt fra centrale civilsamfundsaktører været fokus på samspillet mellem de fysiske rammer og den sociale indsats. Baseret på en række konkrete udviklingsprojekter igangsat af Den A.P. Møllerske Støttefond og Realdania blev

Davis' designprogram således videreudviklet i en dansk kontekst gennem tilgangen om "sociale mursten" (Carlberg & Lind, 2017).

I det tværgående værdiprogram for Fremtidens Væresteder defineres tilgangen "sociale mursten" som:

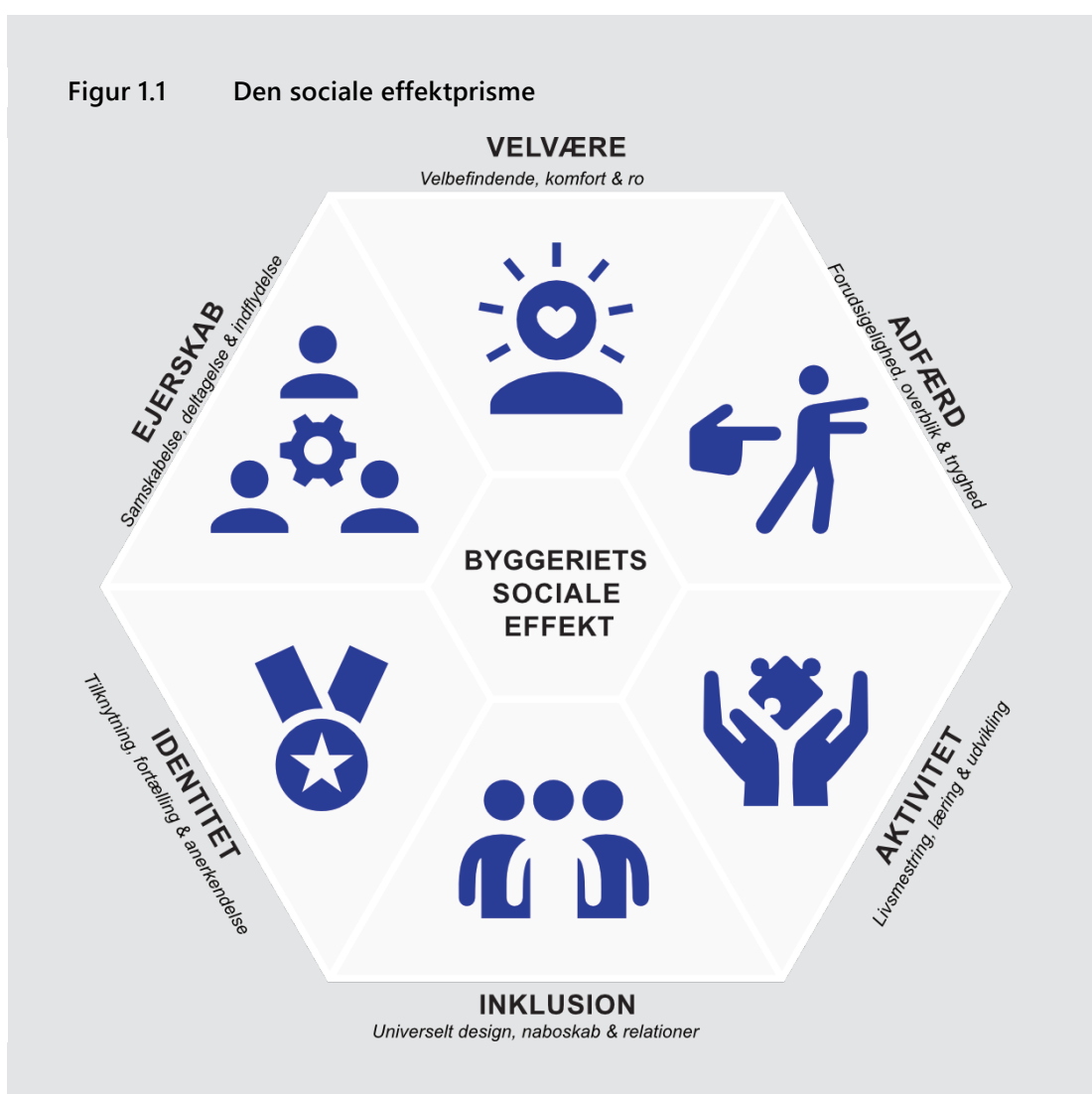
En tilgang til moderne velfærdsarkitektur, hvor man anvender viden om det fysiske miljøes indvirkning på mennesker til at designe fysiske rammer, som målbart løfter effekten af det sociale arbejde. (Carlberg, 2019, s. 9)

En grundlæggende tese i denne tilgang er, at de fysiske rum, mennesker færdes i, påvirker både velbefindende og trivsel, og at der kan være "positive menneskelige og samfundsøkonomiske gevinster ved at arbejde bevidst med arkitektur, der understøtter det socialfaglige arbejde" (Carlberg, 2019, s. 9).

Rapporten *Sociale Mursten* (Carlberg & Lind, 2017) var baseret på erfaringerne fra seks forskellige velfærdstilbud, hvor der i forbindelse med nybyggerier og ombygninger havde været særligt fokus på betydningen af de fysiske rammer for den sociale indsats. Undersøgelsen konkluderede, at "veldesignede fysiske rammer kan understøtte og forstærke effekten af den sociale indsats" (Carlberg & Lind, 2017). Eksemplerne omfattede forskellige typer af tilbud, herunder både offentlige og private, såsom en psykiatrisk afdeling, et værested, et botilbud for voksne og et anbringelsessted for børn. Eksempelvis viste erfaringerne fra et nybyggeri af en psykiatrisk afdeling i Esbjerg, at antallet af patienter, der blev berørt af tvangsforanstaltninger, faldt med næsten en tredjedel, efter at nybyggeriet blev taget i brug (Carlberg & Lind, 2017, s. 33). Samme konklusion blev draget i forskellige efterfølgende projekter. Eksempelvis viste en evaluering af et byggeri med ungdomsboliger (UKHome) i Aarhus, hvor halvdelen af boligerne er målrettet unge med sociale problemer, at indretningen forbedrede de unge beboeres individuelle trivsel bl.a. ved at kombinere selvstændige boliger, som de unge kan "trække sig" tilbage til, når de har brug for privatliv, med tilgængelige fællesområder, der giver de unge mulighed for at indgå i sociale aktiviteter og fællesskaber (Carlberg, 2021).

I rapporten om sociale mursten (Carlberg & Lind, 2017) blev der på baggrund af erfaringerne fra projekterne præsenteret en analysemodel – Den sociale effektprisme – til kommende byggerier på det sociale område (Figur 1.1). Ifølge den sociale effektprisme kan et byggeris potentielle sociale effekter gøres op inden for seks forskellige områder: 1) velbefindende, 2) aktivering, 3) adfærdsregulering, 4) inklusion, 5) identitet og 6) ejerskab (Carlberg & Lind, 2017, s. 9). Disse sociale effekter kan ifølge forfatterne opnås gennem målrettet design og designprocesser og udgør derved relevante målsætninger for byggerier på det sociale område. Ifølge Carlberg og Lind (2017, s. 8) skal rum således være:

- Sansestimulerende via materialevalg, lysindfald, farver og natur
- Adfærdsregulerende via rumligt overblik, naturligt "flow" igennem bygningen og mulighed for individuel kontrol med mængden af stimuli
- Aktivitetsskabende via adgang til køkken, haver og aktiviteter
- Inklusionskabende via trygge fællesarealer
- Fortællende via bygningens synlighed og signalværdi
- Skabende via social deltagelse, engagement og følelsen af et være en del af noget positivt.

Kilde: Den sociale effektprisme, Carlberg & Lind, 2017.

Tværgående og lokale værdiprogrammer for projektet

Som udgangspunkt for projektet blev der i et samarbejde mellem Kirkens Korshær, Den A.P. Møllerske Støttefond og Realdania og med hjælp fra konsulentfirmaet Carlberg, der er specialiseret i udviklingen af velfærdsarkitektur målrettet socialt udsatte borgere, udviklet et samlet værdiprogram for projektet – *Tværgående værdiprogram. Fremtidens Væresteder*. Ifølge dette værdiprogram har der været tre overordnede mål med projektet:

- At nybygge eller ombygge tre væresteder med afsæt i forskningsbaseret viden og brugerinddragelse
- At dokumentere den understøttende effekt af de fysiske rammer på det sociale arbejde
- At videreformidle og udbrede projektets erfaringer og resultater.

Med afsæt i lokale behov og ønsker blev der også udviklet specifikke værdiprogrammer for hvert af de tre væresteder, der mere detaljeret beskriver fokus og indhold af forandringen af det enkelte værested. Såvel det tværgående værdiprogram og værdiprogrammerne for de enkelte væresteder gennemgås detaljeret i kapitel 2.

1.2 Evalueringens formål og fokus

VIVEs evaluering har til formål at afdække og analysere de sociale forandringer, som den fysiske forandring skaber for værestederne og for brugere, medarbejdere og frivillige. Evalueringen afdækker betydningen af forandringerne af de fysiske rammer og rum for kvaliteten af den socialfaglige indsats og for brugernes oplevelse af indsatsen og miljøet på værestederne. Evalueringen afdækker betydningen af de nye fysiske rammer på værestederne inden for fem dimensioner:

- Den fysiske dimension – tilbuddenes fysiske indretning og rumlighed
- Den basale dimension – brugernes mulighed for at få dækket basale behov, såsom mad, bad og tøjvask
- Den professionelle dimension – betydningen for den sociale indsats
- Den sociale dimension – betydningen for kontakten og samværet mellem brugerne
- Den subjektive dimension – betydningen for brugernes livskvalitet.

1.3 Metode og data

Evalueringen er baseret på en kombination af kvalitative og kvantitative analyser på baggrund af kvalitative interviews og spørgeskemadata. Grundstammen i evalueringens designet er kvalitative interviews med brugere, frivillige og personale (medarbejdere og ledere) på de tre væresteder. Derudover har VIVE også anvendt et spørgeskema henvendt til brugerne på værestederne, som har tilføjet et målbart, kvantificerbart element til evalueringen.

Evalueringens designet er baseret på en førmåling og en eftermåling – hhv. før og efter den fysiske forandringsproces på værestederne. Førmålingen er gennemført ved casebesøg på værestederne ca. et halvt år, før byggeprocessen gik i gang, mens eftermålingen tilsvarende er foretaget ved casebesøg ca. et halvt år, efter at værestederne var genåbnet.

De kvalitative interviews er foretaget som semistrukturerede forskningsinterviews og er gennemført i forbindelse med casebesøgene, hvor også spørgeskemaerne til brugerne er blevet udfyldt. I de kvalitative interviews er både personalet og de frivillige blevet spurgt til deres oplevelse af de fysiske rammer og betydningen af den fysiske forandring for den sociale indsats og for brugerne på værestedet. Brugere er ligeledes blevet spurgt til deres oplevelse af de fysiske rammer, og hvad forandringen af de fysiske rammer betyder for deres brug og oplevelse af værestedet og for den indsats, de modtager. Der er i alt gennemført 70 kvalitative interviews, hvoraf 49 interviews er foretaget med brugere på værestederne. Derudover har der under casebesøgene været en del uformelle samtaler, herunder med brugere, der ikke ønskede at deltage i et interview, som skulle optages. Der er foretaget 21 interviews med ledere, medarbejdere og frivillige på værestederne.

I spørgeskemaet er brugerne blevet spurgt til deres oplevelse af de fysiske rammer på værestedet og en række forhold om den sociale indsats, de modtager, relationen til personalet, deres kontakt med de andre brugere på værestedet samt deltagelsen i aktiviteter på værestedet. Spørgeskemaerne er udfyldt af værestedernes brugere under VIVEs casebesøg og i nogle tilfælde med støtte fra VIVEs interviewere. Der er i alt indsamlet 184 spørgeskemabesvarelser på de tre væresteder tilsammen, heraf 99 besvarelser ved førmålingen og 85 besvarelser ved eftermålingen.

Der har været ca. 4-5 år mellem før- og eftermålingen, og i mellemtiden er der på alle tre væresteder sket en del udskiftning i brugergruppen. Det betyder, at det kun i begrænset grad er de samme brugere, der har svaret på spørgeskemaerne ved hhv. før- og eftermålingen. Det har således ikke været muligt som en del af evalueringen kvantitativt at måle forandringer på individuelt niveau blandt brugerne over tid. Rapportens opgørelser af besvarelserne ved før- og eftermålingen udgør

således en sammenligning af svarfordelingen blandt de brugere, der har besvaret spørgeskemaet ved hhv. før- og eftermålingen. På alle tre væresteder har der desuden været brugere, der enten ikke har ønsket at besvare spørgeskemaet eller har haft det for dårligt til at udfylde spørgeskemaet.

Boks 1.1 Data og metode

Kvalitative interviews og spørgeskema

- Før- og eftermåling hhv. før påbegyndelsen af forandringsprocessen og et halvt år efter genåbningen af værestedet
- Kvalitative interviews med brugere, personale og frivillige på de tre væresteder
- Spørgeskema til brugere, der benytter værestederne
- 70 kvalitative interviews, heraf 49 med brugere på de tre væresteder og 21 interviews med ledere, medarbejdere og frivillige
- 184 spørgeskemabesvarelser, heraf 99 besvarelser ved førmålingen og 85 besvarelser ved eftermålingen.

1.4 Læsevejledning

Rapporten består af fem hovedkapitler. I kapitel 2 foretages en gennemgang af det tværgående værdiprogram for projektet og de lokale værdiprogrammer for de tre væresteder, der tilsammen har dannet afsættet for projektet. I kapitel 3 foretages en tværgående analyse af resultater og erfaringer fra projektet på tværs af de tre væresteder. I kapitel 4-6 foretages en mere detaljeret beskrivelse og kvalitativ analyse af hver af de tre cases i form af erfaringerne med forandringen på hvert af de tre væresteder. Kapitel 4 gennemgår erfaringerne fra værestedet i Esbjerg, mens kapitel 5 og 6 gennemgår erfaringerne fra værestederne i hhv. Holbæk og Nykøbing F.

2 Projektets værdiprogram

I dette kapitel beskriver vi udgangspunktet for projektet i form af det tværgående værdiprogram og de lokale værdiprogrammer, der blev udarbejdet for hvert af de tre væresteder. Vi giver således et overblik over indholdet af projektet som helhed samt planerne for hvert enkelt værested. Sidst i kapitlet beskrives også forskellige øvrige forhold, der har spillet ind undervejs på tværs af de tre væresteder.

2.1 Det tværgående værdiprogram

Forud for forandringen af de tre væresteder udarbejdede parterne i projektet – Kirkens Korshær, Den A.P. Møllerske Støttefond og Realdania – et tværgående værdiprogram for projektet: *Tværgående Værdiprogram, februar 2019. Fremtidens Væresteder* (Carlberg, 2019). Dette værdiprogram bygger videre på tilgangen om sociale mursten, der som tidligere nævnt går ud på at anvende moderne velfærdsarkitektur i udformningen af sociale tilbud for gennem en bevidst udformning af de fysiske rammer og den fysiske indretning at understøtte den sociale indsats på tilbuddene. Et væsentligt aspekt af tilgangen om sociale mursten er "at målene med den sociale indsats gøres til ledetråde for designprocessen" (Carlberg, 2019, s. 9).

Et centralt begreb, der anvendes i værdiprogrammet, handler om at transformere de tre tilbud fra *være-steder* til *være-gøre-handle-steder*. Heri ligger en ambition om, at værestederne fra primært at have fokus på omsorg og "at være" også skal være steder, hvor brugerne kan "opleve at få et kærligt skub fremad" (Carlberg, 2019, s. 5). Det fremhæves også, hvordan de tre væresteder skal udgøre tre *forskellige* eksempler på fremtidens væresteder. Det vil sige, at de tre væresteder hver især skal være eksempler på "hvordan traditionelle væresteder kan udvikles til at blive *være-gøre-handle-steder*" og "hvordan man med målrettet design kan løfte effekten af det sociale arbejde, som udføres på *være-gøre-handle-steder*" (Carlberg, 2019, s. 18).

Ud fra ambitionen om at transformere værestederne til *være-gøre-handle-steder* identificeres en række bærende principper for fremtidens væresteder. De skal ifølge værdiprogrammet (Carlberg 2019, s. 19-20) have fokus på at udvikle brobygning til det øvrige velfærdssystem, skabe positive forandringer for brugerne igennem kompetent fagligt arbejde, fremme brugernes mentale og fysiske sundhed, være attraktive for frivillige samt blive et lokalt vartegn, som modvirker stigmatisering og social isolation.

Værestedernes kerneopgaver bygger både på Kirkens Korshærs værdier, som gælder for alle organisationens væresteder, og på særlige lokale målsætninger, der relaterer sig til hvert enkelt værested. Kirkens Korshærs værdisæt handler om at møde mennesker i social udsathed med omsorg, nærvær og respekt, hvilket kræver relationelle kompetencer, såsom tålmodighed og rummelighed. Lokalt prioriterer værestederne i samarbejde med Kirkens Korshærs regionale ledelse ofte at fokusere på konkrete tilbud om fx billig eller gratis mad, ordentlige toiletforhold eller mulighed for basal og akut sundhedspleje. På den baggrund lægger værdiprogrammet (2019: s. 23) op til, at de tre lokale projekter gerne må være "nytænkende, eksperimenterende og turde gå nye veje," så længe indretningen af værestederne bevarer de fællestrekk, som udgør de bærende principper for de rum og funktioner, værestederne skal indeholde:

- Et ansigt udadtil
- En imødekommende velkomstzone
- Vitale kernefunktioner for Kirkens Korshærs væresteder (fx billig/gratis mad, mulighed for at slappe af og hvile sig, steder til samtaler)
- Tilbud om sociale aktiviteter
- Brobygning
- Et velfungerende "maskinrum" (opbevaringsplads, aflæsningsmuligheder m.m.).

Generelt for forandringen af alle tre væresteder har også været et ønske om brugerinddragelse, optimering af de respektive væresteders kerneopgaver, styrkelse af potentialet for samarbejder med eksterne aktører, herunder brobygning i indsatsen for brugerne, og et bedre arbejdsmiljø for ansatte og frivillige både i forhold til sikkerhed og funktionalitet.

2.2 Tre forskellige forandringer

Samtidig med det fælles grundlag for projektet i form af det tværgående værdiprogram har det også været et centralt formål at gennemføre tre forskellige typer af forandringer i tre sammenlignelige byer. Planen var, at hvert af de tre væresteder skulle udgøre sin egen case på en type af fysisk forandring. Den ene case (værestedet i Esbjerg) bestod i at bygge et helt nyt værested fra bunden, den anden case (oprindeligt værestedet i Nykøbing F) bestod i at flytte værestedet til ny eksisterende bygning og renovere den, mens den tredje case (oprindeligt værestedet i Holbæk) bestod i at blive i den eksisterende bygning og renovere den.

På værestedet i Esbjerg skulle der således bygges et nyt værested på en tom byggegrund. På værestedet i Nykøbing F skulle der etableres et nyt værested i en allerede eksisterende bygning – en anden bygning end den bygning, værestedet lå i – og som skulle undergå en omfattende renovering. På værestedet i Holbæk skulle værestedet fortsat være i den eksisterende bygning, som skulle undergå en renovering.

Imidlertid ændrede planerne sig undervejs i processen, særligt på grund af bygningsernes tilstand. På værestedet i Holbæk viste bygningen sig at være i betydeligt værre stand end først antaget. På grund af urealistisk høje udgifter forbundet med renoveringen af denne bygning besluttede parterne i projektet derfor at justere på planerne. Man fastholdt den oprindelige plan med tre forskellige typer af ombygninger, men byttede så at sige rundt på planerne for værestederne i Holbæk og Nykøbing F. På værestedet i Esbjerg fastholdt man altså den oprindelige plan og afhændede det gamle værested, købte en tom nabogrund og byggede her et nyt værested op fra bunden. I Holbæk afhændede Kirkens Korshær det gamle værested og erhvervede i stedet en ny bygning, som gennemgik en omfattende ombygning. På værestedet i Nykøbing F afhændede man den bygning, som ellers var blevet erhvervet til det nye værested, og renoverede i stedet det eksisterende værested.

Projektet dækker dermed over tre forskellige forandringsprocesser: Opførelsen af en helt ny bygning (Esbjerg), en ombygning og nyindretning af et eksisterende byggeri i en anden bygning end det oprindelige værested (Holbæk), og en moderat renovering og nyindretning af det eksisterende værested (Nykøbing F).

2.3 De lokale værdiprogrammer

Samtidig med det tværgående værdiprogram er der også udarbejdet lokale værdiprogrammer for hvert af de tre væresteder, som har udgjort et afsæt for hver af de lokale forandringsprocesser. De lokale værdiprogrammer er udarbejdet gennem inddragelse af både brugere, medarbejdere og ledelsen på hvert af de tre væresteder og har dermed taget udgangspunkt i de lokale behov og ønsker til den fysiske forandring og målsætninger for det sociale arbejde på det enkelte værested. Projektet har således også været kendetegnet ved en høj grad af brugerinddragelse. På hvert af de tre væresteder har der fx været afholdt informations- og refleksionsmøder, hvor brugerne har kunnet bidrage med viden og ønsker til ombygningerne.

På værestedet i Esbjerg var et væsentligt fokus i det lokale værdiprogram på brugernes sundhed og på at skabe bedre forudsætninger for at kunne opfylde basale behov for de mest udsatte brugere og at understøtte relationsarbejdet med brugerne og det brobyggende arbejde i forhold til det øvrige velfærdssystem.

På værestedet i Holbæk var en central ambition i projektet at åbne værestedet op for aktiviteter fra eksterne aktører og dermed skabe et 'Byens hus' for brugere og sociale aktører i byen.

I Nykøbing F var et centralt fokus i projektet til at starte med på at skabe bedre fysiske rammer for værestedet som base for udgående indsatser i lokalområdet. Imidlertid blev værestedets udgående indsatser nedlagt tidligt i forløbet, og i stedet blev vægten lagt på gennem en fleksibel indretning på værestedet at skabe mulighed for en mere dynamisk brug af værestedets lokaler til forskellige aktiviteter og indsatser, der er behov for i lokalområdet.

Derudover var der forskellige lokale behov og ønsker til indretningen og funktionaliteten på de enkelte væresteder, som vi beskriver nærmere under gennemgangen af de enkelte væresteder i de efterfølgende kapitler.

Øvrige interne og eksterne ændringer

Undervejs i projektperioden er der endvidere sket forskellige øvrige ændringer omkring de tre væresteder, ligesom der også var eksterne forhold og forandringer, der påvirkede forløbet.

Undervejs i perioden er der sket ændringer i ledelsen på værestederne i både Esbjerg og Holbæk og ændringer i personalegruppen på alle tre væresteder, ligesom der på alle tre væresteder løbende har været udskiftninger blandt de frivillige.

Desuden har forskellige eksterne forhold også haft betydning både for værestedernes drift og synlighed og for værestedernes brugere. Eksempelvis påvirkede covid-19-pandemien alle dele af samfundet og begrænsede i særdeleshed mennesker i social udsathed både socialt, psykisk og helbredsmæssigt. Helt konkret medførte covid-19, at værestedernes virke blev betydeligt indskrænket og ombygningerne forsinket.

Også mere lokale forhold har haft en indvirkning på forløbet på de enkelte væresteder. Det var særligt tilfældet i Esbjerg, hvor et andet lokalt værested målrettet mennesker med grønlandsk herkomst måtte lukke. Det betød, at en stor del af brugerne, der benyttede dette tilbud, i stedet søgte mod Kirkens Korshærs værested, hvilket var med til at sætte personaleressourcerne på værestedet i Esbjerg under pres.

Forandringsprocessen på de tre væresteder skal således ses i lyset både af de interne ændringer, som er foretaget i forhold til planerne for de tre væresteder, og af forskellige eksterne forhold, som også på forskellig vis har påvirket værestedernes virke i løbet af perioden.

3 Resultater og erfaringer på tværs af de tre væresteder

I dette kapitel foretages en analyse af de forandringer og resultater, som den fysiske forandring har skabt for værestederne og deres brugere. Vi afdækker, hvilken betydning brugen af strategisk velfærdsarkitektur og målrettet design på de tre væresteder har haft for den sociale indsats og kvaliteten af den støtte og hjælp, brugerne modtager, og for deres livsmestring og tilfredshed.

Kapitlet har et tværgående fokus og afdækker således resultater og erfaringer på tværs af de tre væresteder. I nogle tilfælde beskrives også forskelle mellem de tre væresteder, og der gives eksempler på de fysiske ændringer og på resultater og erfaringer fra de enkelte væresteder. En nærmere gennemgang af erfaringerne fra hvert af de tre væresteder foretages i de efterfølgende kapitler.

Kapitlets analyser ser på resultater og erfaringer inden for fem dimensioner: Den fysiske dimension, den basale dimension, den professionelle dimension, den sociale dimension og den subjektive dimension. Først ser vi på selve *den fysiske dimension* og gennemgår forhold omkring værestedernes fysiske indretning, rumlighed, udeområder mv. Vi ser i *den basale dimension* på erfaringerne med, hvordan de fysiske forandringer understøtter arbejdet med at dække brugernes basale behov såsom mad, bad og tøjvask. Dernæst ser vi på *den professionelle dimension* i form af, hvordan de fysiske forandringer understøtter den sociale indsats på værestederne, herunder kontakten mellem brugere og medarbejdere og den brobyggende funktion med at understøtte brugernes kontakt med det øvrige velfærdssystem. I forhold til *den sociale dimension* ser vi på, hvordan arkitekturen på værestederne er med til at understøtte det sociale miljø blandt brugerne på værestederne, herunder også deltagelsen i aktiviteter. Endelig ser vi på *den subjektive dimension* i form af brugernes oplevelse af deres udbytte af at komme på værestedet og deres generelle tilfredshed med værestedet før og efter den fysiske forandring.

Analysen af resultater og erfaringer fra projektet er baseret på de kvalitative interviews med personale, frivillige og brugere før og efter den fysiske forandring og på spørgeskemaet til brugerne, der ligeledes er indsamlet både før og efter den fysiske forandring. I forhold til spørgeskemaet skal det som tidligere nævnt anføres, at der kun er forholdsvis få gengangere blandt de brugere, der har udfyldt spørgeskemaet ved hhv. før- og eftermålingen. Der er således ikke tale om en sammenligning på individniveau af de samme brugeres besvarelser før og efter den fysiske forandring, men om en sammenligning af svarene blandt de forskellige brugere, der har besvaret spørgeskemaet ved hhv. før- og eftermålingen. Af hensyn til datagrundlagets

størrelse er de kvantitative opgørelser i kapitlet fortrinsvis baseret på besvarelserne fra de tre væresteder set under ét. Kun i tilfælde, hvor der er væsentlige forskelle i svarmønstrene blandt brugerne på hvert af de tre væresteder, inddrages også opgørelser baseret på besvarelserne fra hvert enkelt værested.¹

3.1 Den fysiske dimension

I dette afsnit ser vi på erfaringerne med selve den fysiske forandring i form af, hvilke arkitektoniske og designmæssige greb der er gjort brug af, og hvilke forandringer dette har afstedkommet i forhold til de fysiske rum og rammer på værestederne.

Som tidligere nævnt er der foretaget tre forskellige grader af fysisk forandring på de tre væresteder med det helt nybyggede værested i Esbjerg, ombygningen af en anden bygning på en ny lokation i Holbæk og en istandsættelse og nyindretning af det eksisterende værested i Nykøbing F. Selvom værestederne således repræsenterer et spektrum fra en total fysisk forandring i Esbjerg til en moderat fysisk forandring i Nykøbing F, er der også fysiske tiltag, der går igen på alle de tre væresteder.

Åbne og transparente rum

På alle de tre væresteder er der lagt vægt på at skabe åbne og transparente rum i modsætning til de gamle væresteder, der var præget af mindre rum og trange passager, hvilket bl.a. indebar et manglende overblik over værestedet for personalet og mere trængsel i lokalerne og dermed også større risiko for konflikter mellem brugerne.

I Esbjerg var det gamle værested ret trangt med et forholdsvis lille opholdsrum, og der var en del små rum, særligt på førstesalen. På det nye værested er der derimod etableret et stort åbent opholdsrum, ligesom der er en førstesal med forskellige rum, herunder en tv-stue.

I Holbæk var det gamle værested ligeledes præget af flere små afsondrede rum, heriblandt et køkken uden udsyn til opholdsrummet, hvilket gjorde det vanskeligt for personalet at have overblik over rummet. På det nye værested er der i stedet etableret et åbent opholdsrum med en åben køkkendisk bagest i rummet, hvilket gør opholdsrummet lettere at overskue for personalet. På det nye værested i Holbæk er der dog samlet set mindre plads end på det gamle værested. Både

¹ Bilagstabeller, der viser svarfordelingen på brugerspørgeskemaets spørgsmål for hvert enkelt af de tre væresteder, kan downloades fra VIVEs hjemmeside.

medarbejdere og brugere oplever da også, at der er et lidt højere støjniveau på det nye værested end på det gamle værested.

På værestedet i Nykøbing F var opholdsrummet før ombygningen præget af nogle opdelinger, der skabte mindre rum i det store rum, og som kom til at virke indbyrdes afskårne fra hinanden. Med ombygningen er der etableret ét stort opholdsrum og i stedet er anvendt mobile, modulbaserede elementer til at skabe opdelinger i rummet, hvorved de forskellige dele af opholdsrummet hænger bedre sammen og fremstår mindre isolerede fra hinanden. Samtidig giver modulelementerne mulighed for fleksibelt at ændre rummets indretning, hvilket har givet mulighed for, at der ud over værestedet til udsatte voksne, nu er etableret en familiecafé henvendt til udsatte børnefamilier, som har åbent fra sidst på eftermiddagen. Familiecaféen kræver en anden indretning af opholdsrummet end dagværestedet til udsatte voksne, og det er netop indretningen med de flytbare modulelementer, der giver mulighed for fleksibelt at ændre indretningen, så den passer til de to forskellige tilbud, der efter ombygningen eksisterer på stedet.

Naturligt lysindfald

På de gamle væresteder var der generelt et begrænset lysindfald pga. små vinduer og rum, mens der på de nye væresteder er lagt stor vægt på at styrke det naturlige lysindfald. Dette er mest markant på det nybyggede værested i Esbjerg, hvor store vinduer og ovenlysvinduer skaber et naturligt lysindfald, mens det gamle værested til sammenligning var temmelig mørkt. Også på værestederne i Holbæk og Nykøbing F er lysindfaldet forbedret væsentligt. For eksempel er der på værestedet i Nykøbing F åbnet mere op for naturligt lys fra de sydvendte vinduer. Når indfaldet af dagslys generelt spiller en væsentlig rolle, skal det ses på baggrund af, at forskning viser, at mens kunstig belysning kan virke stressende for mennesker med psykiske udfordringer, som fx traumer, medfører naturligt dagslys ikke negative reaktioner, men har tværtimod en positiv virkning i forhold til at reducere psykiske symptomer (Gbyl m.fl., 2017).

Imødekommende og funktionel entré

På alle tre væresteder er der lagt vægt på at forbedre området ved indgangen til værestedet. Fælles for de gamle væresteder var, at man åbnede hoveddøren ind til noget, der kunne opleves som trangt og besværligt, og hvor der let opstod trængsel, ligesom der også var problemer med adgangsforholdene for brugere med fysiske funktionsnedsættelser. På de nye væresteder er der etableret et åbent og imødekommende ankomstområde, der inviterer indenfor og byder velkommen på en behagelig måde. Det er vigtigt i forhold til, at brugerne kan opleve at blive set, når de træder ind på værestedet, ligesom det også giver personalet mulighed for at nå

at gribe ind, hvis fx en bruger er i en tilstand eller udviser en adfærd, der ikke ønskes inden for på værestedet. Endvidere er der fra entréen adgang til andre rum, som fx toilet, bad og sundhedsrum, således at man ikke først skal gennem opholdsrummet for at komme til de øvrige rum.

På det nye værested i Esbjerg er der en entré, hvorfra der bl.a. er adgang til toilet og bad, ligesom der er adgang til det nye sundhedsrum. På værestedet i Holbæk er der på tilsvarende vis etableret en entré med adgang til toilet og bad, ligesom der også er adgang til et separat rum, der var tiltænkt som et sundhedsrum, men som i stedet benyttes som samtalerum. På værestedet i Nykøbing F er der også etableret en entré med adgang til toilet og til et sundhedsrum, og det er nu muligt for gangbesværede brugere at komme ind på værestedet uden at skulle op ad en stejl trappe.

Mulighed for at sidde sammen eller hver for sig

Ved indretningen af opholdsrummene er der også lagt vægt på, at rumindretningen skal kunne facilitere forskellige former for socialitet afhængigt af, hvad brugerne har behov for, herunder i forbindelse med spisesituationen. Opholdsrummene er derfor indrettet med forskellige arrangementer af borde og stole, både nogle, der er placeret centralt i rummene, og steder, der er mere skærmede i forhold til resten af rummet. Rumindretningen giver dermed mulighed for, at man både kan sidde alene eller sidde sammen med andre, og for at man kan sidde på samme sted eller nye steder fra gang til gang.

Forbedring af udearealerne

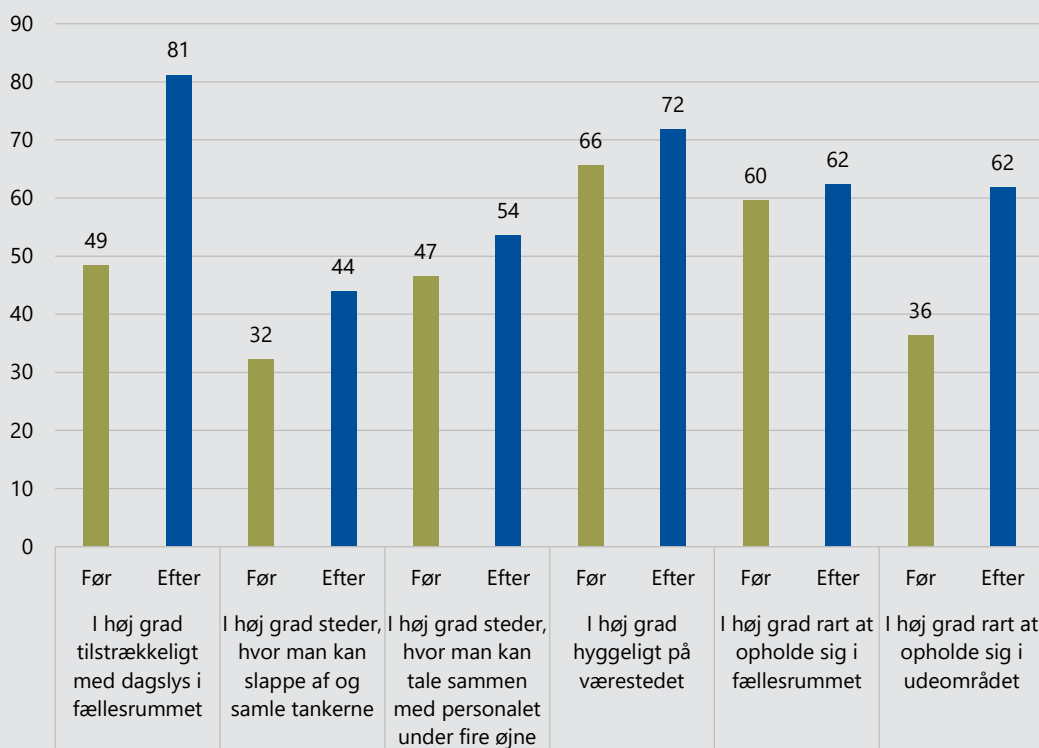
Ud over indendørsrummene er der også lagt vægt på at forbedre værestedernes udearealer. På de nye væresteder i Esbjerg og Holbæk er der begge steder anlagt en gårdhave, der skaber en naturlig forlængelse og udvidelse af opholdsarealet, således at brugerne også kan opholde sig udenfor, hvilket mange brugere har behov for at kunne. På værestedet i Nykøbing F var der tidligere meget begrænsede muligheder for at opholde sig udendørs, men gennem moderniseringen er der givet adgang til et udeareal, som brugere, der gerne vil trække sig lidt tilbage og/eller ryge, benytter. De nye udearealer er generelt markant mere åbne og overskuelige end på de gamle væresteder. På værestederne i Esbjerg og Holbæk beskriver både personalet og brugerne, at de nye gårdhaver er med til at reducere det stofbrug og ligeledes stort set har fjernet det stofsalg, som florerede omkring de gamle væresteder, hvilket har været med til at øge trygheden og reducere risikoen for konflikter.

Brugernes oplevelse af de fysiske rammer

I spørgeskemaet til brugerne er der spurgt til oplevelsen af de fysiske rammer og de forskellige rum og arealer på værestederne før og efter den fysiske forandring (Figur 3.1). Der er som nævnt på alle tre væresteder lagt stor vægt på at arbejde med både lysindfald og belysning. Dette afspejles ved, at der ved eftermålingen er signifikant flere af brugerne, 81 %, der svarer, at der 'i høj grad' er tilstrækkeligt med dagslys i opholdsrummet, sammenlignet med førmålingen, hvor denne andel var 49 % ($p = 0,0001$).

Figur 3.1 Brugernes oplevelse af forskellige aspekter af de fysiske rammer. Procent.

Figuren viser procentandelen af brugerne på de tre væresteder set under ét, der 'i høj grad' oplever en række aspekter omkring de fysiske rammer på værestederne hhv. før og efter den fysiske forandring.

Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikantest af forskellen i procentandelen ved før- og eftermålingen: Tilstrækkeligt med dagslys i fællesrummet, $p = 0,0001$; steder, hvor man kan slappe af og samle tankerne, $p = 0,0947$; steder, hvor man kan tale sammen med personalet under fire øjne, $p = 0,3451$; hyggeligt på værestedet, $p = 0,3826$; rart at opholde sig i fællesrummet, $p = 0,7822$; rart at opholde sig i udeområdet, $p = 0,0004$.

Kilde: Bruger spørgeskemaet, før- og eftermåling.

Der er også en lidt højere andel af brugerne ved eftermålingen (44 %) end ved før-målingen (32 %), der oplever, at der 'i høj grad' er steder, hvor man kan slappe af og samle tankerne, og ligeledes en lidt højere andel (54 % mod 47 %), der oplever, at der 'i høj grad' er steder, hvor man kan tale sammen med personalet under fire øjne. Disse forskelle er dog ikke statistisk signifikante. På de nye væresteder er der som tidligere nævnt skabt bedre muligheder for både at kunne sidde sammen eller at kunne skærme sig, hvis man har behov for det, ligesom der nu også er bedre muligheder for, at brugerne kan tale med medarbejdere i enenum.

Ved eftermålingen svarer 72 %, at der 'i høj grad' er hyggeligt på værestedet, mens denne andel var 66 % ved førmålingen. Andelen, der svarer, at det 'i høj grad' er rart at opholde sig i fællesrummet, er stort set uændret med 62 % ved eftermålingen og 60 % ved førmålingen. Disse forskelle er ikke statistisk signifikante. Når der ikke er sket en væsentlig ændring på disse to indikatorer, er det først og fremmest udtryk for, at de fleste af brugerne også oplevede, at der var hyggeligt og rart på værestederne før forandringen, trods de nedslidte fysiske rammer. I forbindelse med disse mål skal det generelt tages i betragtning, at de fleste brugere kommer på værestedet pga. væsentlige udfordringer, som fx psykiske lidelser og misbrugsproblemer, hvilket uundgåeligt også indebærer, at nogle brugere til tider kan opleve det som udfordrende at være i fællesrummet sammen med mange andre mennesker, ligesom der også er nogle af brugerne, som ikke nødvendigvis oplever den pænere indretning på de nye væresteder som mere attraktiv end de nedslidte, men på sin vis stemningsfulde, omgivelser på de gamle væresteder.

Figur 3.1 viser endvidere, at der er en markant stigning i andelen, der oplever, at det 'i høj grad' er rart at opholde sig i udeområdet, idet denne andel er 62 % ved eftermålingen mod kun 36 % ved førmålingen, en forskel, der er statistisk signifikant ($p = 0,0004$). Det afspejler, at der som tidligere nævnt på alle tre væresteder er lagt stor vægt på at forbedre udearealerne, og at man har ramt en fornuftig balance mellem åbenhed i relation til stofbrug og intolerance over for stofsalg.

Forbedring af adgangsforhold og tilgængelighed

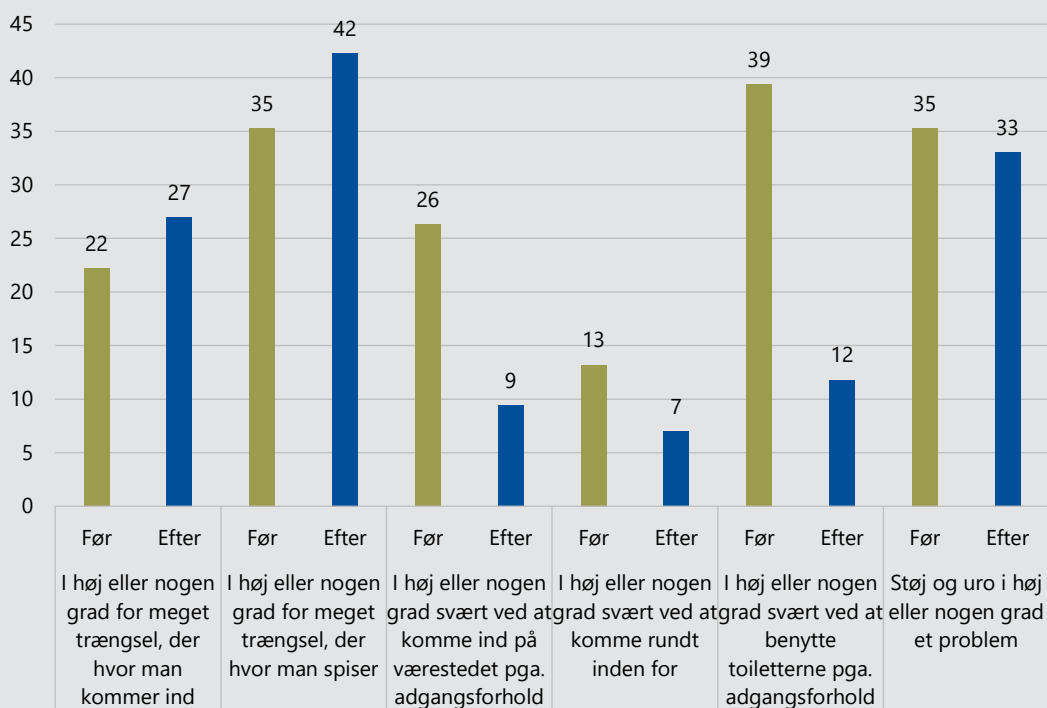
Et væsentligt element i den fysiske forandring af værestederne har været at mindske en række gener knyttet til den fysiske indretning. På flere af værestederne var der problemer med adgangsforhold og fremkommelighed, hvilket særligt gav udfordringer for brugere med fysiske funktionsnedsættelser.

Figur 3.2 viser andelen af brugerne, der i 'høj grad' eller 'nogen grad' oplever forskellige gener på værestedet. Figuren viser, at der er sket et markant og statistisk signifikant fald i andelen, der i høj eller nogen grad har svært ved at komme ind på værestedet pga. adgangsforhold. Det var tilfældet for 26 % af de brugere, der

besvarede spørgeskemaet ved førmålingen, mens denne andel var faldet til 9 % ved eftermålingen ($p = 0,0029$). En lige så markant forbedring ses i forhold til andelen, der i høj eller nogen grad har svært ved at benytte toiletterne pga. adgangsforhold, der er faldet fra 39 % til 12 %. Denne forskel er ligeledes statistisk signifikant ($p = 0,0001$). Særligt på værestedet i Nykøbing F havde mange brugere vanskeligt ved at komme ind på værestedet pga. en trappe og ved at benytte toilettet, der lå i kælderren. Ved ombygningen blev indgangen flyttet, så der nu er en niveaufri indgang til værestedet. Der blev også etableret et nyt toilet med indgang fra entréen i stueetagen, hvilket betyder, at brugere med funktionsnedsættelser nu har fået lettere adgang til toiletfaciliteterne.

Figur 3.2 Brugernes oplevelse af forskellige gener på værestedet. Procent.

Figuren viser procentandelen af brugerne på de tre væresteder set under ét, der 'i høj grad' eller 'i nogen grad' oplever en række forskellige gener knyttet til de fysiske rammer på værestederne hhv. før og efter den fysiske forandring.

Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikantstest af forskellen i procentandelen ved før- og eftermålingen: For meget trængsel, der hvor man kommer ind, $p = 0,4318$; for meget trængsel, der hvor man spiser, $p = 0,3313$; svært ved at komme ind på værestedet pga. adgangsforhold, $p = 0,0029$; svært ved at komme rundt inden for, $p = 0,1817$; svært ved at benytte toiletterne pga. adgangsforhold, $p = 0,0001$; støj og uro er et problem, $p = 0,7760$.

Kilde: Bruger spørgeskemaet, før- og eftermåling.

Figur 3.2 viser også, at der er sket et fald fra 13 % til 7 % af brugerne, der i høj eller nogen grad har svært ved at komme rundt på værestedet inden for. Derimod er andelen, der oplever, at der i høj eller nogen grad er for meget trængsel, der hvor man kommer ind, steget fra 22 % ved førmålingen til 27 % ved eftermålingen, og andelen, der i høj eller nogen grad oplever for meget trængsel, der hvor man spiser, er steget fra 35 % til 42 %. Det er sket, selvom der på alle værestederne har været fokus på både ankomstområdet og spiseområdet. Ingen af disse små forskelle er dog statistisk signifikante.

Oplevelserne af øget trængsel kan dog hænge sammen med lokale forhold, hvor der på værestedet i Esbjerg er flere brugere på det nye værested end på det gamle, bl.a. fordi et andet værested i byen lukkede i mellemtiden, mens der på det nye værested i Holbæk er mindre plads end på det gamle værested, hvilket af både brugere og medarbejdere opleves at give lidt mere trængsel. Endelig viser Figur 3.2 også, at andelen, der oplever, at støj og uro i høj eller nogen grad er et problem, er nogenlunde uændret med 35 % ved førmålingen og 33 % ved eftermålingen.

En yderligere opgørelse (Tabel 3.1) viser imidlertid en forskel på tværs af de tre væresteder i forhold til oplevelsen af støj og uro. På det nybyggede værested i Esbjerg er der sket et kraftigt fald i andelen, der i høj eller nogen grad oplever støj og uro fra 65 % på det gamle værested til 24 % på det nye værested, hvor der som tidligere nævnt er et stort nyt opholdsrum, ligesom der er gjort brug af støjdæmpende design og materialer. På værestedet i Holbæk er der derimod sket en stigning fra 19 % til 46 % i andelen, der i høj eller nogen grad oplever støj og uro, på trods af at der også på værestedet i Holbæk generelt er gjort brug af støjdæmpende tiltag og materialer. Her er det formentlig det forhold, at der er mindre plads på det nye værested, der er den væsentligste forklaring på, at flere oplever støj og uro på det nye end på det gamle værested. Også på værestedet i Nykøbing F er der en stigning fra 20 % ved førmålingen til 34 % ved eftermålingen i andelen, der i høj eller nogen grad oplever støj og uro. Der er i de kvalitative interviews ikke nogen specifik forklaring på denne ændring, men personalet oplever generelt, at der er kommet flere brugere på værestedet siden genåbningen, samtidig med at der ikke er blevet mere plads. Det kan eventuelt have bidraget til, at der opleves at være lidt mere støj i lokalene.

Tabel 3.1 Brugernes oplevelse af om støj og uro er et problem på værestedet. Procent.

	Esbjerg		Holbæk		Nykøbing F		Alle tre	
	Før	Efter	Før	Efter	Før	Efter	Før	Efter
<i>I hvor høj grad føler du, at støj og uro er et problem her på værestedet?</i>								
I høj grad	24	3	3	4	10	13	12	6
I nogen grad	41	22	17	42	10	21	23	27
I begrænset grad	24	43	39	25	17	25	27	33
Slet ikke	12	24	39	29	59	38	35	29
Ved ikke	0	8	3	0	3	4	2	5
I alt, procent	100	100	100	100	100	100	100	100
I alt, antal (N)	34	37	36	24	29	24	99	85

Anm.: På grund af afrunding summerer de enkelte procenttal ikke i alle tilfælde til 100.

Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

3.2 Den basale dimension

En vigtig funktion på værestederne er at hjælpe med at dække brugernes basale behov, som at få et nærende måltid mad og at kunne få et bad og få vasket tøj for dem, der har brug for det. Det stiller store krav til de fysiske rammer, herunder særligt i forhold til køkkenfaciliteter og sanitære forhold. På de gamle væresteder var køkkenfaciliteterne upraktisk indrettede. Ligeledes var de sanitære forhold nedslidte og med problemer i forhold til adgang og tilgængelighed. I forhold til køkkenerne var der også udfordringer med opbevaring og vanskelige aflæsningsforhold, fx at der ikke var tilstrækkelige opbevaringsfaciliteter, eller at varer skulle bæres for langt. Det gav udfordringer for personalet, der kom til at bruge uforholdsmæssigt mange ressourcer på praktiske opgaver, ligesom de upraktiske køkkenforhold også var en barriere for de frivillige, der ofte også hjælper til i køkkenet med madlavningen, og hvor utidssvarende faciliteter var med til at gøre det vanskeligt at fastholde de frivillige på værestederne.

I forbindelse med nybyggeriet og ombygningerne har der derfor været stort fokus på at forbedre køkkenfaciliteter, opbevaringsmuligheder og områder til varelevering og derved gøre det lettere for personalet og de frivillige at varetage de praktiske funktioner. På alle tre væresteder er der etableret mulighed for, at man kan køre ind

med en bil til en bagdør, der leder ind til opbevaring og kølefaciliteter. For eksempel løber der på værestedet i Esbjerg en indkørsel langs huset frem til bagdøren, hvorfra man kan gå direkte ind til i et opbevaringsrum med adgang til et gulv-til-loft kølerum, hvortil der samtidig er adgang fra køkkenet, hvor køkkenmedarbejderne kan gå ind og hente madvarerne.

I de kvalitative interviews fortæller personalet og de frivillige, at de forbedrede faciliteter har givet en markant forbedring i hverdagen, som er med til at frigøre ressourcer for personalet og ligeledes gøre det mere attraktivt at være frivillig.

Ud over at forbedre de "bagvedliggende" logistiske faciliteter, som køkkener, kølefaciliteter og opbevaring, har der også været fokus på, hvordan den fysiske indretning af opholdsrummene kan understøtte varetagelsen af de basale funktioner på værestederne, herunder særligt spisesituationen. Her er der lagt vægt på, at indretningen både skal give mulighed for, at man kan sidde sammen med andre og spise eller sidde alene, hvilket er vigtigt for brugerne – at man på en god dag kan sidde sammen med andre, men på en dårlig dag kan sidde alene og spise.

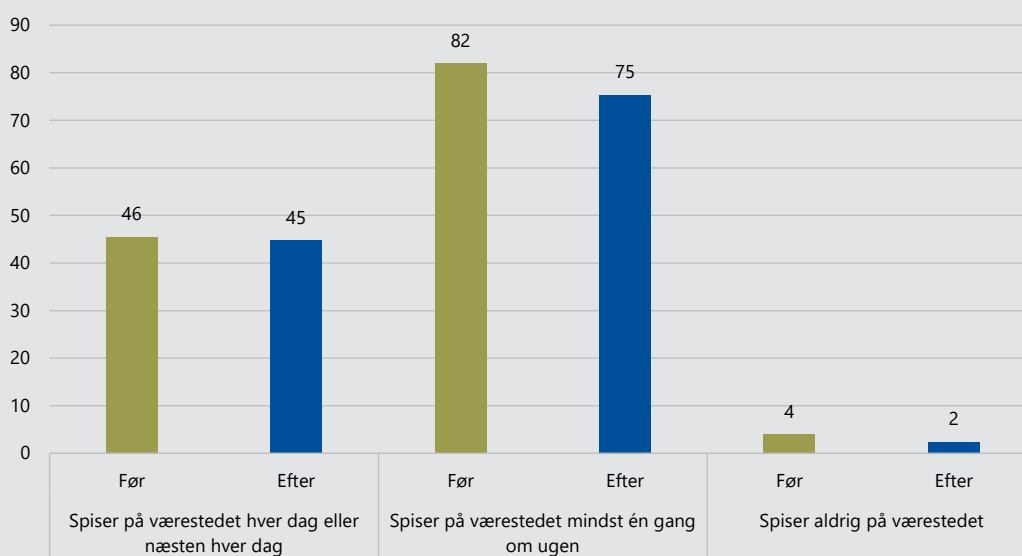
I spørgeskemaet er brugerne blevet spurgt til, hvor ofte de spiser på værestedet (Figur 3.3) og om de synes, at maden er god og indbydende (Figur 3.4). Figur 3.3 viser, at knap halvdelen af brugerne, der har besvaret spørgeskemaet, oplyser, at de spiser på værestedet enten hver dag eller næsten hver dag, og at denne andel er stort set den samme med 46 % ved eftermålingen og 45 % ved førmålingen. Andelen, der spiser på værestedet mindst en gang om ugen (inkl. dem, der spiser på værestedet hver dag eller næsten hver dag), er derimod lidt lavere ved eftermålingen (75 %) end ved førmålingen (82 %). Det er således hovedparten af brugerne, der regelmæssigt spiser på værestedet. Kun meget få af brugerne svarer, at de aldrig spiser på værestedet, hvilket er tilfældet for 2 % af brugerne ved eftermålingen og 4 % ved førmålingen. Der er tale om små forskudninger, og ingen af disse små forskelle er statistisk signifikante.

Figur 3.4 viser, at der er et lille fald i andelen af brugerne, der synes, at maden er god og indbydende, idet andelen, der svarer 'i høj grad' eller 'i nogen grad' til dette spørgsmål, er faldet fra 89 % ved førmålingen til 82 % ved eftermålingen. Forskellen er dog ikke statistisk signifikant. En yderligere opgørelse (Tabel 3.2) viser imidlertid en forskel mellem værestederne, idet der særligt på værestedet i Esbjerg er færre af brugerne ved eftermålingen, der oplyser, at de spiser på værestedet, samtidig med at også lidt færre oplever maden som indbydende. Personalet fortæller i den sammenhæng, at der generelt har været pres på personaleressourcerne pga. tilstrømningen af brugere fra det lukkede værested et andet sted i byen. Det har betydet, at køkkenet i vid udstrækning har måttet drives af frivillige, ligesom det i perioder har været svært at have frivillige nok til at varetage madlavningen. Det kan være med til

at forklare, at nogle af brugerne ikke oplever maden som tilstrækkeligt indbydende og ikke spiser på værestedet. Her er der således tale om mere lokale forhold, der ikke er relateret til den fysiske forandring.

Figur 3.3 Andelen af brugere, der spiser på værestedet. Procent.

Figuren viser procentandelen af brugerne på de tre væresteder set under ét, der spiser på værestedet hver dag eller næsten hver dag, mindst én gang om ugen eller aldrig, hhv. før og efter den fysiske forandring.

Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikanstest af forskellen i procentandelen ved før- og eftermålingen: Spiser på værestedet hver dag eller næsten hver dag, $p = 0,8923$; spiser på værestedet mindst én gang om ugen, $p = 0,2483$; spiser aldrig på værested, $p = 0,4327$.

Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

Et andet vigtigt fokus har været at forbedre de sanitære faciliteter, der ud over dårlige adgangsforhold også i nogle tilfælde blev oplevet som uværdige for brugerne. På det gamle værested i Holbæk befandt toilettet sig i et lille rum i opholdsrummet, og nogle af brugerne følte, at det var ubehageligt og pinligt at skulle benytte toilettet lige ved siden af, hvor andre sad og spiste eller snakkede. Nogle af brugerne oplevede, at det var decideret stigmatiserende, at andre kunne se, når man skulle på toilettet. På det nye værested er der etableret toilet og bad i forbindelse med værestedets indgangsparti, hvilket af de interviewede brugere fremhæves som en stor forbedring. I spørgeskemaet har brugerne også svaret på, om de oplever, at toiletterne er rene og ordentlige (Figur 3.4). De forbedrede toiletforhold afspejles i, at andelen af brugerne på tværs af de tre væresteder, der svarer, at toiletterne 'i høj grad'

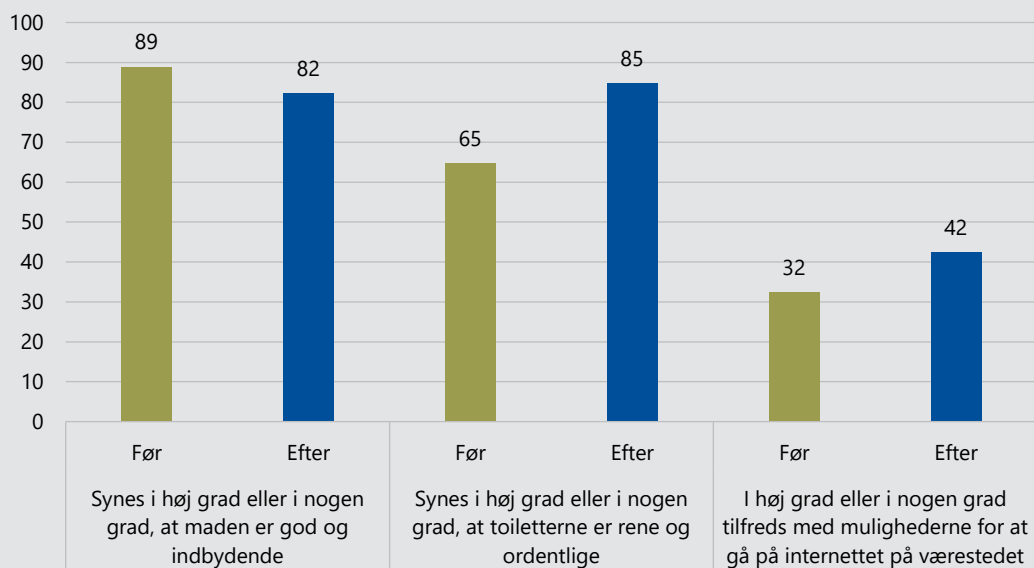
eller 'i nogen grad' er rene og ordentlige, er steget fra 65 % ved førmålingen til 85 % ved eftermålingen. Denne forskel er statistisk signifikant ($p = 0,0020$).

Der er også spurgt til, om brugerne benytter badefaciliteterne på værestedet og om tilfredsheden med disse. Det er dog en forholdsvis lille andel af brugerne, 14 % ved førmålingen og 7 % ved eftermålingen (ikke vist), der benytter badefaciliteterne, og andelen, der tager bad på værestederne, er således lavere efter den fysiske forandring. Når det er en forholdsvis lille andel af brugerne, der tager bad på værestederne, afspejler det bl.a., at selvom nogle af brugerne befinder sig i en hjemløshedssituation, har de fleste af værestedernes brugere deres egen bolig, hvor de tager bad. Samme billede ses i forhold til andelen af brugerne, der får vasket tøj på værestederne, hvilket også kun er en forholdsvis lille andel, der ligeledes er faldet fra 15 % ved førmålingen til 6 % ved eftermålingen (ikke vist). En del af faldet i andelen, der tager bad eller får vasket tøj på værestedet, stammer fra Nykøbing F. Her spiller det formentlig også ind, at ved eftermålingen var nogle af dem, der besvarede spørgeskemaet, brugere af den nye familiecafé for udsatte børnefamilier, og hvor der generelt er tale om familier, der bor i egen bolig og tager bad derhjemme.

Endelig er brugerne også blevet spurgt om tilfredsheden med adgangen til at benytte internet på værestedet (Figur 3.4). Her er der en lille stigning i andelen, der 'i høj grad' eller 'i nogen grad' er tilfreds med mulighederne for at gå på internettet på værestedet, fra 32 % ved førmålingen til 42 % ved eftermålingen. Forskellen er dog ikke statistisk signifikant. Når andelen, der er tilfreds med muligheden for at gå på internettet på værestedet, ikke er højere, afspejler det primært, at der også er en del af brugerne, der svarer, at de ikke går på internettet på værestedet.

Figur 3.4 Brugernes oplevelse af faciliteter på værestedet. Procent.

Figuren viser procentandelen af brugerne på de tre væresteder set under ét, der oplever, at maden er god og indbydende, at toiletterne er rene og ordentlige, og som er tilfredse med mulighederne for at gå på internettet på værestedet, hhv. før og efter den fysiske forandring.

Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikantest af forskellen i procentandelen ved før- og eftermålingen: Maden er god og indbydende, $p = 0,1766$; toiletterne er rene og ordentlige, $p = 0,0020$; tilfreds med mulighederne for at gå på internettet på værestedet, $p = 0,1615$.

Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

Tabel 3.2 Hvor ofte brugerne spiser på værestedet og deres tilfredshed med maden. Procent.

	Esbjerg		Holbæk		Nykøbing F		Alle tre	
	Før	Efter	Før	Efter	Før	Efter	Før	Efter
<i>Hvor ofte spiser du på værestedet?</i>								
Hver dag	27	11	14	29	14	29	18	21
Næsten hver dag	32	24	28	25	21	21	27	24
1 til 2 gange om ugen	24	22	39	38	48	38	36	31
Hver anden uge	0	16	0	0	3	4	1	8
Ca. 1 gang om måneden	3	11	14	4	10	4	9	7
Sjældnere end 1 gang om måneden	6	8	3	0	3	4	4	5
Aldrig	9	3	3	4	0	0	4	2
Ved ikke/ubesvaret	0	5	0	0	0	0	0	2
I alt, procent	100	100	100	100	100	100	100	100
I alt, antal (N)	34	37	36	24	29	24	99	85
<i>I hvor høj grad synes du, at maden er god og indbydende?</i>								
I høj grad	53	43	58	63	55	42	56	48
I nogen grad	29	24	28	29	45	54	33	34
I begrænset grad	3	22	8	4	0	4	4	12
Slet ikke	3	5	0	0	0	0	1	2
Ved ikke	3	3	3	0	0	0	2	1
Irrelevant	9	3	3	4	0	0	4	2
I alt, procent	100	100	100	100	100	100	100	100
I alt, antal (N)	34	37	36	24	29	24	99	85

Anm.: På grund af afrunding summerer de enkelte procenttal ikke i alle tilfælde til 100.

Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

3.3 Den professionelle dimension

Et væsentligt formål med projektet har været gennem brugen af moderne velfærdsarkitektur at styrke rammerne for den sociale indsats på værestederne. På de gamle væresteder var en væsentlig udfordring, at opholdsrummene var uhensigtsmæssigt indrettede med smalle passager, som indebar, at personalet havde et dårligt overblik over stedet og vanskeligt ved at opdage konflikter under opsejling. Samtidig var der dårlige muligheder for at have samtaler med brugerne i enrum.

Ved nybyggeriet og ombygningen af værestederne har der været fokus på at skabe åbne rum med et godt udsyn for personalet, således at det er muligt at have overblik over stedet og brugerne. Samtidig har der været fokus på etableringen af rum, der kan understøtte specifikke faglige funktioner, hvor der særligt på værestedet i Esbjerg er sket en væsentlig forbedring med etableringen af et nyt sundhedsrum.

Åbne rum skaber overblik for personalet

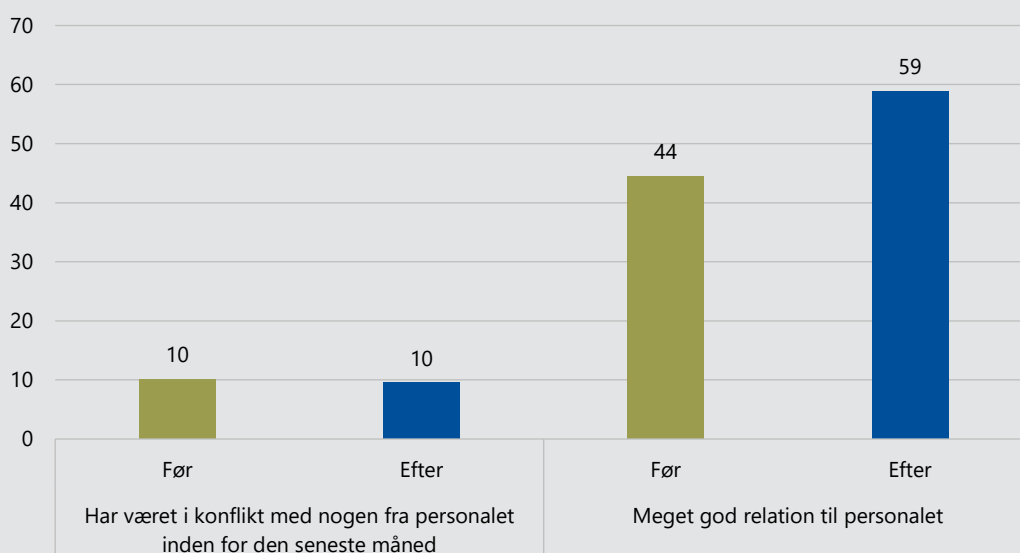
I de kvalitative interviews fortæller personalet, at den nye fysiske indretning med de mere åbne rum og bedre udsyn giver et bedre overblik over værestedet og brugerne, fx i forhold til, hvem der kommer ind på værestedet og stemningen i rummet, herunder i forhold til at kunne tage konflikter mellem brugere i opløbet. Det er også lettere at få øje på brugere, som ser ud til at have behov for en snak med en medarbejder. Samtidig oplever personalet og de frivillige som tidligere nævnt at bruge mindre tid på praktiske opgaver pga. de forbedrede fysiske faciliteter, og de oplever, at det frigiver mere tid til det sociale arbejde med brugerne. Det er alt sammen forhold, der ifølge personalet er med til at styrke kontakten med brugerne.

Brugerne oplever en bedre relation til personalet

I spørgeskemaet er brugerne blevet spurgt til deres kontakt med og relation til personalet. Figur 3.5 viser andelen af brugerne, der har været i konflikt med nogen fra personalet inden for den seneste måned, samt andelen, der vurderer deres relation til personalet som meget god. Det er en forholdsvis lav andel af brugerne, der har været i konflikt med personalet, og denne andel er uændret med 10 % ved både før- og eftermålingen. Figuren viser også, at der er sket en betydelig stigning i andelen af brugerne, der oplever deres relation til personalet som 'meget god', idet denne andel var 44 % ved førmålingen, mens den er 59 % ved eftermålingen. Denne forskel er statistisk signifikant ($p = 0,0430$).

Figur 3.5 Brugernes oplevelse af relationen til personalet. Procent.

Figuren viser procentandelen af brugerne på de tre væresteder set under ét, der har været i konflikt med personalet inden for den seneste måned, og andelen, der oplever en meget god relation til personalet, hhv. før og efter den fysiske forandring.

Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikantest af forskellen i procentandelen ved før- og eftermålingen: Konflikt med nogen fra personalet, $p = 0,8919$; meget god relation til personalet, $p = 0,0430$.

Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

En nærmere opgørelse viser dog en forskel mellem de tre væresteder, idet en stigning i andelen, der oplever en meget god relation til personalet, udelukkende er sket på værestederne i Holbæk og Nykøbing F, mens der på værestedet i Esbjerg derimod har været et fald i andelen af brugere, som karakteriserer deres relation til personalet som 'meget god' (Tabel 3.3). Samme tendens kan også spores på flere af de andre indikatorer, der kendetegner brugernes kontakt med personalet, hvor der på værestedet i Esbjerg fx også er færre brugere, der efter omdannelsen oplever, at personalet er til at få fat på, og at de kan få hjælp fra personalet, når de har behov for det (ikke vist). Det skyldes formentlig en indvirkning fra eksterne forhold, der ikke er relateret til den fysiske forandring. Som tidligere nævnt lukkede der sideløbende med projektet et andet værested i Esbjerg, hvilket betød, at der efter genåbningen af Kirkens Korshærs værested skete en tilstrømning af brugere fra det nu lukkede værested. Det var med til at skabe et pres på personaleressourcerne på Kirkens Korshærs værested, men det var imidlertid ikke økonomisk muligt at øge værestedets personalenormering. Det er formentlig med til at forklare, at der på trods af den markante fysiske forandring af værestedet kan iagttages en negativ udvikling

i forhold til de indikatorer, der belyser brugernes kontakt med personalet. Det viser i generel forstand, hvordan eksterne forhold, som ikke i sig selv har noget med den fysiske forandring at gøre, kan have en indvirkning på dagligdagen og indsatsen på værestedet, ligesom det i metodisk forstand illustrerer, at det kan være vanskeligt at isolere virkningen af den fysiske forandring i sig selv. Personalet forklarer dog samtidig, at hvis det nye, rummelige og velindrettede værested ikke var blevet etableret, ville det ikke have været muligt at rumme tilgangen af nye brugere fra det lukkede værested i byen, da der ikke ville have været plads nok på Kirkens Korshærs gamle værested til at rumme denne tilstrømning.

Tabel 3.3 Brugernes samlede oplevelse af deres relation til personalet. Procent.

	Esbjerg		Holbæk		Nykøbing F		Alle tre	
	Før	Efter	Før	Efter	Før	Efter	Før	Efter
<i>Hvordan oplever du samlet set din relation til personalet?</i>								
Meget god	56	46	31	71	48	67	44	59
God	35	30	39	17	45	29	39	26
Nogenlunde	3	8	22	13	0	4	9	8
Dårlig	0	0	0	0	0	0	0	0
Meget dårlig	0	0	0	0	3	0	1	0
Ved ikke	6	16	8	0	3	0	6	7
I alt, procent	100	100	100	100	100	100	100	100
I alt, antal (N)	34	37	36	24	29	24	99	85

Anm.: På grund af afrunding summerer de enkelte procenttal ikke i alle tilfælde til 100.

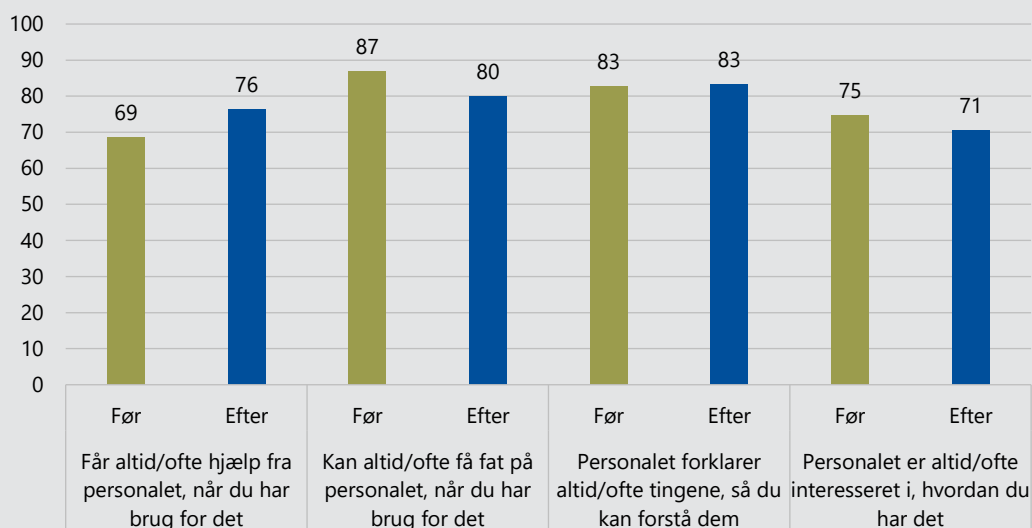
Kilde: Brugerundersøgelsen, før- og eftermåling.

Brugere er også blevet spurgt om mere specifikke aspekter af kontakten med personalet: om de kan få hjælp fra personalet, om de kan få fat på personalet, når de har brug for det, om personalet forklarer tingene, så brugerne kan forstå det, og om brugerne oplever, at personalet er interesseret i, hvordan de har det (Figur 3.6). Selvom disse spørgsmål ikke direkte relaterer sig til den fysiske forandring, siger disse spørgsmål generelt noget om, hvordan den sociale indsats fungerer, hvilket også kan være influeret af de fysiske forhold. For eksempel kan spørgsmålet om, hvorvidt personalet er til at få fat i, hænge sammen med overskueligheden på værestedet både for brugerne og personalet. Samtidig spiller selve personalenormeringen naturligvis også ind i forhold til, hvor tilgængelige medarbejderne er.

Figur 3.6 viser, at der ikke er nogen tydelig tendens i forhold til de forskellige aspekter af kontakten med personalet, når før- og eftermålingen sammenholdes. For eksempel er andelen, der svarer, at de altid eller ofte får hjælp fra personalet, når de har brug for det, steget fra 69 % til 76 %, mens andelen, der svarer, at de altid eller ofte kan få fat på personalet, når de har brug for det, omvendt er faldet fra 87 % til 80 %. Ingen af disse små forskelle er statistisk signifikante. Både før og efter den fysiske forandring er det således hovedparten af brugerne, der har en positiv oplevelse af de forskellige aspekter af kontakten med personalet.

Figur 3.6 Brugernes oplevelse af forskellige aspekter af kontakten til personalet. Procent.

Figuren viser procentandelen af brugerne på de tre væresteder set under ét, der oplever at få hjælp fra personalet og at kunne få fat på personalet, når de har brug for det, at personalet forklarer tingene, så de kan forstå dem, og at personalet er interesseret i, hvordan de har det, hhv. før og efter den fysiske forandring.

Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikanstest af forskellen i procentandelen ved før- og eftermålingen: Får hjælp fra personalet, $p = 0,2918$; kan få fat på personalet, $p = 0,2005$; personalet forklarer tingene, så du kan forstå dem, $p = 0,9284$; personalet er interesseret i, hvordan du har det, $p = 0,5427$.

Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

Bedre fysiske rammer for specialiserede og brobyggende indsatser

En væsentlig funktion i indsatsen på værestederne er at varetage en brobyggende rolle i forhold til brugernes kontakt med det øvrige velfærdssystem. På værestederne kan medarbejderne opdage sociale og sundhedsmæssige problemstillinger blandt brugerne, der kræver kontakt med øvrige dele af velfærdssystemet, som fx

en social indsats fra kommunen eller behandling i det regionale sundhedsvæsen. I projektet har et væsentligt fokus været på, hvordan de fysiske rammer kan understøtte specialiserede sociale og sundhedsfaglige indsatser på værestederne og den brobyggende indsats i forhold til det øvrige velfærdssystem.

Før den fysiske forandring var der forholdsvis dårlige fysiske rammer for de specialiserede og brobyggende funktioner. Eksempelvis er der på værestedet i Esbjerg ansat en socialsygeplejerske til at varetage en sundhedsfaglig indsats for brugerne og understøtte kontakten til de kommunale og regionale indsatser. Denne funktion finansieres med driftsstøtte fra kommunen, der dækker halvdelen af udgiften til socialsygeplejerskens stilling.

På det gamle værested i Esbjerg havde socialsygeplejersken til huse i et lille lokale på værestedets første sal, hvor der både var dårlige adgangsforhold, idet brugerne skulle op ad en trappe for at komme op til socialsygeplejersken, ligesom lokalet var lille og med kun én udgang. Det skabte til tider utrygge situationer for socialsygeplejersken, når en bruger blev udadreagerende og truende. På det nye værested er der etableret et sundhedsrum beliggende i stueetagen tæt på indgangen og med adgang fra værestedets entre. Det betyder, at brugerne let kan komme ind til sundhedsrummet uden at skulle igennem opholdsrummet først. Der er tre udgange i lokalet, således at socialsygeplejersken har mulighed for let at komme ud af lokalet, hvis der opstår en truende situation. I sundhedsrummet er der god plads og en brik, hvor brugerne kan blive undersøgt.

Ifølge socialsygeplejersken har det nye sundhedsrum givet et markant løft i forhold til at kunne varetage den sundhedsfaglige indsats for brugerne og den brobyggende og understøttende funktion i forhold til de sociale og sundhedsfaglige indsatser, brugerne har behov for i det øvrige velfærdssystem. Det er et meget vellykket eksempel på, hvordan arkitekturen og de fysiske rammer kan være med til at understøtte den sociale og sundhedsfaglige indsats på værestederne.

Der er imidlertid også eksempler på, at et sådant potentiale for specialiserede funktioner på værestederne ikke er blevet indfriet. På værestederne i Holbæk og Nykøbing F blev der også etableret sundhedsrum. Men på disse to væresteder har det ikke været muligt som i Esbjerg at etablere en driftsaftale med kommunen om bemanning af sundhedsrummet, som derfor ikke i praksis anvendes som sundhedsrum. Det betyder, at det potentiale, der kunne være ved at have et sundhedsrum på værestedet, indtil videre ikke er blevet realiseret. Rummene benyttes i stedet som samtale- og afslapningsrum.

To sociale indsatser på samme værested gennem innovativt design

På værestedet i Nykøbing F var der til at starte med planer om at udvide den udgående indsats, som værestedet allerede praktiserede bl.a. ved at besøge mennesker i hjemløshed, som overnattede i skove og parker, og ved at være til stede i små byer på Lolland-Falster. I de oprindelige planer for værestedet var der indtænkt fysiske tiltag, der skulle understøtte den udgående funktion. Undervejs i projektets indledende fase ændrede planerne sig, bl.a. fordi det ikke var muligt at skaffe finansiering til driften af et sådant tilbud. I stedet blev der lagt planer for at etablere en familiecafé på det eksisterende værested, som skulle kunne tilbyde social støtte, aktiviteter og fællesskab for udsatte børnefamilier i lokalområdet, og det lykkedes efterfølgende at skaffe kommunale driftsmidler til en sådan familiecafé.

Planen blev, at det eksisterende værestedstilbud skulle fortsætte i dagtimerne, mens familiecaféen skulle have åbent om eftermiddagen og i de tidlige aftentimer. Begge tilbud skulle således kunne benytte det samme opholdsrum på værestedet. De to tilbud stillede imidlertid forskellige indretningsmæssige krav. Når der er værested for udsatte voksne, er der således behov for, at brugerne kan sidde ved forskellige borde – der skal både være mulighed for, at de brugere, som ønsker det, kan sidde sammen, ligesom der er også skal være mulighed for, at brugere kan sidde alene eller sammen med få mennesker. Når der er café for udsatte børnefamilier, er der derimod behov for, at alle deltagerne – både voksne og børn – kan samles omkring et stort fælles bord, der danner rammen om sociale aktiviteter og fællesskab for familierne, ligesom der skal være små oaser til børnene, hvor de kan lege og tumle, uden at det skaber for meget uro for andre i rummet.

For at skabe mulighed for at udvide værestedets tilbud med den nye familiecafé udvikledes i forbindelse med ombygningen et koncept for indretningen af værestedets opholdsrum gennem brug af fleksible modulelementer, der kan flyttes rundt i rummet, således at værestedets indretning let kan tilpasses de forskellige behov i de to tilbud. Når der er café for udsatte voksne, fungerer modulerne som rumopdelere, hvor borde og stole kan sættes rundt omkring, således at der er forskellige steder, man kan sidde afhængigt af behovet for at sidde sammen eller hver for sig. Når der er familiecafé, kan modulerne i stedet rulles til side og stilles op ad væggene, hvorefter bordene kan samles til et stort fællesbord, som familierne kan samles omkring, og der kan efter behov hurtigt etableres mindre legerum til de børn, som har brug for det.

Ved casebesøget i forbindelse med eftermålingen var familiecaféen etableret og kommet i drift, samtidig med at det eksisterende værested til udsatte voksne også var åbent igen. På familiecaféen var der begyndt at komme børnefamilier fra lokalområdet, som kunne få hjælp og støtte, samtidig med at familiecaféen dannede ramme om samvær og aktiviteter både for børn og voksne. Gennem det nye tilbud

var der også skabt et samarbejde med andre familierettede tilbud i området, herunder det lokale krisecenter, hvorfra nogle kvinder benyttede caféens tilbud sammen med deres børn. Den nye familiecafé fremstår som et vellykket og innovativt eksempel på, hvordan den fysiske indretning gennem brug af strategisk design kan muliggøre udviklingen af et nyt tilbud i regi af det eksisterende tilbuds rammer.

3.4 Den sociale dimension

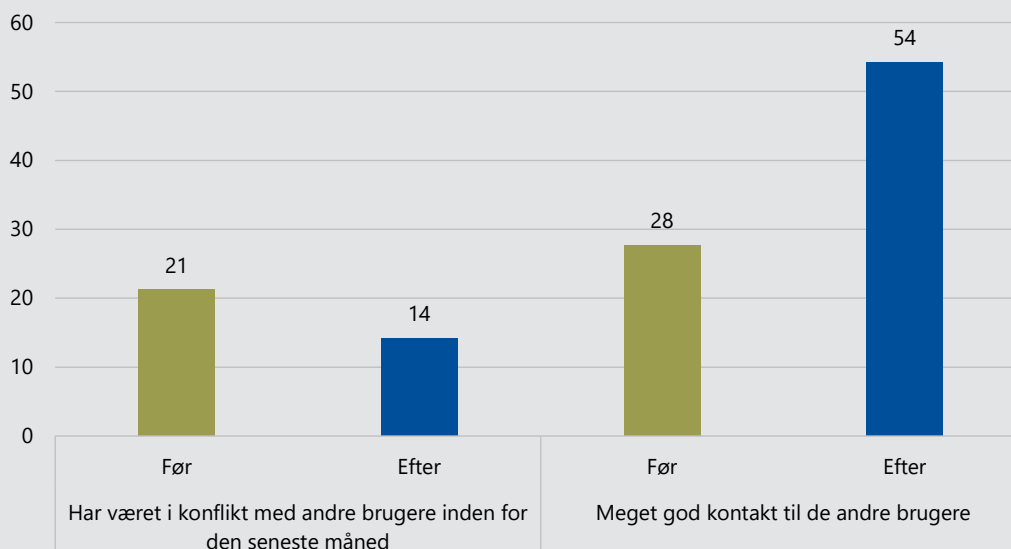
Et vigtigt formål med den fysiske forandring af værestederne er at facilitere og styrke det sociale samvær og fællesskab mellem brugerne, ligesom det også har været formålet gennem brug af strategisk design at bidrage til at reducere konflikter og anden negativ interaktion mellem brugerne, herunder fx stofsalg og lignende. Dette formål har været i fokus i forhold til indretningen af opholdsrum og udearealer samt ved at styrke rammerne for sociale aktiviteter med brugerne.

I de kvalitative interviews peger både personalet og brugerne på, at den nye indretning har været med til at reducere konfliktniveauet på værestederne. I spørgeskemaet til brugerne er der spurgt til, om brugerne har været i konflikt med andre brugere inden for den seneste måned og deres oplevelse af kontakten til de andre brugere (Figur 3.7). Figuren viser, at der er sket et fald i andelen af brugerne, der har oplevet konflikter med andre brugere inden for den seneste måned, idet denne andel set på tværs af de tre væresteder var 21 % ved førmålingen, men er faldet til 14 % ved eftermålingen. Forskellen er dog ikke statistisk signifikant.

I spørgeskemaet er der også spurgt til brugernes oplevelse af kontakten til de andre brugere (Figur 3.7). Her er der sket en markant stigning i andelen af brugerne, der oplever, at de har en 'meget god' kontakt til de andre brugere, idet denne andel er næsten fordoblet fra 29 % ved førmålingen til 54 % ved eftermålingen. Denne forskel er statistisk signifikant ($p = 0,0003$). Sidstnævnte er en markant stigning og tyder på, at ligesom den fysiske forandring har været med til at skabe en forbedring i relationen mellem personalet og brugerne, så er der på tilsvarende vis sket en forbedring i brugernes sociale kontakt til hinanden. Dette er to meget vigtige resultater.

Figur 3.7 Brugernes oplevelse af konflikter og kontakt med de andre brugere. Procent.

Figuren viser procentandelen af brugerne på de tre væresteder set under ét, der har været i konflikt med andre brugere inden for den seneste måned, og procentandelen, der oplever at have en meget god kontakt med de andre brugere, hhv. før og efter den fysiske forandring.

Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikantstest af forskellen i procentandelen ved før- og eftermålingen: Konflikt med andre brugere, $p = 0,2168$; meget god kontakt til de andre brugere, $p = 0,0003$.

Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

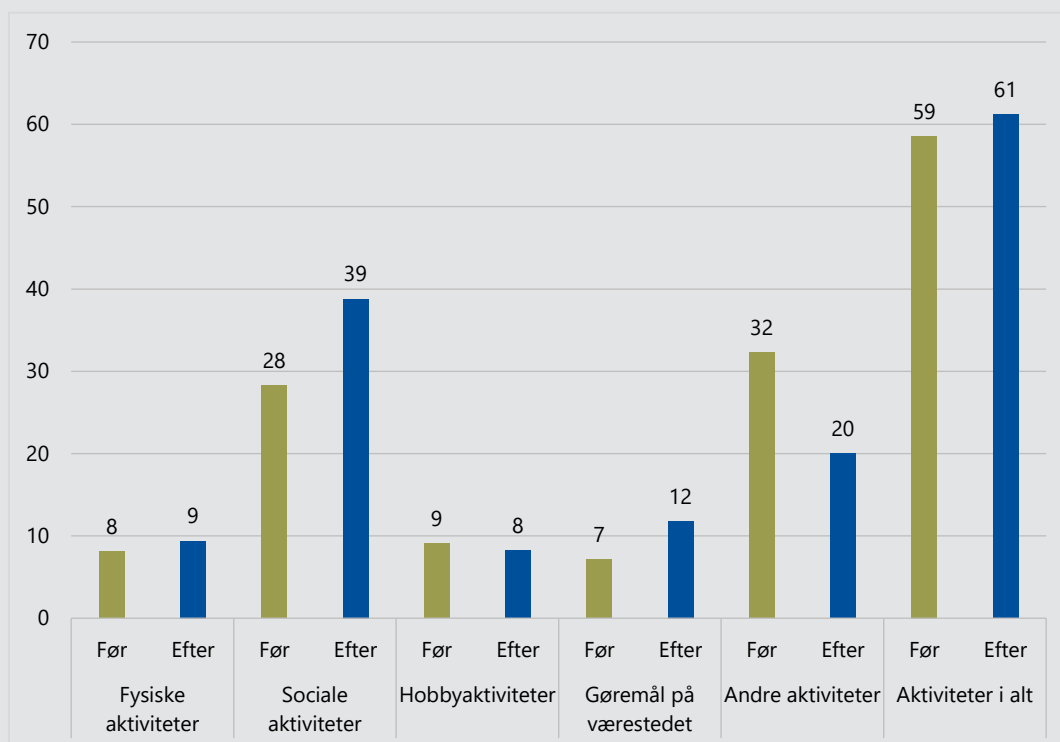
Værestederne danner også ramme om, at brugerne kan deltage i forskellige former for aktiviteter, der kan være med til at skabe indhold og mening i hverdagen og være en kilde til socialt samvær med andre. Det kan være både fysiske aktiviteter, sociale aktiviteter, hobbyaktiviteter (fx syning), praktiske gøremål på værestedet, eller andre aktiviteter, som fx deltagelse i andagt. I værdiprogrammet indgår aktiviteter som en af de nøglefunktioner, der bør indgå i fremtidens væresteder. Det fremhæves samtidig, at det er vigtigt at have en passende balance mellem, at der skal være gode rammer og faciliteter for aktiviteter på værestedet, men at værestederne også fortsat skal være frirum, hvor man kan komme uden at blive mødt med krav om deltagelse i aktiviteter.

Figur 3.8 viser andelen af brugerne, der deltager i forskellige former for aktiviteter på værestederne ved hhv. før- og eftermålingen. Andelen af brugerne, der samlet set deltager i aktiviteter, er nogenlunde ens ved både før- og eftermålingen med hhv. 59 % og 61 %. Flere deltager i sociale aktiviteter med 39 % ved eftermålingen

mod 28 % ved førmålingen, ligesom lidt flere også deltager i gøremål på værestedet med 12 % ved eftermålingen mod 7 % ved førmålingen. Disse forholdsvis små forskelle er dog ikke statistisk signifikante. I de kvalitative interviews fortæller flere af interviewpersonerne, at de nye rammer i flere tilfælde giver bedre muligheder for, at brugerne kan deltage i sociale aktiviteter. På værestedet i Esbjerg går nogle af brugerne fx op på førstesalen til den nye fjernsynsstue og ser TV sammen, og i Nykøbing F har den nye familiecafé skabt rum om helt nye sociale aktiviteter for de familier (både voksne og børn), der benytter caféen.

Figur 3.8 Brugernes deltagelse i forskellige former for aktiviteter på værestedet. Procent.

Figuren viser procentandelen af brugerne på de tre væresteder set under ét, der deltager i forskellige former for aktiviteter på værestedet, hhv. før og efter den fysiske forandring.

Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikanstest af forskellen i procentandelen ved før- og eftermålingen: Fysiske aktiviteter, $p = 0,8085$; sociale aktiviteter, $p = 0,1149$; hobbyaktiviteter, $p = 0,8093$; gøremål på værestedet, $p = 0,2458$; andre aktiviteter, $p = 0,0665$; aktiviteter i alt, $p = 0,7831$.

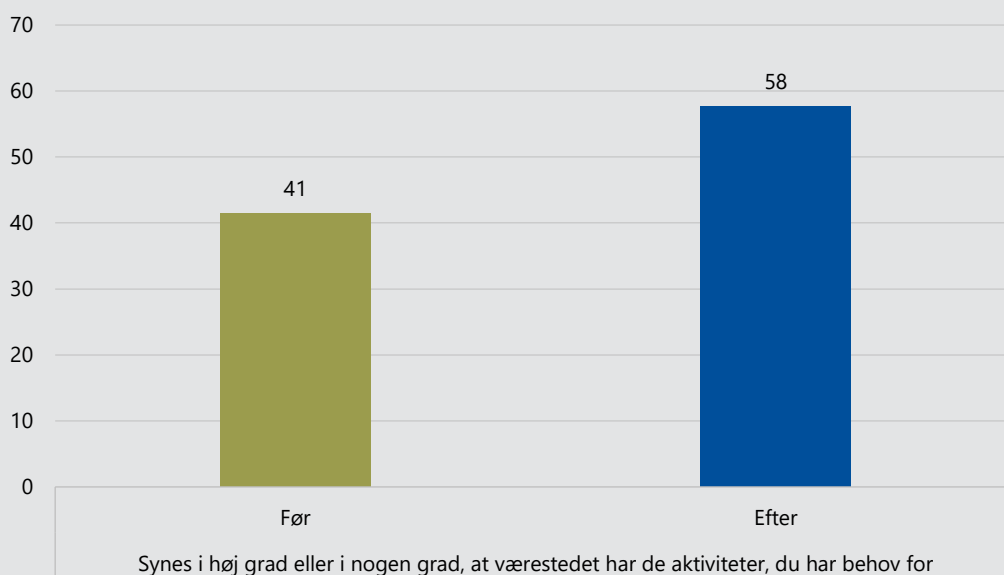
Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

Brugerne er også blevet spurgt, om de oplever, at værestedet har de aktiviteter, de har behov for (Figur 3.9). Andelen af brugerne, der svarer 'i høj grad' eller 'i nogen grad' til dette spørgsmål er steget fra 41 % ved førmålingen til 58 % ved

eftermålingen ($p = 0,0218$). Tilsvarende er andelen, der 'i mindre grad' eller 'slet ikke' mener, at værestedet har de aktiviteter, de har behov for, faldet fra 39 % til 22 % (ikke vist), mens den resterende femtedel har svaret 'ved ikke' eller 'irrelevant' til dette spørgsmål, herunder en del af dem, der ikke deltager i aktiviteter. Det tyder på, at selvom der ikke er flere brugere, der deltager i aktiviteter samlet set, har de forbedrede rammer for deltagelse i aktiviteter resulteret i, at en større andel af brugerne oplever, at værestedet giver mulighed for at deltage i de aktiviteter, de har behov for, herunder særligt sociale aktiviteter.

Figur 3.9 Andel af brugerne, der synes, at værestedet har de aktiviteter, de har behov for. Procent.

Figuren viser procentandelen af brugerne på de tre væresteder set under ét hhv. før og efter den fysiske forandring, der synes, at værestedet har de aktiviteter, de har behov for.

Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikantest af forskellen i procentandelen ved før- og eftermålingen: $P = 0,0218$.

Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

3.5 Den subjektive dimension

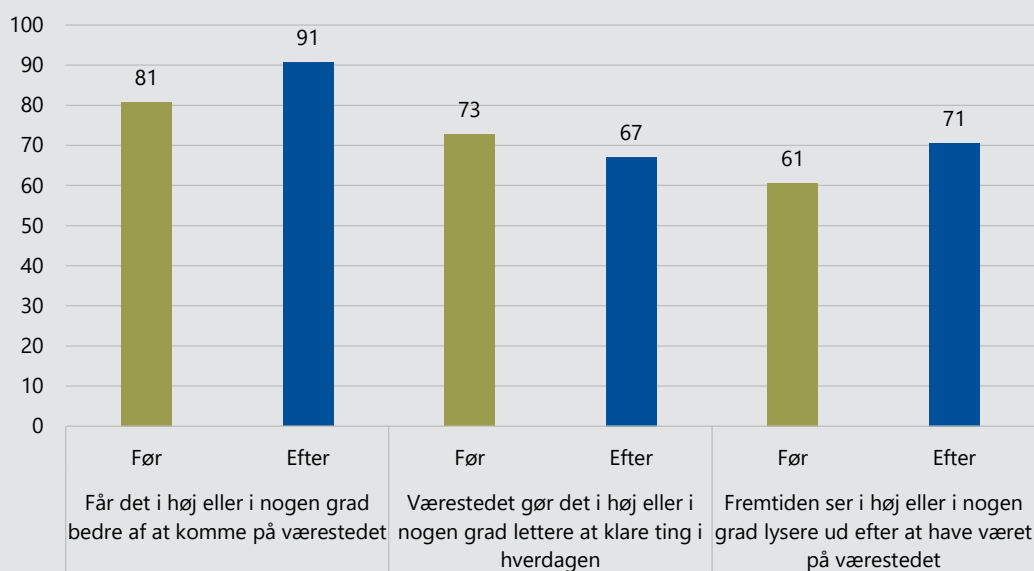
Evalueringen har også tilstræbt at dokumentere indvirkningen af den fysiske forandring på brugernes livsmestring og tilfredshed. Som tidligere nævnt er der kun få gengangere blandt de brugere, der har udfyldt spørgeskemaet ved før- og

eftermålingen. Ligesom ved kapitlets øvrige opgørelser er der således tale om en sammenligning af besvarelserne blandt de brugere, der har udfyldt spørgeskemaet ved før- og eftermålingen, og det har således ikke været muligt at måle en udvikling over tid på individniveau blandt brugerne.

Brugernes oplevelse af deres subjektive udbytte af at komme på værestedet er målt gennem tre spørgsmål: om de oplever at få det bedre af at komme på værestedet, om det at komme på værestedet gør det lettere at klare ting i hverdagen, og om fremtiden ser lysere ud efter at have været på værestedet (Figur 3.10).

Figur 3.10 Brugernes oplevelse af deres subjektive udbytte af at komme på værestedet. Procent.

Figuren viser procentandelen af brugerne på de tre væresteder set under ét hhv. før og efter den fysiske forandring, der oplever at få det bedre af at komme på værestedet, at værestedet gør det lettere at klare ting i hverdagen, og at fremtiden ser lysere ud efter at have været på værestedet.

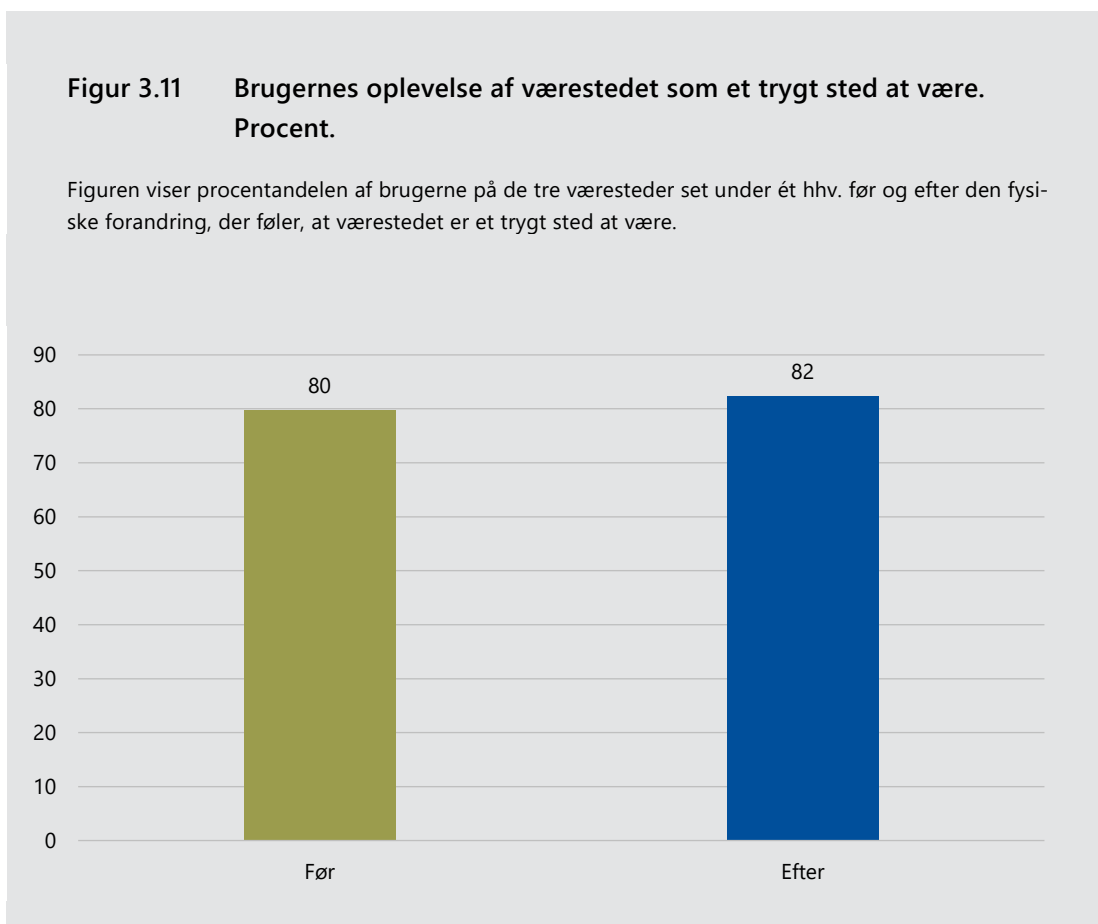
Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikanstest af forskellen i procentandelen ved før- og eftermålingen: Får det bedre af at komme på værestedet, $p = 0,0546$; værestedet gør det lettere at klare ting i hverdagen, $p = 0,3762$; fremtiden ser lysere ud efter at have været på værestedet, $p = 0,1556$.

Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

Figur 3.10 viser, at der ikke er en entydig tendens på tværs af de tre spørgsmål. Mens andelen, der 'i høj grad' eller 'i nogen grad' oplever at få det bedre af at komme på værestedet, er steget fra 81 % til 91 %, og andelen, der oplever, at fremtiden ser lysere ud efter at have været på værestedet, er steget fra 61 % til 71 %, er der derimod sket et lille fald fra 73 % til 67 % i andelen, der oplever, at værestedet

gør det lettere at klare ting i hverdagen. Disse forholdsvis små forskelle er ikke statistisk signifikante.

Der er også spurgt til, om brugerne føler, at værestedet er et trygt sted at være (Figur 3.11). Det er der en høj andel af brugerne, der føler, og der er ikke nogen væsentlig forskel før og efter den fysiske forandring med 80 % ved førmålingen og 82 % ved eftermålingen, der svarer 'i høj grad' til dette spørgsmål.

Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikanstest af forskellen i procentandelen ved før- og eftermålingen: P = 0,7314.

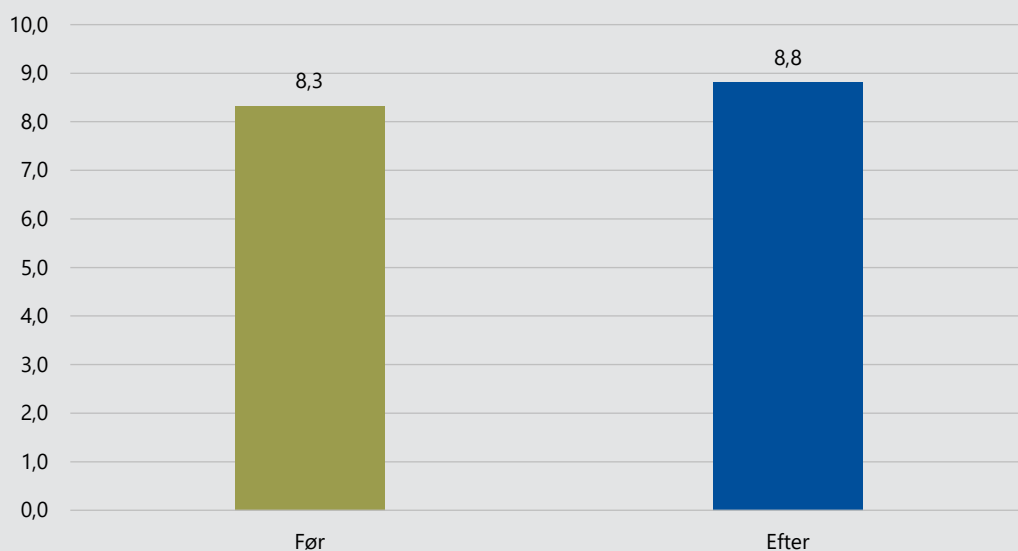
Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

Endelig er der også stillet et spørgsmål om brugernes generelle tilfredshed med værestedet på en skala fra 0 til 10, hvor 0 udgør den laveste grad af tilfredshed, og 10 udgør den højeste grad af tilfredshed (Figur 3.12). Figuren viser, at den gennemsnitlige tilfredshed med værestedet blandt brugerne var 8,3 ved førmålingen og 8,8 ved eftermålingen. Denne forskel er statistisk signifikant ($p = 0,0470$). Efter den fysiske forandring af værestederne er den gennemsnitlige tilfredshed således steget med et halvt point på skalaen. Selvom der således er sket en stigning i den gennemsnitlige

tilfredshed, afspejler svarene først og fremmest, at der allerede før den fysiske om-
dannelsesproces var en høj tilfredshed med værestederne blandt brugerne.

Figur 3.12 Samlet tilfredshed med værestedet som et sted at komme

Brugernes gennemsnitlige tilfredshed før og efter den fysiske forandring, målt ud fra spørgsmålet 'Hvor tilfreds er du samlet set med værestedet som et sted at komme på en skala fra 0 til 10, hvor 0 er meget utilfreds, og 10 er meget tilfreds?'

Anm.: Beregningsgrundlag (N): Førmåling: N = 99 personer, Eftermåling: N = 85 personer. Signifikantest af forskellen i gennemsnit ved før- og eftermålingen: P = 0,0470.

Kilde: Brugerspørgeskemaet, før- og eftermåling.

3.6 Opsamling

Dette kapitel har afdækket de tværgående resultater og erfaringer med den fysiske forandring på tværs af de tre væresteder.

Resultaterne og erfaringerne peger generelt på, at det er lykkedes at skabe et markant løft af de fysiske rammer på værestederne. Mens de gamle væresteder var nedslidte og uhensigtsmæssigt indrettede, er der på alle tre væresteder sket markante forbedringer med åbne lyse rum, bedre adgangsforhold, et indbydende ankomstområde og mere værdige og trygge sanitære faciliteter.

Den fysiske forandring på værestederne har givet bedre rammer for at kunne dække brugernes basale behov. De moderniserede køkkenfaciliteter gør det væsentligt lettere for personale og frivillige at håndtere det store antal måltider, der skal tilberedes hver dag, hvilket samtidig er med til at frigøre tid og ressourcer til andre opgaver.

Resultaterne peger på, at forbedringen af de fysiske rammer og brugen af strategisk arkitektur og design på afgørende punkter har bidraget til at styrke den sociale indsats på værestederne. På alle tre væresteder giver de åbne, velindrettede rum et bedre overblik over værestedet for personalet og de frivillige. De lettere rutiner og det forbedrede arbejdsmiljø giver personalet og de frivillige bedre muligheder for at koncentrere kræfterne på det, de også helst vil prioritere at bruge deres tid på, nemlig den sociale støtte og relationsarbejdet med brugerne.

Samtidig er der eksempler på, at forbedringen af de fysiske rammer understøtter udførelsen af specialiserede funktioner og særlige aktiviteter på værestederne. Et vigtigt eksempel på dette ses på værestedet i Esbjerg, hvor etableringen af et nyt sundhedsrum har givet markant forbedrede vilkår for, at socialsygeplejersken, der er ansat på værestedet, kan udføre sin funktion, der spiller en afgørende rolle i forhold til brugernes sundhed og i forhold til brobygningen til det øvrige velfærdssystem. Et andet eksempel ses på værestedet i Nykøbing F, hvor brugen af flytbare modulelementer har skabt mulighed for, at der ud over værestedet til udsatte voksne også i de samme lokaler har kunnet etableres en familiecafé til udsatte børnefamilier. Styrkelsen af den sociale indsats ses også i brugerspørgeskemaet, hvor der ved eftermålingen er en signifikant højere andel af brugerne, der oplever at have en meget god relation til personalet, sammenlignet med førmålingen.

Resultaterne og erfaringerne peger også på, at den fysiske forandring har været med til at facilitere en forbedring af det sociale miljø på værestederne, hvor både en reduktion af konfliktniveauet mellem brugerne og en betydelig stigning i andelen af brugerne, der oplever en god kontakt med de andre brugere, er markante resultater. Forbedringen af det sociale miljø kan tilskrives en kombination af flere forskellige forhold. De mere åbne og velindrettede rum mindsker risikoen for sammenstød og konflikt mellem brugerne, og samtidig giver det overblik, som indretningen skaber for personalet, bedre mulighed for at tage konflikter i opløbet. Samtidig har den fysiske forandring, herunder særligt indretningen af udearealerne, bidraget til at lægge en dæmper på det stofbrug og stofsalg, der florerede omkring de gamle væresteder.

Når vi ser på de forskellige mål for brugernes subjektive udbytte af at komme på værestederne, kan der imidlertid ikke dokumenteres nogen markant forskel, når besvarelserne fra brugerspørgeskemaet ved før- og eftermålingen sammenholdes. Det skyldes først og fremmest, at der allerede på de gamle væresteder var en høj andel af brugerne, der oplevede et positivt udbytte og havde en høj tilfredshed med at

komme på værestedet. Når vi ser på tværs af de forskellige indikatorer i spørgeskemaet, er det således generelt på de spørgsmål, der indfanger den sociale kontakt med de andre brugere og relationen til personalet, samt de spørgsmål, der beskriver kvaliteten af de fysiske rammer i sig selv, at vi ser den største positive forandring fra førmålingen til eftermålingen.

4 Værestedet i Esbjerg

I dette kapitel beskriver vi erfaringerne med forandringen af værestedet i Esbjerg. Det er på værestedet i Esbjerg, at den mest vidtgående fysiske forandring har fundet sted, idet der er etableret et helt nyt værested i en nybygget bygning på en grund ved siden af det gamle værested.

Værestedet i Esbjerg havde – og har stadig – et stort antal daglige besøgende og mange brugere med en høj kompleksitet i udsatheden og alvorlige problemstillinger, så som stofmisbrug, psykisk sygdom, hjemløshed og til tider udadreagerende adfærd, for hvem værestedet udgør et fundamentalt livsgrundlag. Værestedet har desuden i mange år haft en del brugere med grønlandsk herkomst – en brugergruppe, som voksede efter genåbningen af det nye værested pga. nedlukningen af et andet værested i byen i den mellemliggende periode.

Det gamle værested i Esbjerg, facaden. Foto: Carlberg.

Det gamle værested i Esbjerg var beliggende i en gammel villa, tæt på banegården og som nabo til et alkoholbehandlingscenter og tæt på et forsorgshjem for borgere i hjemløshed. Det gamle værested havde en central opholdsstue, der kunne minde lidt om et klassisk cafeteria og med muligheder både indendørs og udendørs for at finde områder uden opsyn. Rumfordelingen i den gamle toetagers villa med kælder var uforenelig med de sikkerhedsmæssige krav, som et moderne værested stiller af hensyn til personalets arbejdsmiljø. De sanitære forhold var utilstrækkelige og på grund af toilettets beliggenhed ofte forbundet med konflikter, og helt overordnet

var stedet meget nedslidt. Kirkens Korshær besluttede derfor at sælge værestedet, købe den tomme nabogrund og her bygge et helt nyt værested op fra bunden.

Det gamle værested i Esbjerg, opholdsrummet. Foto: Carlberg.

Det gamle værested i Esbjerg, ankomstområdet. Foto: Carlberg.

Det gamle værested i Esbjerg, personalekontorer. Foto: Carlberg.

Det gamle værested i Esbjerg, udeområdet. Foto: Carlberg.

4.1 Særlige ønsker for værestedet i Esbjerg

I det lokale værdiprogram var det overordnede tema for forandringen af værestedet i Esbjerg et fokus på brugernes sundhed og på at styrke værestedets indsats for mennesker med komplekse problemstillinger, herunder at styrke mulighederne for

at tilbyde professionel sundhedspleje og udvide mulighederne for brobyggende støtte, særligt i forhold til psykiatri og rusmiddelbehandling.

Et centralt element i ønskerne til det nye værested var etableringen af et nyt og funktionelt sundhedsrum med en strategisk placering tæt på indgangen. Gennemgående for planerne var også ønsket om et godt og sikkert fysisk arbejdsmiljø for personalet og de frivillige, ligesom der også var et ønske om, at der gennem rumindretningen skulle være mulighed for direkte adgang for ambulance og politi til vitale rum og områder på værestedet. Derudover var der også en række mere specifikke ønsker til det nye værested, så som rummelighed og god plads, et bedre udsyn for både brugere, personale og frivillige, et naturligt "flow" gennem huset, etablering af et trygt "stille-rum", et moderne og centralt placeret køkken med optimeret opbevaring, gode og værdige toilet- og bedefaciliteter, samt et godt udeområde med fuldt udsyn for personalet og med god sammenhæng til indeområdet.

4.2 Erfaringer fra værestedet i Esbjerg

Da både ledelsen og de fleste ansatte – bortset fra socialsygeplejersken – er udskiftet undervejs i forløbet, er det mest brugerne og de frivillige, som beskriver forskellene mellem det gamle og det nye værested, mens de interviewede medarbejdere beskriver hhv. det gamle eller det nye værested.

Det nye værested i Esbjerg, facaden. Foto: ZENI arkitekter.

4.2.1 Den fysiske dimension

Det nye værested i Esbjerg er placeret på en nabogrund til det gamle værested og ligger således stadig centralt placeret, tæt på banegården og på forsorghjemmet og rusmiddelcentret, hvor mange af værestedets brugere er tilknyttet.

Det nye værested er nogenlunde på størrelse med det gamle værested, men med en fundamentalt anderledes rumfordeling og indretning. Det er et lyst og behageligt byggeri, som på trods af et højt antal daglige brugere ikke har udfordringer med støj eller pladsmangel.

Halvdelen af det store opholdsrum har åbent til kip (tagets underside). Rummet er stort, og en åben trappe midt i stuen leder op til førstesalen. Der er etableret en lift til brugere med gangbesvær. På førstesalen er der et åbent område umiddelbart for enden af trappen og en mindre stue, som er værestedets mest afsondrede og stille rum.

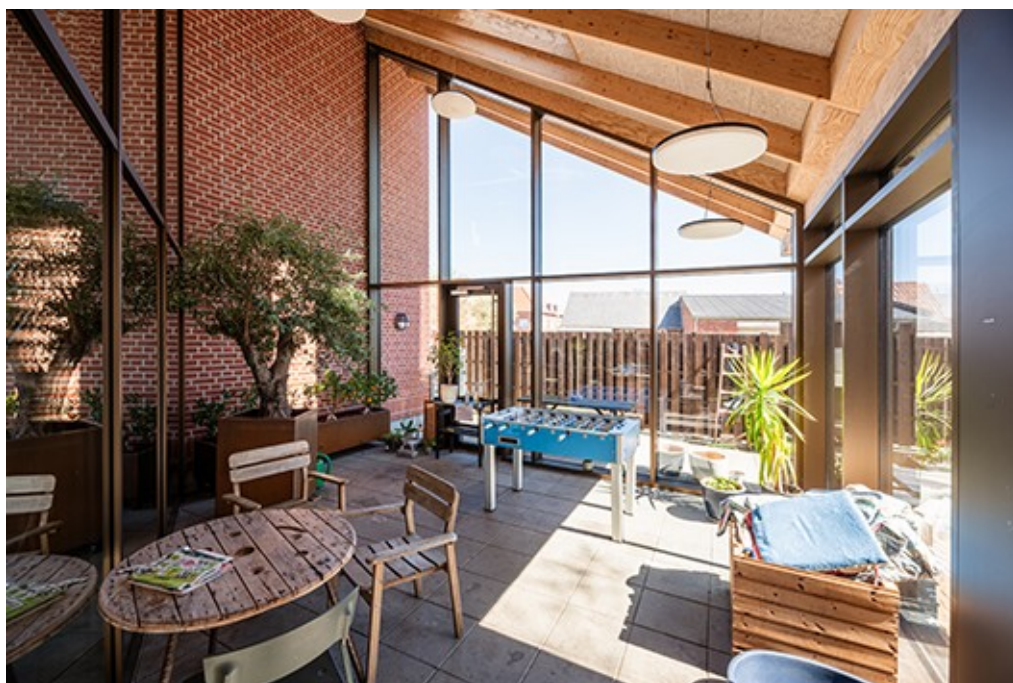

Det nye værested i Esbjerg, opholdsrummet set fra førstesalen. Foto: Michael Levin.

Det nye værested har et lyst og venligt ankomstområde i form af en entré, hvorfra der både er en dør direkte ind til sundhedsrummet og en anden dør ind til værestedets store opholdsrum.

Det nye værested i Esbjerg, ankomstområdet (entréen) set fra opholdsrummet. Foto: Michael Levin.

Det nye værested i Esbjerg, udestuen. Foto: ZENI arkitekter.

Opholdsrummet i stueetagen er forbundet til en udestue, som også fungerer som et vindfang ud mod udeområdet. Her står et bordtennisbord, og i gården er anlagt en petanquebane. Udeområdet har borde, som ikke er overdækkede. Et hjørne op mod huset er skærmet for vinden og delvist overdækket.

Det nye værested i Esbjerg, udeområdet. Foto: Michael Levin.

Lyst og roligt

Både personalet og brugerne fremhæver, at der er færre konflikter på det nye værested, og at der ikke findes deciderede højrisikoområder, sådan som der fandtes flere af i det gamle værested.

Særligt indretningen med gode muligheder for overblik, rummelige lokaler både i stueetagen og på 1. sal, ordentlige toiletforhold, let adgang til sundhedsrummet og et rummeligt og overskueligt udeområde gør det ifølge personalet trygt både at opholde sig og arbejde på værestedet.

De nye selvbetjeningsmuligheder for kaffe og the bliver rost af mange, og generelt oplever brugerne, at de fleste brugere er gode til at tage ansvar for at opretholde en god orden og rydde op efter sig.

I værestedets højloftede hovedrum er der ikke problemer med støj. På værestedet i Esbjerg er det således lykkedes godt at reducere støj i forbindelse med den fysiske forandring. Det har betydning både for arbejdsmiljøet og for brugernes velbefindende, hvor fraværet af støj naturligt medfører mindre stress.

Sammen med brugerne peger både ledelse, medarbejdere og frivillige også på, at førstesalen fungerer godt. Førstesalen er lys og rolig, og når man befinder sig deroppe, føler man, at man har trukket sig tilbage fra den mere livlige opholdsstue. På førstesalen kan grupper samle sig om forskellige sociale aktiviteter. Samtidig er der

mulighed for, at brugere, som har brug for en pause, kan finde ro og helt konkret et sted at sove i et roligt værelse.

4.2.2 Den basale dimension

På værestedet skal der hver dag laves mad til et stort antal brugere. Et stort ønske i forbindelse med etableringen af det nye værested var en forbedring af køkkenfaciliteterne, der på det gamle værested var utidssvarende, og som indebar, at der skulle bruges mange kræfter på praktisk arbejde. Eksempelvis opbevarede frostvarer på det gamle værested i kummefrysere i kælderen, hvilket gjorde det vanskeligt at overskue lageret af madvarer og besværligt at flytte madvarerne til og fra køkkenet. Det var en udfordring, som både personale og frivillige fremhævede under det første casebesøg.

På det nye værested er der etableret et moderne køkken. Fra køkkenet er der en åben disk ud til det store opholdsrum, som er med til at skabe bedre overblik over værestedet for personalet og de frivillige. Løsningen på udfordringerne forbundet med opbevaringen af frostvarer er et walk-in kølerum med direkte adgang fra køkkenet og med let adgang fra indkørslen, hvor varevogne kan parkere, når de skal læsse varer af. En af de frivillige, som ofte hjælper til i køkkenet, fortæller i den forbindelse, at de forbedrede opbevaringsmuligheder og adgangsforhold til køkkenet betyder meget for hans motivation til at fortsætte med at være frivillig. Han vil gerne bruge tiden fornuftigt på at tilberede mad og samtidig have overskud til lidt "small-talk" uden at skulle bruge tid og kræfter på at bære ting op fra kælderen.

Det nye værested i Esbjerg, moderne køkkenfaciliteter. Foto: ZENI arkitekter.

Det nye værested i Esbjerg, åben disk mellem køkkenet og opholdsrummet. Foto: ZENI arkitekter.

Det nye værested i Esbjerg, gode opbevaringsfaciliteter. Foto: Michael Levin.

Det rolige åbne opholdsrum skaber en bedre spisesituation

Samtidig med den markante forbedring af værestedets køkkenfaciliteter har de ændrede fysiske rammer også haft en indvirkning i forhold til spisesituationen. Under casebesøget på det gamle værested i 2019, var det karakteristisk, at en del af de brugere, som mest opholdt sig udendørs, hvor de en stor del af tiden drak øl og røg cannabis, også opholdt sig udendørs i forbindelse med spisningen. De hentede mad

i køkkenet og satte sig ud igen for at spise den. Dette havde ændret sig ved casebesøget på det nye værested i 2023. Flere af de samme brugere, som vi talte med i 2019, var også til stede i 2023, og de opholdt sig stadig udenfor det meste af tiden, hvor de fortsat drak øl og røg cannabis. Men i forbindelse med spisesituationerne, især frokosten, var flere af disse brugere begyndt at sidde indendørs og spise.

Det nye værested i Esbjerg, siddepladser i opholdsrummet. Foto: ZENI arkitekter.

Det nye værested i Esbjerg, siddepladser i opholdsrummet. Foto: ZENI arkitekter.

Forklaringerne på denne forandring i brugernes måde at være til stede sammen med et større fællesskab end udeområdets rusmiddelorienterede fællesskab hænger i høj grad sammen med de ændrede fysiske rammer. En af de interviewede brugere fortalte, at for ham handlede det om, at der på det gamle værested var for meget larm under måltiderne, og at der kunne opstå skænderier eller diskussioner. Ifølge brugeren er dette ikke i samme grad tilfældet på det nye værested. "Her er der som regel plads, og vi kan snakke sammen uden at skulle råbe, og hvis der er nogen, der larmer, så får de at vide, at nu må de lige skrue lidt ned, og så plejer det bare at være det", forklarede denne bruger.

Personalet, som ikke arbejdede på det gamle værested, og som derfor ikke kan forholde sig til spisesituationen på det gamle værested, oplever spisesituationen på det nye værested som vigtige tidspunkter for relationsdannelse både med de brugere, som de allerede har relationer til, og med brugere, som de ikke kender eller ikke kender særlig godt endnu. Personalet fremhæver i den forbindelse, at den åbne indretning uden støjgener spiller en vigtig rolle i forhold til at kunne levere relationsarbejde i forbindelse med spisesituationen. For det første er den mulighed for overblik, som den åbne stue giver – i særdeleshed i forbindelse med spisesituationer, hvor mange brugere er til stede samtidigt – vigtig i forhold til at kunne interagere med brugere, som har behov for det. For det andet er fraværet af støj kombineret med et godt lysindfald og opholdsrummets rumlige udtryk med til at gøre den fælles spisesituation til en rolig og mere behagelig oplevelse, som ifølge både brugere, frivillige og personalet påvirker alle positivt. Nogle af de frivillige, som også var frivillige på det gamle værested, fremhæver i den forbindelse, at der på det nye værested helt konkret er færre konflikter og højtrystede diskussioner under måltiderne, og at det sagtens kan hænge sammen med, at spisesituationerne nu er roligere, og at det både er muligt at sidde alene eller sammen med andre.

Ud over moderniseringen af køkkenfaciliteterne og de ændrede fysiske rammer omkring spisesituationen fortæller interviewpersonerne dog om en mere specifik udfordring omkring madlavningen på det nye værested. Efter genåbningen af værestedet er der uafhængigt af ombygningen generelt opstået et pres på personaleresourcerne. Det har bl.a. betydet, at det ikke har været muligt at bruge driftsmidler på en køkkenmedarbejder. Siden genåbningen har madlavningen derfor været varetaget af dedikerede frivillige, men der kan være dage, hvor der ikke er frivillige nok til at bemane køkkenet. Det er et forhold, der også nævnes af nogle af de interviewede brugere, der oplever, at der efter genåbningen er kommet flere dage, hvor maden ikke er lige så god, som den var på det gamle værested. Som tidligere nævnt (jf. afsnit 3.2) er der i spørgeskemaet ved eftermålingen også lidt færre af brugerne på værestedet i Esbjerg, der vurderer, at maden er god og indbydende, og der er også lidt færre af brugerne, som spiser på værestedet (jf. Tabel 3.2, kapitel 3). Det er et eksempel på, at forhold, der ikke i sig selv er relateret direkte til den

fysiske forandring, kan spille ind på oplevelsen af værestedets forskellige funktioner. Det viser også, at det i metodisk forstand ikke i alle tilfælde er muligt isoleret at måle indvirkningen af den fysiske forandring.

4.2.3 Den professionelle dimension

Et af de primære mål med den fysiske forandring af værestedet i Esbjerg var at styrke rammerne for at arbejde med brugernes sundhedstilstand. Et vigtigt mål var i den forbindelse at indrette et nyt og funktionelt sundhedsrum og dermed også forbedre de fysiske rammer og arbejdsforhold for værestedets socialsygeplejerske.

Sundhedsrummet og brobygning til det øvrige velfærdssystem

I forbindelse med den omfattende forandringsproces indgik Kirkens Korshær en midlertidig driftsaftale med kommunen om aflønning af den socialsygeplejerske, der allerede fandtes på værestedet, således at kommunen betaler halvdelen af denne udgift. Sammen med de væsentligt forbedrede muligheder for at tilbyde relevant sundhedspleje, som sundhedsrummet på det nye værested giver, har driftsaftalen vist sig at være fundamental for opretholdelsen af et aktivt sundhedsrum, der efter åbningen af det nye værested udgør et kerneelement for værestedets brobyggende støtte og for værestedets ansigt udadtil.

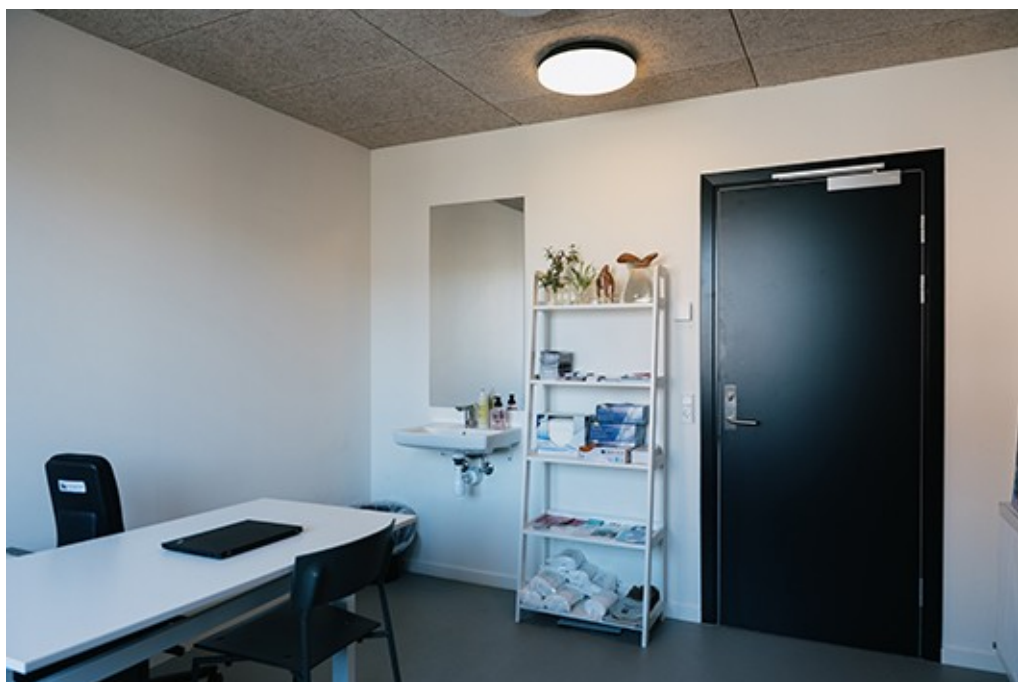
Det gamle værested i Esbjerg, sundhedsrummet. Foto: Carlberg.

På det gamle værested havde socialsygeplejersken allerede etableret sig og var kendt og respekteret af brugerne, som følte sig trygge ved hende. Hun arbejdede

ud fra et lille lukket værelse på førstesalen i et til lejligheden indrettet sundhedsrum med skrå vægge og kun én dør. Beliggende på førstesalen, som der for værestedets brugere krævedes særlige aftaler for at få adgang til, var sundhedsrummet heller ikke ordentligt tilgængeligt for brugerne. Ydermere kunne socialsygeplejersken godt opleve at føle sig utryk, når hun var alene med en bruger i det lukkede rum, og hun fortalte bl.a. om en konkret situation, hvor en bruger med akut brug for psykiatrisk hjælp havde truet hende.

Det nye værested i Esbjerg, sundhedsrummet. Foto: ZENI arkitekter.

Det nye værested i Esbjerg, sundhedsrummet. Foto: Michael Levin.

På det nye værested er der etableret et nyt og moderne sundhedsrum, der ligger "forrest" i værestedet med indgang både fra entréen og fra det store opholdsrum. Sundhedsrummet har desuden en tredje dør, som leder ind til et mindre tilstødende rum, hvor brugere kan sidde i fred og ro, når de modtager NADA-terapi (en særlig form for øreakupunktur). Sundhedsrummet har desuden et vindue ud til gaden, som er praktisk, fordi socialsygeplejersken derved også kan se, hvad der foregår på fortovet uden for værestedet. På det nye værested har brugerne således adgang til sundhedsrummet uden først at skulle igennem opholdsrummet, og på grund af de to adgangsveje og overblikket over området uden for hoveddøren føler socialsygeplejersken sig ikke længere utryk, når hun er alene med en bruger. I det nye sundhedsrum er der plads til en briks, som socialsygeplejersken kan bruge, når hun skal undersøge brugerne. Socialsygeplejersken beskriver i interviewet både betydningen af det nye sundhedsrum og af de nye rammer på værestedet generelt:

Jeg ved ikke, om jeg ligefrem vil sige, at placeringen af mit sundhedsrum er med til at nedbringe antallet af konflikter, men nogle gange kan jeg jo være med til at hjælpe fx med et telefonopkald eller med en henvisning, i stedet for at brugeren først skal forholde sig til alle mulige andre mennesker. Og det er helt klart, at her er færre alvorlige konflikter, efter at vi er flyttet. [...] Det nye hus er på alle områder meget bedre end det gamle. Indretningen, folk kan bare komme ind, måden lyset falder ind på, ingen larm. Vi bliver ikke trætte som i det gamle hus, selvom vi har fået 50 % flere brugere. [...] Det må være noget med huset. Ja, materialerne og den måde, det er designet på med plads, og nu har jeg tre døre, så man kan flytte sig væk, hvis der er folk, der hidser sig op. Det kan de ikke altid selv styre, når de også er syge, men så kan jeg løbe væk. (Socialsygeplejersken, værestedet i Esbjerg)

Socialsygeplejersken beskriver i interviewet også, hvordan hun generelt varetager en vigtig brobyggende funktion ud af huset for værestedets brugere, hvor hun understøtter brugerne i kontakten med forskellige dele af velfærdssystemet, såsom den kommunale sociale indsats og misbrugsbehandling og regionale behandlingstilbud i både somatikken og psykiatrien. Hun oplever, at det nye sundhedsrum spiller en afgørende rolle for bedre at kunne varetage disse funktioner:

Det nye sundhedsrum giver mig ikke alene bedre arbejdsforhold. Det giver mig også bedre samarbejdsmuligheder, fordi sygeplejersker fra psykiatrien og retspsykiatrien eller sagsbehandlere fra jobcenteret, hjemmeplejere og støttepersoner i det hele taget kan komme her og snakke med [brugerne] og endda behandle dem her i sundhedsrummet. Så, ja, det giver mig også bedre samarbejdsmuligheder. (Socialsygeplejersken, værestedet i Esbjerg)

Etableringen af det nye sundhedsrum på værestedet i Esbjerg fremstår som et vellykket eksempel på, hvordan velfærdsarkitektur og strategisk design kan være med til at understøtte en specialiseret funktion på værestedet i form af en socialsygeplejerske, der arbejder målrettet med brugernes sundhedstilstand, og som samtidig spiller en vigtig rolle i forhold til brobygningen til det øvrige velfærdssystem for værestedets brugere.

Det åbne og overskuelige opholdsrum skaber bedre rammer for den sociale indsats

Ud over den specialiserede funktion i form af sundhedsrummet og socialsygeplejersken fortæller personalet i de kvalitative interviews om, hvordan de nye fysiske rammer også i øvrigt er med til at understøtte den sociale indsats på værestedet. Her fremhæver medarbejderne særligt vigtigheden af, at indretningen på det nye værested giver bedre overblik over stedet og også er med til at skabe et mere roligt miljø end på det gamle værested:

Nogle brugere kan have en dårlig dag, og så har de brug for at snakke, eller vi skal lige tjekke ind med en bruger, som vi ved har en sag kørende. Der kan være mange ting, som spiller ind, men det er i hvert fald vigtigt, at vi fra køkkenet kan overskue stort set hele stuen, så vi kan sætte os, hvor der er behov for det, og så vi kan tage mange ting i opløbet. Her oplever jeg, hvor vigtigt en åben og rolig stue faktisk er for mit arbejde. (Personale, værestedet i Esbjerg)

I forbindelse med værestedets indretning fremhæver medarbejderne også vigtigheden af, at der både er mulighed for, at brugerne kan sidde sammen i større eller mindre grupper, ligesom der også er mulighed for, at de kan sidde skærmet og hver for sig, hvis de har behov for det. Der er også mulighed for, at brugerne kan gå ovenpå og benytte de mindre rum på førstesalen, hvor der bl.a. er en TV-stue, ligesom særligt nogle af kvinderne med grønlandsk herkomst bruger rummene oven på til hobbyaktiviteter. På den måde skaber det nye væresteds indretning mulighed for, at brugerne kan fordele sig i rummet og mellem de forskellige arrangementer med borde og stole, som de har behov for, hvilket også giver personalet og de frivillige et bedre udgangspunkt for at være opmærksomme på den enkelte brugers behov for kontakt og støtte.

Det nye værested i Esbjerg, siddepladser på førstesalen. Foto: Michael Levin.

Det nye værested i Esbjerg, TV-stuen på førstesalen. Foto: ZENI arkitekter.

Lukningen af et andet værested i byen skaber pres på personaleressourcerne

Samtidig med at medarbejderne generelt oplever, at det nye værested tilbyder rigtig gode rammer for den sociale indsats, opleves dog også en udfordring med, at tilstrømningen af brugerne efter genåbningen har skabt et generelt pres på personalsituationen. En væsentlig grund til det stigende antal brugere er som tidligere nævnt, at mange brugere fra et lukket værested et andet sted i byen i stedet er

begyndt at frekventere Kirkens Korshærs værested. Da det samtidig ikke har været muligt for Kirkens Korshær at øge ressourcerne til fagligt personale på værestedet tilsvarende, har det betydet, at værestedet har skullet vælge mellem at holde mindre åbent således, at der kunne være mere personale til stede i åbningstiden, eller fastholde personalenormeringen og åbningstiderne på trods af stigningen i antallet af brugere. Resultatet er her blevet, at åbningstiden er blevet reduceret.

Hvad end det øgede antal brugere skyldes lukningen af det kommunale værested, at det nye værested er et mere attraktivt sted at opholde sig end det gamle værested, eller en kombination af begge dele, så ærgrer mange af interviewpersonerne sig over, at "løsningen" på udfordringen har været at begrænse åbningstiderne. Selvom driften af værestederne ikke er en del af evalueringen af den fysiske forandring, er erfaringen af, at ændrede fysiske rammer eller eksterne forhold kan medføre øget tilgang af brugere – og dermed forudsætte et potentielt øget personaleforbrug – vigtig at notere sig i forhold til fremtidige forandringsprocesser på andre væresteder. Brugere vil således altid møde begrænsninger af åbningstiden med bekymring, netop fordi værestederne er vigtige for brugernes hverdag og trivsel.

4.2.4 Den sociale dimension og brugernes oplevede udbytte

En stor del af de brugere, som kommer på værestedet i Esbjerg, lever i social udsathed og ofte med misbrugsproblematikker og psykisk sygdom. Mange af brugerne, som også brugte det gamle værested, kommer dagligt på det nye værested, hvor de sammen har et socialt fællesskab. Mange brugere drikker øl og ryger hash, nogle er tilknyttet rusmiddelcenteret, og enkelte har haft stofmisbrug tidligere i livet og er fortsat med at komme i det samme sociale fællesskab. Brugere med stofmisbrug og psykiske udfordringer udgør en væsentlig del af værestedets målgruppe. På værestedet i Esbjerg kommer imidlertid også brugere, som ikke bruger rusmidler. For eksempel opholder et grønlandsk mindretal sig dagligt på værestedet, og en gruppe af kvinder med grønlandsk baggrund laver forskellige sociale aktiviteter. De fortæller, at de godt kan have brug for at trække sig tilbage i rolige omgivelser, hvor de fx kan spille spil, strikke eller bare tale om livet.

På grund af den store bredde i de former for sociale fællesskaber, som udspiller sig på værestedet, har det været vigtigt gennem den fysiske forandring at gøre det muligt at tilbyde forskellige "rum," som hver især tilgodeser forskellige sociale behov.

Både brugerne og personalet på værestedet beskriver i interviewene, hvordan der på det nye værested er gode muligheder for, at forskellige grupper på værestedet kan opholde sig sammen både i det store opholdsrum, hvor der er forskellige

steder, man kan sidde, og i de forskellige andre rum, som fx på førstesalen. En af de interviewede bruger beskriver stemningen på det nye værested:

Vi kommer her for at slappe af. Vi spiser sammen. Vi kan snakke med de andre, hvis der er noget nyt at fortælle. Tit mangler vi penge, og så betyder det meget, at vi kan sidde her og spise og slappe lidt af. Som du kan se, er her pænt og ingen larm. Så kan man sidde sammen i fred og komme lidt til kræfter igen. (Brugere i 50'erne, værestedet i Esbjerg)

En anden af de interviewede brugere fortæller om muligheden for at kunne sætte sig op på førstesalen sammen:

Jamen, der kan vi godt finde på at sætte os op, hvis vi skal være mange sammen, hvis vi skal spille eller strikke. Jeg kan også godt finde på at sige, at nu er vi lige nogle stykker, som sætter os ovenpå, fordi vi skal snakke om noget, og så skal vi ikke forstyrres. (Bruger i 60'erne, værestedet i Esbjerg)

Selvom de fleste af de interviewede brugere beskriver rammerne på det nye værested meget positivt, er der dog også nogle af brugerne, der giver udtryk for, at det nye værested er blevet "for pænt". Det gør dem usikre, og derfor vælger de for så vidt muligt at opholde sig i udeområdet frem for inden for. Det er vanskeligt at vurdere, om denne kritik er forbigående, eller om den handler om noget mere fundamentalt, men kritikken giver anledning til to potentielle opmærksomhedspunkter. For det første vil al forandring være forbundet med en form for usikkerhed, og hvis man lever et liv på kanten af samfundet, hvor ens trivsel er afhængig af muligheden for at komme på et værested, som man i øvrigt er glad for at komme på, vil der sandsynligvis gå noget tid, før en gennemgribende forandring, som den værestedet i Esbjerg har undergået, rodfæster sig. For det andet er de nye moderne omgivelser, som det nye værested tilbyder, deciderede uvante for mange af brugerne. Nogle lever i hjemløshed, andre på herberg eller i små, ofte rodede lejligheder. Derfor er det ikke underligt, at nogle af de brugere, som er vant til rod og problemer, følte sig mere hjemme i det gamle væresteds mindre pæne omgivelser, mens de føler sig mere "fremmede" i forhold til det nye væresteds pæne udseende.

Overskueligt og færre konflikter

Et meget væsentligt aspekt omkring oplevelsen af det sociale miljø på værestedet er, at der er færre konflikter på det nye værested end på det gamle. Der er således bred enighed blandt de interviewede brugere om, at konfliktniveauet på det nye værested er mindre end på det gamle. Ifølge nogle af de interviewede brugere kan der stadig opstå situationer med vold, fx i forbindelse med inddrivelse af

narkogæld, og selvom det langt fra er en daglig begivenhed, kan der ifølge ledelsen også stadig opstå episoder, som kræver, at politiet tilkaldes. Men dels er volden hovedsageligt rykket ud på fortovet foran værestedet, og personale og frivillige er således mere afskærmet fra volden, end hvis den udspillede sig i værestedets udeområde, dels – og vigtigere – er volden ifølge interviewpersonerne mere sjælden på værestedet end på det gamle værested.²

Det nye værested anvender videoovervågning, og hvor det på det gamle værested var muligt igennem en åben port fra gaden at gå direkte ind i gårdområdet, hvilket ofte medførte konflikter, fordi kriminelle med tilknytning til handel med narko kunne finde på at opsøge værestedets brugere, fx for at opkræve gæld, er der på det nye værested ingen direkte adgang til udeområdet. Ifølge personalet er disse to forhold centrale for sikkerheden og er også accepteret af brugerne.

I uformelle samtaler med brugere, som mest opholdt sig udendørs, og hvor de fleste havde været del af Esbjergs rusmiddel miljø igennem mange år, fortalte disse brugere, at handel med "hårdere" rusmidler (end cannabis) stort set var ophørt på det nye værested.

I den sammenhæng skal det generelt tages i betragtning, at der ikke findes et stofindtagelsesrum i Esbjerg, hvilket umiddelbart efterlader mange stofbrugere med et udækket behov for et sted at kunne indtage deres rusmidler. Brugere ønskede imidlertid ikke, at et stofindtagelsesrum skulle placeres på værestedet, og var tværtimod fortalere for at holde de "hårde" rusmidler adskilt fra det lidt "blødere" rusmiddel miljø omkring øl og cannabis, som udspiller sig på og omkring værestedet.

To yngre brugere, der blev interviewet både ved det første besøg i 2019 og igen ved det andet besøg i 2023, fortalte, at der ikke bliver handlet "hård narko" på det nye værested. De oplevede samtidig, at antallet af konflikter mellem brugerne var faldet betydeligt. Som forklaring på denne ændring pegede de på, at man var lykkedes med både at gøre gården mere tryk, især fordi den ikke længere er direkte tilgængelig fra gaden, og at få skabt større afstand til rusmidler som heroin, kokain, metadon og amfetamin. Den ene af disse interviewpersoner beskriver i interviewet forandringen i miljøet på værestedet:

² Efter at VIVE i december 2023 foretog dataindsamlingen på værestedet i Esbjerg, har der været en periode med problemer med kriminelle grupperinger, som gentagne gange har virket truende både over for brugere og personalet i en sådan grad, at Kirkens Korshær i en 2-måneders periode måtte standse al aktivitet på værestedet og holde lukket. Situationen, som selvfølgelig har haft meget stor betydning for værestedets brugere og for Kirkens Korshærs personale og frivillige, indgår ikke i vores analyse af forandringen af værestedet i Esbjerg, men er et vigtigt eksempel på, at civile organisationer på det sociale område kan være tvunget til at skulle forholde sig til endog meget vanskelige vilkår, der som i dette tilfælde kan have rødder i konflikter uden for organisationernes domæne.

Nej, nej, altså, det er blevet meget bedre her, end det var derinde. Altså, man er jo nærmest kommet helt til livs med rigtige konflikter. Selvfølgelig er der jo stadigvæk nogle små diskussioner. Det vil der altid være. Men det er ... altså, det er et par gange om måneden, at vi diskuterer, hvor derovre var det et par gange om ugen, at nogle kom op at slås. [...] Mit gæt er, at [det kan skyldes], at herovre kan du ikke få hårde stoffer, vel? Det kunne du derovre. Okay? [...] Før kunne du ligesom stå i en krog i gården, hvor du kunne gemme dig op ad huset. Så der var det mere muligt at handle. Det gør det nok mere utrygt at være der, men personalet kunne jo ikke se noget. Her er det anderledes. De slår jo hårdt ned på handel, og det skal de jo også. Og vi skal ikke være grådige. Vi har kæmpeprivilegier her. Vi må sidde og drikke og ryge i fred herinde. Og så er det jo noget med at sørge for, at der ikke lige er en, som ødelægger det hele for os alle sammen. Så der foregår ikke handel her, og der er aldrig problemer mellem brugerne pga. gæld og stoffer. (Bruger i 30'erne, værestedet i Esbjerg)

Det er meget tydeligt fra brugerens beskrivelse, hvordan den mindre udtalte stofhandel omkring værestedet, og det deraf følgende mindre konfliktfyldte miljø, i høj grad hænger sammen med de fysiske ændringer på værestedet, herunder særligt i udeområdet, der er gået fra at være et område, som personalet ikke havde udsyn til på det gamle værested, til nu at være et sted, som personalet også har overblik over, ligesom resten af værestedet.

4.3 Opsamling

Værestedet i Esbjerg fremstår som et vellykket eksempel på, hvordan det er muligt gennem nybyggeri at skabe en gennemgribende forandring af de fysiske rammer og derigennem skabe et moderne værested, der på en række områder understøtter den sociale og sundhedsfaglige indsats for brugerne. Samtidig er der skabt en markant ændring af det sociale miljø på værestedet, som beskrives som mere roligt, og hvor der er lagt en dæmper på det til tider kaotiske stofmiljø, der fandtes omkring det gamle værested.

Det nye værested er kendetegnet ved exceptionelt gode rumlige forhold, optimal akustik og lysindfald. Værestedets rumlighed giver også fordelagtige muligheder for at operere med forskellige "rum" i rummet, som gør det muligt for forskellige sociale fællesskaber at være aktive på samme tid – både i det store opholdsrum og i de forskellige øvrige rum, der findes på værestedet. Rent fysisk har det nye værested i Esbjerg været i stand til at rumme flere brugere, hvilket har været afgørende, da et andet værested i byen er blevet lukket i samme periode, som nybyggeriet fandt

sted. Det har dog også været med til at sætte personaleressourcerne på det nye værested under pres.

En særlig vigtig læring fra det nye værested i Esbjerg er, hvordan det med etableringen af et moderne og tidssvarende sundhedsrum har været muligt at skabe gode fysiske rammer og arbejdsbetingelser for socialsygeplejersken, der allerede var tilknyttet det gamle værested, men hvor de utidssvarende fysiske rammer var en alvorlig hæmsko for udførelsen af socialsygeplejerskens funktion. På det nye værested understøtter det nye sundhedsrum på afgørende vis socialsygeplejerskens indsats, idet der er gode rammer for at kunne undersøge brugerne, ligesom sundhedsrummet udgør en vigtig platform for den brobyggende indsats, som socialsygeplejersken varetager i forhold til brugernes kontakt med det øvrige velfærdssystem.

5 Værestedet i Holbæk

I Holbæk var Kirkens Korshærs tidligere værested beliggende i en gammel villa fra århundredeskiftet. I den gamle bygning var der fugt i kælderen, utilstrækkelige sanitære forhold, en uudnyttet og kun delvist istandsat førstesal, ringe adgangsforhold for gangbesværede samt et uforholdsmæssigt højt energiforbrug. Der var således et stort behov for en omfattende fysisk renovering og ombygning.

Værestedets beliggenhed ca. 5-10 minutters gang fra byens station og som nabo til en kirke var fordelagtig både set ud fra brugernes ønsker og for det sociale arbejde, og den oprindelige prioritet for værestedet i Holbæk var derfor at renovere bygningen og herved bevare værestedets oprindelige beliggenhed, men samtidig gennemføre en omfattende modernisering af bygningen.

De oprindelige planer ændrede sig imidlertid, da den eksisterende bygning ca. halvandet år inde i processen vurderedes til at være i så dårlig stand, at en renovering og ombygning ikke ville være mulig inden for de budgetmæssige rammer. I stedet valgte Kirkens Korshær at sælge den gamle bygning, købe en anden og lidt mindre bygning og flytte værestedet til den nyindkøbte bygning og for så vidt muligt indrette et værested i denne bygning ud fra de oprindelige ønsker.

Det karismatiske, men nedslidte gamle værested i Holbæk. Foto: Carlberg.

Det gamle værested i Holbæk, nedslidt ankomstområde. Foto: Carlberg.

Forandringen af værestedet i Holbæk er således et eksempel på, hvordan et stort, ældre, nedslidt, men også historisk og karismatisk værested, udskiftes med et værested på en ny adresse i en anden eksisterende bygning, der sættes i stand.

Undervejs i perioden fik værestedet samtidig ny ledelse, ligesom Kirkens Korshær organiserede sig med en ny ledelsesstruktur, som bl.a. betyder, at værestedet i Holbæk nu er del af en klynge af væresteder med fælles ledelse på områdeniveau.

5.1 Særlige ønsker for værestedet i Holbæk

Et centralt ønske fra Kirkens Korshær i Holbæk var at skabe større fokus på og målrette det sociale arbejde til gruppen af brugere med kompleks udsathed. Det beroede ifølge den daværende ledelse på, at der manglede tilbud til denne målgruppe, men også på, at der på det daværende værested var en betydelig brugergruppe bestående af ældre brugere uden væsentlige udsathedsproblematikker, som mestendels frekventerede værestedet af sociale grunde og for at købe billig mad, og der var ifølge ledelsen behov for i højere grad at målrette værestedets tilbud til de mest udsatte borgere i byen. En hovedprioritet på værestedet i Holbæk var derfor et styrket fokus på mennesker med komplekse problemstillinger, herunder bl.a. nye muligheder for sociale aktiviteter, bedre sundhedspleje og brobygning til eksterne aktører, som fx kommunale og regionale tilbud. Samtidig var der i det lokale værdiprogram et ønske om at åbne værestedet i Holbæk op for omgivelserne og skabe *Byens hus for brugere og sociale aktører*. Idéen var her, at værestedet skulle blive et

vartegn for det sociale arbejde i byen og et samlings- og mødested for både borgere og aktører på det sociale område i byen. Samtidig var der forskellige konkrete ønsker, som fx bedre adgangsforhold for mennesker med gangbesvær og etableringen af bedre og mere værdige toiletforhold.

5.2 Erfaringer fra værestedet i Holbæk

Værestedet i Holbæk blev som nævnt genetableret i en anden bygning, som var lidt mindre end det oprindelige værested. Det nye værested ligger desuden i lidt længere afstand fra stationen og som nabo til et krisecenter og et større sundhedskompleks bl.a. med det kommunale rusmiddelcenter og den regionale psykiatri. Selvom det nye værested således ligger lidt længere væk fra bymidten, er værestedets nye beliggenhed relevant for Kirkens Korshærs ønske om at målrette det sociale arbejde til gruppen af brugere med komplekse problemstillinger og har givet nyt potentiale til samarbejder med bl.a. krisecenteret, rusmiddelcenteret og distriktskykiatrien.

Det nye værested i Holbæk, facaden. Foto: Michael Levin.

5.2.1 Den fysiske dimension

Ved indretningen af det nye værested er der lagt stor vægt på at etablere et mere åbent og overskueligt opholdsrum, der har karakter af en stor fælles opholdsstue. Bagest i opholdsrummet er der et åbent køkken med en køkkendisk, således at der

fra køkkendelen er et godt overblik ud i resten af rummet. Det er en væsentlig ændring i forhold til det gamle værested, hvor en udfordring for personalet netop var, at der ikke var udsyn til opholdsrummet fra køkkenet.

Ved indretningen af opholdsrummet har det været et vigtigt hensyn at kunne tilgode forskellige behov for socialt samvær og dermed give brugerne mulighed for at placere sig i rummet, sådan som det passer dem bedst. Et vigtigt hensyn har derfor været, at værestedet skulle rumme forskellige muligheder for at etablere små "rum i rummet" både inden- og udendørs. I den store opholdsstue er der således skabt forskellige muligheder for at opholde sig. For eksempel har opholdsstuen et hjørne, som er delvist afskærmet af en halvæg. I halvæggen er installeret en selvbetjeningsautomat med kaffe og the, og bagved væggen findes et lille "rum" med plads til at sidde et par stykker, og hvor man ikke føler, at man sidder i den store opholdsstue.

Det nye værested i Holbæk, det åbne opholdsrum. Foto: Michael Levin.

Rundt omkring i opholdsstuen er opstillet borde. Nogle af bordene står langs væggene, andre midt i rummet. Bordene giver forskellige muligheder og kan flyttes rundt og placeres efter behov. De giver samtidig en fornemmelse af mindre "rum". I interviewene fortæller flere af brugerne, at de har deres yndlingspladser, hvor de føler sig bedst tilpas – fx i et hjørne længst væk fra døren. Nogle brugere har det bedst med at sidde tæt på et vindue, nogle vil helst ikke sidde med ryggen mod døren eller foretrækker et roligt hjørne, mens andre gerne vil forsamle sig rundt om et bord, fx for at spille spil med hinanden. Et større bord midt i rummet bliver tit

benyttet til forskellige former for spil, og ved skranken ud mod køkkenet opstår naturligt et åbent "rum," hvor brugerne taler uformelt med personalet og de frivillige.

Det nye værested i Holbæk, forskellige siddemuligheder. Foto: Michael Levin.

Forrest på det nye værested, før man kommer ind til opholdsrummet, er der et ankomstområde med en entré, hvorfra der er adgang til toilet og bad, og til et rum, der var tiltænkt som et sundhedsrum ligesom på værestedet i Esbjerg, men som i praksis er blevet til et samtalerum, da der på værestedet i Holbæk ikke er ansat en socialsygeplejerske. Der er også indgang fra opholdsrummet til samtalerummet, men man behøver ikke skulle igennem opholdsrummet for at komme til samtalerummet.

Udeområdet med den nye have lægger en dæmper på brugen af rusmidler omkring værestedet

På det nye værested er der også sket en markant forbedring af udeområderne sammenlignet med det gamle værested, idet der på det nye værested er en stor have, hvortil der er udgang fra værestedets opholdsrum. I haven er der borde og stole og en overdækket havestue. Ligesom inden for på værestedet fremstår også haven meget åben og let at overskue for personalet, og fra køkkenet og opholdsstuen er der godt udsyn til haven.

Det nye værested i Holbæk, åbent og overskueligt udeområde. Foto: Michael Levin.

På det gamle værested udgjorde et åbent skur en slags udendørsstue, hvor brugere samledes for at ryge cannabis og drikke øl. Der var her en særlig stemning, hvor brug af rusmidler var legitim og hyppig, og for flere brugere med stofmisbrug udgjorde skuret et nok vigtigere opholdssted end det gamle væresteds hovedstue, og en stor del af deres daglige sociale aktivitet foregik i og omkring skuret og rusmidler.

Det nye værested opererer med næsten den samme åbne politik omkring brug af rusmidler som i det gamle værested, hvilket vil sige, at brugere godt må indtage øl og cannabis uden for værestedet, men ikke i haven. Men modsat det gamle værested har det nye værested ikke indrettet et særligt skur eller andet til denne aktivitet.

Ved casebesøget observerer VIVEs medarbejdere en mindre omfattende brug af rusmidler på udearealerne på det nye værested end på det gamle værested, hvilket også bekræftes af både personalet og brugerne. På det nye værested samler enkelte brugere sig af og til på en udendørsrepos foran værestedet for at ryge cannabis eller drikke øl, men aktiviteten er markant mindre end i skuret på det gamle værested. Blandt de brugere, som blev interviewet, er der samtidig ikke tegn på, at den mindre åbenlyse rusmiddelkultur på det nye værested ekskluderer stofbrugere i forhold til brugergruppen som helhed. En bruger fortæller i interviewet tværtimod om, hvordan det mindre udtalte stof- og alkoholmiljø på det nye værested gør det lettere for ham at opholde sig på værestedet:

Jeg har brugt stoffer i lang tid, været afhængig af heroin, og jeg har været i behandling mange gange. [...] I mange år faldt jeg bare tilbage igen, hver

gang jeg var blevet clean, fordi det var det, man gjorde, når dem man er sammen med også selv [bruger stoffer]. [...] I dag har jeg været ædru i mere end 4 år, og det betyder da noget, om jeg bliver konfronteret med 5-10 brugere, der er godt i gang med deres egen fest, når jeg kommer her. [...] Fint med mig, at man kan ryge og drikke et par øl, det er der mange, der gør for at kunne fungere, men det er også vigtigt, at det ikke løber løbsk. (Bruger i 50'erne, værestedet i Holbæk)

Ligesom værestedet i Esbjerg giver også værestedet i Holbæk et eksempel på, hvordan den fysiske indretning af et værested og dets udeområde – i dette tilfælde ved hverken at forbyde eller invitere til rusmiddelbrug – kan påvirke omfanget af rusmiddelbrug i værestedets regi og være med til at skabe en mere hensynsfuld balance omkring rusmiddelbruget for værestedets brugere.

5.2.2 Den basale dimension

Som på det gamle værested foregår en relativt stor del af den sociale aktivitet på det nye værested omkring spisesituationerne. Køkkenet er blevet mindre, men stadig stort nok til at dække værestedets behov. For personalet er en vigtig forskel som tidligere nævnt, at køkkenet på det nye værested er åbent og indgår som en del af opholdsrummet, hvilket gør, at personalet også kan overskue resten af opholdsrummet fra køkkenet, mens det på det gamle værested var en udfordring, at der var et dårligt udsyn fra køkkenet til resten af værestedet.

Det gamle værested i Holbæk, manglende udsyn fra køkkenet. Foto: Carlberg.

Det nye værested i Holbæk, åben køkkenvæg og køkkendisk bagest i opholdsrummet. Foto: Michael Levin.

På det nye værested er opbevarings- og aflæsningsmulighederne desuden væsentligt forbedrede. De moderne køkkenfaciliteter medvirker til at opretholde et aktivt og produktivt køkken for relativt få ressourcer. De gode køkkenfaciliteter har også gjort det meningsfuldt at prioritere at bruge nogle af værestedets driftsmidler til en dedikeret køkkenmedarbejder, som ud over madlavningen også er et genkendeligt ansigt på værestedet for brugerne.

En anden meget væsentlig forbedring sammenlignet med det gamle værested vedrører værestedets toiletfaciliteter, hvor der som nævnt er adgang til et moderne toilet og bad fra værestedet entre. Det står i kontrast til det gamle værested, hvor toilettet var placeret i et lille rum i opholdsrummet. Det gjorde, at flere af brugerne følte sig pinligt berørte over at skulle på toilettet "midt i opholdsrummet", og i de kvalitative interviews fremhæver flere af brugerne de forbedrede toiletforhold som en væsentlig forbedring. En bruger beskriver denne forandring:

På det gamle værested brugte jeg aldrig toilettet, fordi det kunne jeg simpelthen ikke. [...] Her er toilettet noget helt andet. Det er lyst og pænt. Der er ikke 10 andre brugere, som sidder og overglor dig, når du går derud. Det har ændret utroligt meget for mig og gjort det meget lettere for mig at slappe af, når jeg er her. (Bruger i 40'erne, værestedet i Holbæk)

Ud over toilet og bad er der også gode muligheder for tøjvask på værestedet, og vaskefaciliteter er praktisk placeret nær indgangen i tilknytning til værestedets entre.

Det gamle værested i Holbæk, adgang til toilettet midt i opholdsrummet. Foto: Carlberg.

Det nye værested i Holbæk, værdige toiletforhold. Foto: Michael Levin.

5.2.3 Den professionelle dimension

I forbindelse med forandringsprocessen er der som tidligere lagt vægt på, at værestedet i Holbæk i højere grad skulle være et tilbud til borgere i social udsathed, mens en del af det gamle væresteds brugere i højere grad bestod af en gruppe af

ældre med sociale behov. I forbindelse med flytningen har Kirkens Korshær henvist denne gruppe af ældre brugere til andre lokale tilbud målrettet seniorer. Dette er ifølge ledelsen foregået igennem en dialog, hvor seniorerne bl.a. i individuelle samtaler blev informeret om planerne om at målrette det nye værested til brugere med sociale og psykiske problemstillinger:

Vi havde en proces, hvor vi talte med brugerne om, hvad det er, vi gerne vil tilbyde, og at vi på det nye værested skal være et sted især til brugere med psykiske og sociale udfordringer. [...] I dag er næsten alle de brugere, som kommer her, del af den målgruppe, og så er vi også begyndt at få besøg af kvinder, som er tilknyttet krisecenteret, og de er så også blevet en del af vores målgruppe. (Leder, værestedet i Holbæk)

En central målsætning for værestedet i Holbæk var endvidere, at gøre værestedet til 'Byens hus', der skulle være et sted både for udsatte borgere i byen, og som sociale aktører i byen kunne benytte fx til aktiviteter og møder.

Ved VIVEs casebesøg på værestedet godt et halvt år efter genåbningen er værestedet stadig ved at falde på plads og finde sin nye form. På det tidspunkt var det dog kun i meget grad begrænset grad lykkedes at få sådanne aktiviteter i gang på værestedet. Særligt var der en oplevelse af, at mødelokalet på værestedets førstesal, som var tiltænkt som et rum, hvor møder og aktiviteter kunne foregå, som oftest stod ubenyttet hen, hvilket sammenholdt med, at der i stueetagen er mindre plads end på det gamle værested, gav anledning til en oplevelse af, at pladsen kunne have været bedre udnyttet.

En undtagelse var dog, at en enkelt, men vigtig aktivitet var kommet i gang på værestedet, nemlig at organisationen OMBOLD, der organiserer idrætsaktiviteter for borgere i udsathed og hjemløshed, var begyndt at benytte værestedets lokaler til at afholde møder, hvilket både personalet og flere af de interviewede brugere fremhævede som et nyt og spændende tiltag på værestedet.

Det nye værested i Holbæk, møderummet på første sal. Foto: Michael Levin.

Selvom der således stadig er et stykke vej til at blive 'Byens hus', og at denne vision muligvis ikke viser sig realistisk i praksis, er der således med de nye fysiske rammer – og særligt det store møderum på førstesalen – skabt muligheder for, at aktiviteter kan foregå på værestedet.

Endelig var det også en ambition på værestedet i Holbæk på tilsvarende vis som i Esbjerg at etablere et sundhedsrum på værestedet. På det nye værested er der således et rum, der var tiltænkt som sundhedsrum. I Holbæk er der imidlertid ikke knyttet en socialsygeplejerske til værestedet, bl.a. fordi det ikke har været muligt at opnå en tilsvarende driftsaftale med kommunen som i Esbjerg. I praksis er rummet, der var tiltænkt som sundhedsrum, derfor blevet til et kombineret stillerum, samtalerum og opbevaringsrum.

Selvom der således på flere punkter er et endnu ikke realiseret potentiale på værestedet i Holbæk, hvor nogle af de oprindelige mål og visioner stadig ikke er blevet indfriet, er det generelt personalets vurdering, at de fysiske rammer på det nye værested på afgørende vis har styrket vilkårene for den sociale indsats på værestedet i hverdagen.

Både personalet og de frivillige giver udtryk for den store betydning, som den mere overskuelige bygning og det relativt lave konfliktniveau har for arbejdsmiljøet, som ifølge personalet og de frivillige er markant bedre på det nye værested. Risikoen for at opleve frygt, blive udsat for trusler eller overvære voldsomme sammenstød og fx at skulle skille voldelige brugere fra hinanden, er blevet minimeret, og ifølge

interviewpersonerne gør det forbedrede arbejdsmiljø det betydeligt lettere for alle at levere socialt arbejde af høj kvalitet; både her-og-nu i forhold til pludseligt opståede situationer, som der kan være mange af på et værested, og igennem mere strukturerede og længerevarende indsatser til individuelle brugere eller grupper af brugere.

5.2.4 Den sociale dimension og brugernes udbytte

Både brugere, frivillige, personale og ledelse er enige om, at konflikter mellem brugere og mellem brugere og personale optræder betydeligt sjældnere på det nye værested. Ifølge interviewpersonerne er der særligt to årsager til, at konflikter er blevet sjældne: For det første er bygningen fri fra steder, som kan være med til at optrappe konflikter. Bygningen har ingen smalle passager, ingen mørke hjørner, og der er ikke længere borde eller siddepladser, som er reserveret til bestemte brugere. For det andet er det nye værested overskueligt for personalet, som fra de fleste steder har overblik til det meste af både bygningen og haven. Overskueligheden betyder ifølge personalet, at det er muligt at intervenere tidligt, når der er optræk til konflikter.

Det lavere konfliktniveau har sammen med indretningen og miljøet på værestedet haft stor betydning for de nye brugergrupper, der er begyndt at benytte værestedet, hvilket som tidligere nævnt bl.a. indbefatter brugere fra socialpsykiatrien og fra byens krisecenter. Flere af de interviewede brugere, som kommer på det nye værested, var således ikke brugere af det gamle værested. De fortæller generelt, at de oplever værestedet som trygt, og at de værdsætter indretningen og atmosfæren. Lysindfaldet bliver fremhævet som behageligt, og indretningen er god. En kvindelig bruger, som også havde været tilknyttet krisecenteret, og som besøgte værestedet næsten dagligt bl.a. for at "hjælpe lidt til" og deltage i sociale aktiviteter, beskriver betydningen af de fysiske rammer og stemningen på værestedet for hendes udbytte af at komme på stedet:

Det, at her er lyst, og at indretningen gør, at man næsten kan overskue hele rummet, uanset hvor man sidder, er med til at give mig ro og overskud. (Bruger i 40'erne, værestedet i Holbæk)

Nogle af de brugere, som kommer på værestedet, er tilknyttet socialpsykiatrien pga. mentale udfordringer, så som depression, angst, PTSD eller autisme. Nogle modtager førtidspension, andre kontanthjælp. Ingen af de brugere, som vi taler med, er i ordinær beskæftigelse. Komplicerede relationer til familiemedlemmer forekommer i mange af brugernes liv. Derfor er ensomhed ganske udbredt, og mange brugere med mentale udfordringer kommer på værestedet for at være sammen med andre mennesker og føle sig som del af et fællesskab.

Nogle brugere har svært ved at stifte nye sociale relationer og interagerer primært med frivillige og personalet, som de roser for deres altid beredvillige rummelighed. En enkelt bruger med komplekse problemstillinger (stofmisbrug, psykisk sygdom, hjemløshed), som også ofte besøgte det gamle værested, og som i øvrigt kritiserer det nye værested for at være "alt for pænt", oplever, at personalet nu har mere overskud til at interagere med brugerne end på det gamle værested. Denne bruger understreger, at han ikke vil fremstå utaknemmelig, når han kritiserer indretningen, dels fordi han finder, at værestedet er "et af de eneste steder i byen, hvor [man] altid er velkommen," dels fordi "her altid er nogle at snakke med".

Mens få brugere indgår i etablerede sociale netværk, fortæller flere af de interviewede brugere, at de har lært nye mennesker at kende på det nye værested, og at "det betyder alt at have nogle at være sammen med," som en bruger i 40'erne, der ikke længere har kontakt til sin familie, slår fast.

Ligesom på værestedet i Esbjerg er der dog også nogle af de interviewede brugere, herunder særligt nogle af dem med komplekse problemstillinger inde på livet, som er ærgerlige over det karakterskifte til et mere moderne og pænt værested, som omdannelsen også medførte. Nogle brugere oplevede, at der var mindre regelbundethed i det gamle værested, og at der var "højere til loftet," som en kvinde i 60'erne, der bl.a. har benyttet værestedets faciliteter pga. hjemløshed, beskrev det i et interview. En anden bruger i 40'erne med komplekse sociale og psykiske problemstillinger følte sig "ikke hjemme" på det nye værested og kritiserede indretningen for at være "for pæn til et værested, hvor der kommer misbrugere og hjemløse". Ligesom på værestedet i Esbjerg er der således tegn til, at for nogle brugere kan de pænere rammer på det nye værested fremstå som en kontrast til, hvordan brugerne har det "inden i" og til det kaos, de ofte oplever i deres eget liv.

Det er dog langt fra alle brugere, der har en sådan oplevelse. En anden midaldrende bruger i 50'erne, som i interviewet var stor fortaler for, at forandringen af værestedet skulle fokusere på at tilføje bedre muligheder for sociale aktiviteter, roser foreningen OMBOLD for hver anden uge at komme på det nye værested for at holde møde og planlægge deres aktiviteter. Ifølge brugeren er OMBOLD ikke specielt op-søgende, mens de opholder sig på værestedet, men bare det, at de befinder sig på værestedet i åbningstiden og sidder ved et bord i det centrale opholdsrum, er ifølge brugeren med til at motivere til, at "man også selv kommer i gang". Han fortæller:

Jeg er kommet her næsten hver dag, lige siden de åbnede. [...] Jeg kom aldrig på værestedet, inden det flyttede [...] Jeg kommer også på [andet værested]. Det har jeg gjort i flere år, og da de så åbnede værestedet her, begyndte jeg at komme her. [...] For mig handler det alene om, at her er rart at være, og her er mennesker at være sammen med. Vi spiller tit Yatzy, og

så snakker vi bare om alt muligt. Har man brug for det, kan man også tale med personalet, hvis det er privat, eller man har det svært, og de kan godt finde på at foreslå, at man lige skal sidde alene i en halv time i fred og ro inde i [sundhedsrummet]. (Bruger i 50'erne, værestedet i Holbæk)

En anden af de interviewede brugere var efter et langt liv med stofmisbrug stoppet med at bruge rusmidler og var nu blevet aktiv i OMBOLDs aktiviteter. Denne bruger var meget positiv i forhold til OMBOLDs engagement over for mennesker i social udsathed og understreger i interviewet, at den måde, som OMBOLD er i gang med at integrere sig i værestedet, "føles helt rigtig".

5.3 Opsamling

Det nye værested i Holbæk er etableret ved en omfattende modernisering af en eksisterende bygning, der lå et andet sted end det oprindelige værested. På det nye værested er der skabt et åbent og overskueligt miljø og med et fravær af de dunkle hjørner og lukkede rum, som kendetegnede det gamle værested. Det nye værested giver mulighed for at færdes i forskellige "rum i rummet" både inden- og udendørs. Den nye indretning har stor betydning for oplevelsen af værestedet som et trygt sted at arbejde, både som fagligt personale og som frivillig, og gør det samtidig lettere for brugerne at finde ro, skabe overblik og bede om hjælp, når der er behov for det.

At personalet oplever, at arbejdsmiljøet med den fysiske forandring er blevet væsentligt forbedret, og at værestedet nu er en tryk arbejdsplads, er fundamentalt for deres ressourcer og muligheder for at tilbyde brugerne den støtte, de efterspørger, og det lavere konfliktniveau på værestedet skaber mindre stress for alle.

Selvom der er brugere, der ved casebesøget et halvt år efter genåbningen af værestedet, savner det gamle mere upolerede værested, er der blandt de interviewede brugere tydelige tegn på, at nogle af forhåbningerne til det nye værested er ved at materialisere sig, og at de nye fysiske rammer har en betydelig indvirkning på det sociale miljø på værestedet. Det gælder i særdeleshed det roligere, mindre konfliktfyldte miljø og de pæne, ordentlige rammer, der også har haft en væsentlig betydning for, at nye brugergrupper er begyndt at benytte værestedet.

Der er dog også ambitioner for det nye værested, som ikke er blevet indfriet. Det gælder særligt ønsket om at åbne værestedet op for omgivelserne og blive til 'Byens hus', der kunne være et samlingspunkt for sociale aktører og aktiviteter i byen. Det første spæde skridt er dog taget gennem samarbejdet med organisationen OMBOLD, der efter genåbningen er begyndt at lægge sine møder på stedet. Det er et eksempel på, at det nye værested kan udgøre en ramme for potentielle

brobyggende projekter og aktiviteter i lokalområdet, og at værestedet kan fortsætte med at udvikle samarbejdsrelationer til andre aktører på det sociale område.

Det var også ambitionen at etablere et sundhedsrum på værestedet. Selvom der er indrettet et rum, som var intenderet at fungere som sundhedsrum, er dette rum reelt ikke taget i brug som et sundhedsrum, hvilket bl.a. skyldes, at der på værestedet i Holbæk – modsat værestedet i Esbjerg – ikke er tilknyttet en socialsygeplejerske. Her ville der generelt være et potentiale for at indgå en aftale om en fast bemanding af sundhedsrummet, så dette også ville blive brugt som sundhedsrum. Erfaringen fra Esbjerg viser dog, at dette sandsynligvis vil kræve en form for driftsaftale med kommunen.

6 Værestedet i Nykøbing F

Som det eneste af de tre væresteder i projektet var værestedet i Nykøbing F beliggende i et tidligere kontorbyggeri, som ikke var nedslidt eller påvirket af skimmelsvamp eller lignende problemer. Værestedet havde ingen førstesal, men en kælder, som bl.a. benyttedes til bad, tøjvask og opbevaring, ligesom også værestedets toiletter var beliggende i kælderen. Værestedet ligger centralt placeret i en gågade i nærheden af både stationen, et krisecenter og det kommunale misbrugscenter.

En del af værestedets brugere var tilknyttet social- eller behandlingspsykiatrien og kom på værestedet primært for det sociale samvær. En del seniorer, som døjede med ensomhed, brugte også regelmæssigt værestedet som et socialt mødested, og den relativt store gruppe frivillige bestod bl.a. af pensionister, som gjorde deres til, at værestedet følte ordentligt og trygt. Desuden var der på værestedet også brugere med omfattende sociale problemer, som levede i hjemløshed, og for hvem værestedets bade faciliteter og muligheder for at få mad, tøj og andre fornødenheder er fundamentale.

I Nykøbing F ligger også et andet værested, og der er generelt en tendens til, at mennesker med stofmisbrug, inkl. dem, som gerne vil drikke øl og ryge hash i dagtimerne, primært benytter det andet værested i byen, mens mennesker med mindre eller helt uden rusmiddelbrug, som lever med ensomhed, og som i nogle tilfælde også er tilknyttet socialpsykiatrien, snarere benytter Kirkens Korshærs værested. På denne måde adskiller værestedet i Nykøbing F sig fra værestederne i Esbjerg og Holbæk, hvor stofbrugere ikke har samme mulighed for at frekventere et andet værested i byen målrettet mennesker med stofmisbrug. I forbindelse med den fysiske forandring prioriterede ledelsen på værestedet i Nykøbing F at fastholde en restriktiv politik omkring brug af rusmidler på værestedets område og fortsat henvise til byens andet værested, hvor brugerne kunne anvende rusmidler.

Oprindeligt var planen for omdannelsen af værestedet i Nykøbing F at købe en ny bygning, en større toetagers murermestervilla, som senest havde huset en butik, og renovere og ombygge villaen til et større og mere moderne værested. Som tidligere nævnt ændrede planerne sig også på værestedet i Nykøbing F, og Kirkens Korshær valgte mere end halvandet år inde i processen at afhænde den indkøbte villa og i stedet gennemføre en – sammenlignet med de to andre væresteder – mindre renovering af det eksisterende værested.

Det gamle værested havde en udgående funktion, hvor en ansat nogle gange om ugen besøgte forskellige steder i oplandet, hvor målgruppen opholdt sig, men uden muligheder for at transportere sig til værestedets lokalitet i byens centrum. Denne

udgående funktion var unik for de tre væresteder, som medvirker i projektet. Som led i projektet ønskede Kirkens Korshær i Nykøbing F oprindeligt at styrke de fysiske rammer i forhold til den udgående funktion og forbedre arbejdsforholdene for den udgående medarbejder; bl.a. ved at indrette en garage til det udgående sociale arbejde.

Imidlertid blev den udgående funktion på værestedet nedlagt undervejs i processen, og der blev i stedet lagt nye planer, der indbefattede et ønske om at åbne en familiecafé i værestedets lokaler, samtidig med at der også var et ønske om at bibeholde det eksisterende værestedstilbud til udsatte voksne. I forbindelse med ombygningen af værestedet blev et centralt aspekt derfor gennem moderniseringen og nyindretningen af lokalerne at skabe mulighed for, at to forskellige tilbud kunne eksistere i samme lokaler med hver sin åbningstid.

Efter åbningen af det nye værested har Kirkens Korshær indgået driftsaftale med kommunen om at drive familiecafé i værestedets lokaler. Dette har betydet, at åbningstiderne for brugere med sociale problemer er blevet begrænset lidt, og at værestedet om formiddagen og henover frokost holder åbent som et almindeligt "værested" og ud på eftermiddagen og i de tidlige aftentimer som en "familiecafé".

6.1 Særlige ønsker for værestedet i Nykøbing F

I det lokale værdiprogram for værestedet i Nykøbing F indgik ud over de oprindelige planer for at styrke rammerne for værestedets udgående funktion også ønsker om en række konkrete fysiske forbedringer. Ud fra brugernes behov ønskede Kirkens Korshær med ombygningen at få bedre muligheder for at etablere små "rum" i et åbent og overskueligt miljø. Der var ligesom på de øvrige væresteder også et ønske om etableringen af et sundhedsrum til basal sundhedspleje. På et praktisk plan havde værestedet behov for bedre adgangsforhold til mennesker med funktionsnedsættelser, inkl. til vaskefaciliteter, bad og toilet, hvor der særligt var et ønske om at etablere toiletfaciliteter i stueetagen. Desuden var en forbedring af opbevaringsforholdene særligt for madvarer et stort ønske for de frivillige.

Efter ændringen i planerne og nedlukningen af værestedets udgående funktion, som ellers havde været central for de oprindelige planer, blev hovedprioriteringen for forandringen af værestedet i Nykøbing F som nævnt at indrette et værested, hvor der var mulighed for, at den fysiske indretning kunne have en mere dynamisk karakter i form af muligheden for løbende at kunne rokere om i indretningen.

6.2 Erfaringer fra værestedet i Nykøbing F

I Nykøbing F består den fysiske forandring af værestedet som nævnt i en modernisering af det eksisterende værested i samme lokaler. Ud over en række fysiske forbedringer er en væsentlig ændring på værestedet, at det gennem brugen af fleksible, flytbare moduler i værestedets opholdsrum har været muligt skabe fysiske rammer for, at der ud over det eksisterende værestedstilbud til socialt udsatte voksne, også har kunnet etableres en familiecafé til socialt udsatte børnefamilier.

6.2.1 Den fysiske dimension

I forbindelse med istandsættelsen af værestedet er der foretaget en række større og mindre fysiske ændringer i lokalerne. Et helt nyt indgangsparti har gjort adgangen markant mere tilgængelig for brugere med fysiske funktionsnedsættelser, herunder brugere i kørestol. Selve indgangen er flyttet fra en dør med en stejl lille trappe ud til gaden til nu at være i porten uden fysiske barrierer.

Værestedet i Nykøbing F før ombygningen, indgang via en stejl lille trappe. Foto: Carlberg.

Værestedet i Nykøbing F efter ombygningen, niveaufri indgang fra porten. Foto: Michael Levin.

Før ombygningen var værestedets centrale opholdsrum præget af opdelinger, der virkede indbyrdes afskårne fra hinanden, ligesom der flere steder på værestedet også var smalle og trange passager. Denne indretning betød samtidig, at det var vanskeligt at have et overblik over værestedet.

Værestedet i Nykøbing F, opdelinger og manglende overblik i opholdsrummet før ombygningen. Foto: Carlberg.

Værestedet i Nykøbing F, smalle passager før ombygningen. Foto: Carlberg.

Efter ombygningen er der etableret ét stort opholdsrum, hvor modulbaserede elementer, som kan flyttes efter behov, er anvendt til at skabe opdelinger i rummet.

Det betyder, at de forskellige dele af rummet hænger bedre sammen, ligesom den nye indretning giver et langt bedre overblik over rummet. Det nye opholdsrum indeholder forskellige funktioner, bl.a. en garderobe, et hyggehjørne med sofaer og fjernsyn, et stort sidde- og spiseområde samt et lille lydisoleret rum med telefon.

Værestedet i Nykøbing F, opholdsrummet efter ombygningen. Foto: Michael Levin.

Værestedet i Nykøbing F, hyggekrog efter ombygningen. Foto: Michael Levin.

Værestedet har også fået moderniseret køkkenet og flyttet og udvidet den oprindelige disk, så der naturligt opstår et "rum" til personalet, der ligger i forlængelse af

køkkenet. Dette gør det lettere for frivillige og personale at håndtere salget af mad, men når der er travlt, medfører indretningen, at der kan opstå en sammenklumpning af mennesker foran døren ud til gården.

Før ombygningen var der kun et toilet i kælderen, hvilket var en udfordring for gangbesværede pga. trapperne. Ved ombygningen er der etableret et stort toilet i stueetagen med indgang fra entréen. Personalet fortæller, at sammen med den handicapvenlige indgang betyder toilettet i stueetagen, at flere brugere med funktionsnedsættelser er begyndt at komme på værestedet, og at de bliver på stedet længere – "fordi de ikke er nødt til at gå hjem eller over på banegården, hvis de skal på toilettet," som en ansat fortæller. Lokalerne i kælderen, hvor vaske- og badefaciliteterne er placeret, er dog stadig vanskeligt tilgængelige for brugere med fysiske funktionsnedsættelser.

*Værestedet i Nykøbing F, trappe til kælderen med værestedets eneste toilet før ombygningen.
Foto: Carlberg.*

Værestedet i Nykøbing F, nyetablerede toiletfaciliteter i stueetagen efter ombygningen. Foto: Michael Levin.

Ved moderniseringen har der også været fokus på at etablere forbindelse til gårdmiljøet og integrere udeområdet i værestedet. En ny yderdør inde fra værestedet giver adgang til gården, som er en delvist lukket gård med nogle bænke og borde (gården er lukket i forhold til gaden, men åben i forhold til et bagvedliggende parkeringsområde, som leder videre hen imod et lille grønt område).

Værestedet i Nykøbing F, udearealet før ombygningen. Foto: Carlberg.

Værestedet i Nykøbing F, udearealet efter ombygningen. Foto: Michael Levin.

I forbindelse med moderniseringen af værestedet har der generelt været fokus på at skabe en oplyst og behagelig atmosfære ved hjælp af lysindfald, akustik og farvevalg. For eksempel er der sket en forbedring af lysindfaldet på værestedet, bl.a. ved at der er åbnet op for mere lysindfald fra de sydvendte vinduer. Ifølge personalet har de nye rammer stor betydning for værestedets brugere og dagligdagen på værestedet:

Det betyder sindssygt meget for vores brugere, at vores nye lokaler udstråler ro og varme og noget nærhed. [...] De mennesker, der kommer her, de kommer også på kommunen eller på sygehuset, og de har tit dårlige oplevelser med i bagagen fra steder, hvor alt er hvidt og klinisk. [...] Når de kommer her, får de en oplevelse af hygge og nærvær. [...] Jeg mærker tydeligt en forskel i forhold til før ombygningen, og brugerne fortæller selv, at de synes, det er blevet meget mere roligt, og at her er mere plads med flere steder, hvor man kan sætte sig og skærme sig selv lidt af. Akustikken er blevet meget bedre, så man kan tale sammen, uden at alle kan høre, hvad man snakker om. [...] Og så er her blevet meget mere åbent, så personalet kan se alt, hvad der foregår. [...] Når man kan overskue hele stuen, kan man selv vælge, om man vil trække sig til en sofa og stadig kunne følge med i, hver der sker i resten af værestedet, eller om man skal sætte sig ved et langbord sammen med sine bedste venner, eller om man vil sidde alene og alligevel blive holdt øje med af os. Man kan føle sig tryk, selvom man har en dårlig dag. (Personale, værestedet i Nykøbing F)

På grund af valget med at blive i de samme lokaler, som er mindre end den villa, som oprindeligt var tiltænkt det nye værested, måtte Kirkens Korshær dog gå på

kompromis med de oprindelige ønsker i forhold til at skabe bedre faciliteter til personalet og muligheder for at afholde møder med eksterne aktører. Som i det gamle værested mangler det nye værested således stadig et møderum og et personale- rum, hvilket ifølge personalet er væsentlige mangler:

Vi måtte gå meget på kompromis med de forbedringer til personalet, som vi havde ønsket. Det er ærgerligt, fordi nu mangler vi et møderum, hvis vi vil samarbejde med andre i kommunen, og et rum, hvor vi kan have vores ting og trække os lidt. Men vi er jo glade for, at vi endte med at prioritere, at det først og fremmest var brugerne, som skulle have noget ud af ombygningen. (Personale, værestedet i Nykøbing F)

Værestedets ledelse, medarbejdere og frivillige deler et stort kontor med vindue ud mod det bagvedliggende parkeringsområde. Eventuelle fortrolige samtaler afholder man i det rum, som var tænkt som et sundhedsrum, men også kan bruges både som et stillerum og et møderum. Ligesom på de to øvrige væresteder var der således også på værestedet i Nykøbing F ønsker om at etablere et sundhedsrum, og der blev i forbindelse med istandsættelsen indrettet et rum til sundhedsfremme. Det er dog i praksis ikke lykkedes at udnytte rummet som et egentligt sundhedsrum, da der ligesom i Holbæk ikke er knyttet konkrete sundhedsfaglige medarbejdere til værestedet.

6.2.2 Den basale dimension

Den billige mad, som bliver tilberedt af værestedets frivillige, er ifølge flere af de interviewede brugere et vigtigt trækplaster på værestedet. Det er tilfældet både før og efter den fysiske forandring af værestedet. Flere af brugere fortæller, at de begyndte at komme på værestedet, fordi det solgte billig mad, og at de fortsætter med at komme på værestedet, fordi de gennem spisesituationerne blev del af et sundt socialt fællesskab, som de føler sig trygge med.

De frivillige, som står for at tilberede måltiderne, er tilfredse med køkkenet, som er moderniseret og har fået bedre køle- og opbevaringsmuligheder. Det er også muligt at parkere en varevogn i gården lige bagved køkkenet og læsse varer af, som så kun skal bæres nogle meter hen til de store køleskabe og fryser. I forhold til i det gamle værested sparer det moderne køkken med sine bedre muligheder for aflæsning af varer de frivillige for en del besvær. En frivillig, som også var frivillig på det gamle værested, fortæller, at hun oprindeligt kun ville bruge tid sammen med værestedets brugere frem for at arbejde i køkkenet, men at det har ændret sig nu:

Jeg startede med at sige, at jeg helst ikke ville i køkkenet, fordi jeg gerne ville være inde i stuen med sammen med brugerne. Men selvfølgelig er jeg

også i køkkenet, og især efter vi har åbnet det nye sted, er jeg begyndt at være mere i køkkenet og hjælpe med opvasken og holde styr på varer og sådan. (Frivillig, værestedet i Nykøbing F)

Der er også bred enighed blandt alle interviewpersonerne om, at spisesituationen efter den fysiske istandsættelse er blevet mere rolig og overskuelig. Spisesituationen har samtidig ændret sig lidt med den fysiske forandring. Tidligere var størstedelen af brugerne samlet omkring et langbord, og der var megen støj. Nu sidder der stadig brugere omkring et (lidt mindre) langbord, men der sidder lige så mange brugere rundt omkring i værestedets små "rum," hvor de vælger enten at sidde for sig selv eller i mindre grupper. En frivillig fortæller:

Nu er det sådan, at vi har det her langbord, som man kan samle sig om, når man spiser. Det er der mange, der gør. Det er nok mest de ældre brugere og dem, som også er tilknyttet socialpsykiatrien, og som har nogle psykiske udfordringer. Og så har vi alle de der små rum, som man kan sidde i, og de borde vender vi så til et lille langbord om aftenen [i familiecaféen], fordi så er det et børnebord. (Frivillig, værestedet i Nykøbing F)

En af de interviewede frivillige oplever, at der efter ombygningen meget sjældent er konflikter omkring spisesituationen. Hun oplever, at når personalet og de frivillige har større overskud, så kommer der færre konflikter: "Hvis vi er rolige og har det godt med at være her, føler os trygge og ikke har alt for travlt, så smitter det jo af på brugerne, men hvis vi farer op, så farer de også op. Sådan er det". Aftensmaden, som kun bliver serveret på familiecaféen, er ifølge personalet en vigtig ramme for det sociale arbejde. En ansat fortæller: "Det at spise sammen er jo også at sidde sammen, og vi oplever, at der er mange, som bare går i gang med at snakke sammen, fordi de spiser sammen. De kommer hurtigt hinanden ved, og det er ikke, fordi de kender hinanden i forvejen".

6.2.3 Den professionelle dimension

I forhold til den socialfaglige indsats på værestedet er en meget væsentlig forandring den dynamik og mobilitet, der indgår i den nye indretning af værestedet. Det skyldes, at inventaret i værestedets store centrale rum nu overvejende består af mobile, flytbare moduler. Halvægge, borde og dele af disken kan således let flyttes, og det er muligt på meget kort tid og uden brug af redskaber at rokere rundt på indretningen af rummet.

Værestedet i Nykøbing F, de flytbare modulelementer efter ombygningen. Foto: Michael Levin.

Personalet fortæller, hvordan de mobile elementer giver spændende muligheder for at indrette værestedet i samråd med brugerne. Efter åbningen eksperimenterede de med forskellige måder at indrette rummet på. Brugerne blev inddraget, og ved casebesøget i december, 2024 bliver der ifølge personalet fortsat i samspil med brugerne eksperimenteret med forskellige opstillinger af borde og halvvægge. En medarbejder beskriver, at "på en måde kan vi hurtigt få rummet til at indrette sig efter, hvad der fungerer for os, i stedet for at vi skal tilpasse os til rummet, og det giver altså noget ekstra potentiale".

En medarbejder giver et eksempel på, hvordan den dynamiske indretning giver bedre muligheder for socialt samvær: "Altså, hvis vi fx laver et lille rum herovre og tager noget udklip eller julepynt frem, så sker der jo hurtigt det, at brugerne synes, det ser spændende ud, og det har de da lyst til at være del af, så de sætter sig herind, og så har vi pludselig et lille fællesskab, hvor vi også kan snakke om, hvordan det går, og om der er styr på aftalerne". En anden medarbejder fortæller:

Vi flytter jo bare rundt på det, hvis vi synes. Det tager ét minut. Vi ved jo, at nogle gerne vil sidde sammen ved et langbord, hvor de kan snakke og få opmærksomhed. Okay, så laver vi et langbord til dem, som vil være sociale. Og så på den anden side stiller vi en afskærmning med en rulle væg, og så har vi et sted, hvor man kan sidde alene eller i en lille klike, og hvis man er træt, går man hen til et tredje sted, hvor man kan slappe af. (Personale, værestedet i Nykøbing F)

En frivillig giver endnu et eksempel på de mobile elementers potentiale: "Om tirsdagen deler vi varer ud, som vi får fra *Stop spild af mad*, og nu fungerer det ved, at vi stiller op, så kører vi varerne ind, og så kommer folk og kan se det hele, og de får en pose med grønsager, og når vi er færdige, tager det os under 5 minutter at komme tilbage til det normale værested".

De nye fysiske rammer giver mulighed for to sociale tilbud på samme sted

Efter genåbningen af det nye værested har Kirkens Korshær som tidligere nævnt indgået en driftsaftale med kommunen om driften af en ny familiecafé, som holder åbent nogle timer i hverdagene fra sidst på eftermiddagen. Familiecaféen var ikke med i den oprindelige plan for værestedet. Men da planerne ændrede sig, og værestedet alligevel ikke skulle flytte til et større sted, og Kirkens Korshær i samråd med arkitekterne bag renoveringen begyndte at fokusere på en rumligt dynamisk løsning, blev det pludselig muligt at bevæge værestedet i retning af et helt nyt tilbud.

Ved casebesøget i 2024 er familiecaféen i sin tidlige fase og er stadig i gang med at blive udviklet. I familiecaféen er der forældre, som bor på krisecenteret med deres børn, familier med minoritetsbaggrund og øvrige familier med socioøkonomiske udfordringer. Der er også en del børn i familiecaféen, som tilsyneladende befinder sig rigtig godt sammen med hinanden, de frivillige og personalet. Børnene laver lektier, leger og spiller med personalet, og selvom her selvfølgelig er et andet aktivitetsniveau end i dagtimerne, er stemningen trivelig og forholdsvis rolig. På den aften, hvor VIVEs medarbejdere besøger familiecaféen, er der bl.a. tre piger i 10-årsalderen, som ifølge forældrene har mødt hinanden på familiecaféen, og som nu kommer her fast for at være sammen. Samtidig får forældrene lejlighed til at dele deres hverdags erfaringer, og personalet kan give en hjælpende hånd med den svære kommunikation, som særligt mennesker med minoritetsbaggrund kan opleve i Danmark, eller personalet kan støtte dem i forhold til personlige udfordringer, fx i forhold til en voldelig eller kontrollerende partner.

Familiecaféen stiller nogle andre krav til indretningen, end værestedet gør. I familiecaféen skal der ifølge personalet eksempelvis være en "kreastation," som det er muligt at lave fælles aktiviteter omkring. Der skal også være små "rum" til de børn, som efter en lang dag foretrækker at sidde i ro og fred, og der skal etableres mindre "rum" til mere afskærmet leg, og det skal være muligt at sidde uforstyrret og tale med personalet, uden at børn eller andre brugere kan lytte med. Ifølge personalet er dette kun muligt, fordi værestedets indretning nu primært består af de bevægelige moduler, der hurtigt kan tilpasses de rumlige behov:

Vi rykker en del rundt, når vi skifter til familiecafé. Det gør vi for at modellere rummet, så det er bedst til det arbejde, som vi laver i familiecaféen.

Og det er jo megafedt, at det ingen tid tager, og at det også hurtigt kan flyttes tilbage igen. Det er godt i forhold til arbejdsmiljøet, at alting er på hjul og ikke vejer ret meget. I nogle af [halvvæggene] har vi skabe med legetøj, og de bliver jo til et værelse, som børnene elsker, og som de måske ikke har derhjemme. (Personale, værestedet i Nykøbing F)

Ifølge personalet har de nyindrettede fysiske rammer således givet mulighed for, at værestedet nu reelt tilbyder to forskellige typer sociale indsatser i det samme rum, og at det således har været muligt at tilbyde en ny indsats til en ny målgruppe. En medarbejder fortæller:

Først begyndte familierne fra krisecenteret, som er vores genbo, at komme her. Det gør de stadig. Men nu kommer her også udsatte familier fra lokalområdet, som savner et sted at være, hvor de kan have samvær med andre forældre, man kan spejle sig i eller dele nogle ting med. Her kommer også forældre, som har akutte problemer, fx skilsmisse, ledighed, sygdom, som kommer i familiecaféen for at give deres børn et pusterum. (Personale, værestedet i Nykøbing F)

6.2.4 Den sociale dimension og brugernes udbytte

Efter genåbningen af værestedet har personalet generelt oplevet, at de nye fysiske rammer er med til at tiltrække nye grupper af brugere. Det gælder særligt en gruppe af brugere med psykiske lidelser, som typisk er målgruppe for socialpsykiatriske tilbud i kommunen. De rolige og imødekommende fysiske rammer på det nye værested er særligt vigtige i forhold til, at denne målgruppe ønsker at komme og føler sig trygge på værestedet. Samtidig er der stadig en stor variation i målgruppen. Ældre seniorer, som er ensomme, benytter stadigt værestedet for at snakke sammen og være del af et fællesskab. Og brugere med komplekse problemstillinger (fx psykiske lidelser, misbrug og hjemløshed) kommer også fortsat på værestedet, som for dem ud over tryghed og tilbud om samtaler og sociale aktiviteter også opfylder nogle mere basale behov i form af mad, hygiejne, søvn og beklædning. En medarbejder fortæller om udviklingen i brugergruppen:

Vi er nok gået fra at have 20 mennesker om dagen til at have op til 50 mennesker. [...] Vi har især fået flere brugere med psykisk sygdom; brugere som er udsatte og med psykisk sygdom. De vil også gerne bare slappe af, men de har tit brug for at få støtte og hjælp til praktiske ting som breve og kommunikation med psykiatrien og kommunen. Vi ser markant flere [brugere med psykiske lidelser] nu end før. [...] Her kommer stadig de samme hjemløse, men vi er også opmærksomme på, at her er begyndt at komme

flere yngre hjemløse, som jo har nogle helt særlige behov. (Personale, værestedet i Nykøbing F)

Både personalet og brugerne oplever generelt, at de forskellige grupper af brugere fungerer godt sammen. Under VIVEs andet besøg på værestedet efter moderniseringen fortalte en kvinde i 60'erne, som er daglig bruger af værestedet, at "værestedet betyder alt for min hverdag. Hvis jeg ikke kunne komme her, så ville jeg ligge derhjemme i min seng og aldrig bevæge mig uden for. Jeg har ingen andre steder at gå hen". Den pågældende kvinde har en psykisk lidelse og fortæller, at hun sætter pris på at komme på værestedet, fordi "man kan deltage i det, man har lyst til, og man bliver set og respekteret som det, man er". Kvindens udsagn er ikke specifikt knyttet til de fysiske ændringer, der er foretaget på værestedet, men er meget typisk for de brugere, der er blevet interviewet.

Også brugerne af den nye familiecafé giver udtryk for et positivt udbytte af at benytte tilbuddet. En af forældrene, der kommer i familiecaféen med sine børn, beskriver betydningen af at komme i familiecaféen, herunder også betydningen af den fysiske indretning:

Det hjælper os med at få noget omgangskreds, og det hjælper vores børn med at få legekammerater, i stedet for at de bare sidder i lejligheden, når de får fri fra skole. [...] Pigerne elsker at være her. Indretningen er meget fin, synes jeg. Der er plads til at lege, og så kan man dele tingene op, sådan som man gerne vil. Hvis man gerne vil sidde og lave noget kreativt, eller hvis et barn kan sidde derovre og se noget fjernsyn, eller hvad, ja, så gør man det bare. Jeg synes, det er meget rart, at det hele er sådan lidt opdelt, det fungerer godt. For eksempel er der et legehjørne derovre. Der sker jo noget, der er meget larm, ikke? Men det er jo tegn på, at børnene hygger sig, ikke? (Bruger i 30'erne, værestedet i Nykøbing F)

I citatet fremhæver brugeren særligt ruminddelingen i opholdsrummet, der giver mulighed for, at børnene har et legehjørne eller for at sidde og lave noget kreativt. Her er der således tale om den inddeling af opholdsrummet i forskellige områder, som er opnået gennem brugen af de fleksible, flytbare modulelementer.

6.3 Opsamling

Værestedet i Nykøbing F er det af de tre væresteder, der har gennemgået den mindst gennemgribende fysiske ændring med en modernisering af det eksisterende værested, der var beliggende i en noget nyere bygning end de to andre væresteder. Selvom der også har været ønsker, som det ikke har været muligt at opfylde –

herunder særligt bedre lokaler til personalet – rummer værestedet i Nykøbing F et eksempel på, hvordan det gennem innovative indretningsmæssige greb har været muligt at opnå en forholdsvis stor virkning af de fysiske tiltag i forhold til den sociale indsats på værestedet. Det er tilfældet med de fleksible, flytbare modulelementer, der giver mulighed for let og hurtigt at ændre værestedets indretning, så det passer til forskellige typer af behov i indsatsen og blandt brugerne.

Det har givet mulighed for i samme lokale som værestedstilbuddet til udsatte voksne at integrere et nyt tilbud på værestedet i form af en familiecafé til udsatte børnefamilier, som værestedet har opnået driftstilskud til fra kommunen, og som har åbent i aftentimerne, og som kræver en anden indretning end værestedstilbuddet i dagtimerne. De fleksible, mobile moduler giver netop mulighed for at ændre værestedets indretning, så det passer til hvert af de to tilbud. Med den innovative indretning er det derved blevet muligt at operere med to forskellige typer sociale indsatser til to forskellige målgrupper. Samtidig kan frivillige, personalet og brugerne altid vælge at lave om på indretningen, når der opstår et pludseligt behov.

Værestedet i Nykøbing F er dermed et eksempel på, hvordan man på det sociale område kan udnytte, at et rum kan forandre sig. Forandringen kan være sat i system, så rummet på et bestemt tidspunkt forandrer sig fra en type rum (et værested til udsatte voksne) til en ny type rum (en familiecafé), men forandringen kan også ske spontant og være fremkaldt af pludseligt opståede ønsker og behov blandt brugerne.

Litteratur

Carlberg (2019). *Tværgående værdiprogram februar 2019. Fremtidens Væresteder*. Kirkens Korshær, Realdania og Den A.P. Møllerske Støttefond.

Carlberg (2021). *UKHome – de fysiske rammers betydning for beboernes trivsel og fællesskab*. København: Carlberg ApS.

Carlberg, N. & Lind, H.B. (2017). *Sociale mursten: Seks eksempler på arkitektur, som gør en forskel for socialt udsatte*. København: Den A.P. Møllerske Støttefond og Realdania.

Davis, S. (2004). *Designing for the homeless: Architecture that works*. Berkeley: University of California Press.

Gbyl, K., Madsen, H.O., Svendsen, S.D., Petersen, P.M., Hageman, I., Volf, C. & Martiny, K. (2017). Depressed Patients Hospitalized in Southeast-Facing Rooms Are Discharged Earlier than Patients in Northwest-Facing Rooms. *Neuropsychobiology*. 74(4), s. 193-201.

Det nye værested i Esbjerg, personaleum. Foto: ZENI arkitekter.

Værestedet i Nykøbing F, opholdsrummet efter ombygningen. Foto: Michael Levin.

VIVÉ